

ЛЮБЕН ДИЛОВ

НИЕ И ДРУГИТЕ

ЛЮБЕН ДИЛОВ НИЕ И ДРУГИТЕ ФАНТАСТИЧНИ НОВЕЛИ

chitanka.info

КАК СЕ СЪЧИНЯВА ФАНТАСТИЧЕН РАЗКАЗ

*Защо да не приемем за произведение на
изкуството самото създаване на едно
произведение на изкуството.*

Пол Валери

Обикновено съм се отървавал с някоя шега, когато възрастни са ми задавали този въпрос на читателските срещи, с младежите обаче се стараех да онагледявам отговора си с приумици от рода на: Какво би станало, ако вместо Любен Дилов, когото очакват на срещата, дойде внезапно пратеник от чужда цивилизация? За какво биха го питали те, какво би им отговорил той, как изобщо ще се разбират помежду си и т. подобни. Но тъй като сигурно и занапред ще продължат да ме измъчват с този въпрос, реших веднъж да проследя как действително протича у мен съчиняването на фантастичен разказ.

Хрумването дойде по време на една от самотните ми разходки. Внезапно — асоциативният миг ми убягна, но в случая той не е толкова важен — аз започнах да мисля за фашизма. А че ми е дошла такава мисъл, разбира се, не е случайно. Шест години от детството и юношеството ми преминаха във фашистка Германия по време на Втората световна война. Но той не си отиде заедно с войната: и до днес пред очите ни ту в тая, ту в оная част на света изникват под едно или друго прикритие фашистки режими, така че това явление не е преставало да ме занимава.

С фашисткото начало можеш да се сблъскаш навсякъде. В някакви форми и в някаква степен онова, от което би могъл при определени условия да се развие фашизмът като психическа и социално-политическа формация, лежи у всекиго някъде в природните пластове на същината ни. Свързано е може би още на молекулярно

равнище с агресивността на самия белтък, на живия вариант на материята. Ето защо този проблем няма и не бива да изчезне от литературата, докато тя представлява средство за изследване на човека.

Но нека се опитаме сега да видим какво свое може да каже един автор фантаст в тази тема — неизчерпаема, както всички големи теми, пряко свързани с човека и неговото общество! И да проследим как би се конкретизирала идеята въз основа на хрумването, родило се през оная ми разходка. В началото то се пръкна с една-единствена, доста банална и съвсем не моя мисъл, потвърдена от цялата история на човечеството: Когато една власт не съумява по друг начин да сплоти племето или народа около себе си, тя му създава или измисля враг, който да го заплашва.

Това е от най-простите и най-ефикасни механизми на властта, защото разбужда биологическия рефлекс на страха и племенно-стадният инстинкт, здраво заложен в генетичната ни програма. Страхът не само разделя хората, той безотказно ги и сплотява, щом заплахата е обща. И в джунглата е било така, и в най-модерните съвременни общества е същото. (Колко десетилетия вече САЩ размахват пред очите на Западна Европа мита за съветската заплаха, за да я държат в свое подчинение!) Вождът знае, че ако край границата на неговата територия не клечи враг, то народът му ще престане да чувства нужда от вождове и може би ще си потърси друг тип управление. Ето защо той трябва да го създаде и постоянно да изправя неговия „зверски образ“ пред очите на своите поданици. На тази база съществуват и вечните вражди между съседни, дори братски по кръв народи — именно съседни, защото далечният враг не упражнява търсеното въздействие. Това положение е добре и отдавна известно на разумно мислещите хора, но те все пак си остават малцинство, а и вождовете обикновено се погрижват те да не разпространяват много-много своето знаене.

Тук ми се ще да отбележа колко подходящи за разработване тъкмо на такива теми и идеи са специфичните средства на фантастиката. Със своите символи, метафори, паралелни утопии, екстраполации и пренасяния на нещата в друго време или на други територии тя позволява да разговаряме с читателя върху избраната тема значително по-директно, отколкото е позволено на другите типове белетристика. Читателят твърде радушно и масово приема този вид

условност, а това ни помага да стигнем с нашите замисли до много повече читатели в най-добрата им за възприемане възраст.

И така: замислили сме да напишем разказ, с който да предупредим и ние, чрез своя си глас, за възможното фашизиране на света, което настъпва днес на десетки места в различните континенти все едно дали на расова, религиозна или политико-икономическа основа. Какво трябва да направим? Първо, да си дадем сметка, че ще пишем късо произведение и не ще имаме възможност да покажем всичко от фашизма, както това бихме се опитали да направим в роман. Значи трябва да се стремим с малко герои и в малко събития да изобразим най-същественото. И естествено — някои от начините и пътищата, по които се стига до фашизма, та да внушим на читателите си от какво да се пазят, когато някой реши да ги поведе по тях.

Нека не търсим кой знае какви оригиналности, понякога те усложняват сюжета и го замъгляват, просто: На една планета, кръжаща някъде далеч от Земята — колкото по-далеч, толкова по-добре!, — някога са се заселили група хора от Земята, все едно поради авария на космолета, или нарочно, важното е, че връзката им със Земята е затруднена поради отдалечеността и земната цивилизация не може повече да им влияе. С вековете тези хора са се размножили, станали са цяла държава и новите поколения в нея не знаят добре миналото на своя народ, нито на планетата, където се намират, защото онова, на което ги учат в училище, е малко и е клиширано в училищните програми. По някакви си усмотрения на своите вождове държавата-колония се е обградила с непроницаема граница — непроницаема отвън и непроницаема отвътре, защото отвъд тази граница са териториите на нейните единствени врагове.

Според уроците в училище те могат да бъдат и хуманоиди, могат да бъдат и някакви социално организирани извънземни чудовища. По-важното е, че новите поколения в земната колония никога не са ги виждали, но от деца са се упражнявали да ги мразят, а и непрекъснато им е внушавано, че онези отвратителни и по външност същества неуморно се готвят да ги нападнат. Ето защо и те непрекъснато трябва да се въоръжават, да бият крак в сплотени редици, да се подчиняват на узаконения ред и никога, никога да не прекосяват границата, където ги очаква ужасна смърт.

В такава експозе на бъдещия разказ естествено се налага да нарисуваме границата, защото тя неусетно се е вмъкнала в замисъла ни като символен елемент — както всяка граница, тя ни отделя от света под предлога, че пази живота и правата ни. Според въображението на автора и речника на съвременната фантастика в случая границата може да представлява огърлица от бастиони с ядрени и лазерни оръдия, с хипотетични силово-енергетически заграждения пред нея.

Сега вече трябва да се появи и героят. Ако го Направим човек, прозрял измамата, с която диктаторът държи в подчинение народа му, той едва ли ще остане дълго на свобода и не ще има възможност да разпространи прозренията си, защото диктаторите са много бдителни спрямо такива хора, а бастионите винаги са пълни с доносчици. Бихме го превърнали в трагически герой от класически тип, но този вид герои засега са отминали за нас заедно с класиката и днес са персонаж повече на детско-юношеската литература, в която е почти задължителен хепиендът.

Повече в стила на съвременната литература, на модерното, тръгнало още изпод Гоголевия „Шинел“, е да си изберем за герой на разказа някое момче от бастионите. То е отличен воин, мундщирован и обучен в хиляди схватки с въображаемия враг, предано е на своя вожд, вярва в господстващите идеи на своето време и своята държава. И си няма хабер от оная стара истина, изречена пак преди хилядолетия на далечната Майка-земя от някой си Маркс, че „господстващите идеи са винаги идеи на господстващите“. Затова нашето хубаво и симпатично момче — непременно такова трябва да го изобразим, иначе не ще спечелим симпатиите на читателите си нито за героя, нито за идеята на разказа — лежи бдително на стража зад лазерното оръдие да пази род и родина, и вяра. То, както и неговите другари, никога не ще допусне дори на метър от границата ужасния враг, за когото е чело толкова книжки, чийто отвратителен образ е виждало по толкова карикатури.

Но времето си тече, скоро ще изтече и срокът на военната служба на нашия герой, а врагът все не се появява и никакъв не се вижда дори през мощните далекогледни, с които войниците оглеждат територията му отвъд границата. Човешко е да се уморяваме в очакване на своя подвиг — а момчето много жадува да покаже храбростта си в бой с врага. Не по-малко човешко е и да станем любопитни защо, дяволите

да го вземат, тоя враг все не ще и не ще да ни нападне, след като от невръстни деца са ни заубеждавали, че той само за това се и готви? Толкова ли още не е готов или пък се е уплашил окончателно от нашите оръжия?

Момчето е станало любопитно, а въпреки че любопитството е от безобидните ни наглед качества, то е първият подбудител към греха. Така че и в това отношение героят ни не представлява изключение. То просто е любопитно да види на живо своя враг. Разбира се, то знае, че е най-строго забранено да се минава границата, но нали затова любопитството е и толкова омразно на диктаторите — защото все гледа да надникне поне с едно око над вдигнатите пред него зидове.

Ето че се появи и първият подтекст в разказа ни: любопитството, неговата човешка същност и дългът ни към него, защото без любопитство няма и мислене. То първо ни подтиква да излезем от крепостите на догмите по трънливия път към истините. Тогава спокойно бихме могли на първо време да назовем разказа си „Любопитният“. Или да добавим към него някое име, например „Любопитният Мук“. Така ще вържем част от художествената си идея още за заглавието. Казвам „част“, защото все още не знаем какво ще излезе в края на краищата от този разказ, но с добавянето на това име, пак неволно, подхващаме и определен тон — иронията, пародията. Нека временно го приемем и поразсъждаваме дали този тон ще е най-добрият за замисъла ни!

Името Мук ми хрумна току-що, в момента на писането, и явно по асоциация от лежащото в паметта ни клише „Малкият Мук“, а имаше преди години и един хубав американски филм „Нахаканият Люк“. Съобразяваме набързо: фантастиката, па и цялата литература, често си служи с подобни аналогии от класиката, доближава се чрез тях към читателя, като свързва новото с познатото, пародира стари образци или ги пълни с друго съдържание, заимствувайки външните им елементи. Значи няма нищо осъдително, ако го сторим и ние. Да се запитаме какво би ни дало нашето заглавие!

Чрез позоваване на популярния герой от популярната приказка ние ще привлечем по-успешно вниманието на читателя, отколкото чрез някое измислено, уж чуждопланетно име, което не ще му говори нищо. Малкия Мук го знаем, ще си рече читателят, я да видим що за птица е пък Любопитният Мук! Второ, Мук е момче от народа, което е малко,

но извършва в името на справедливостта големи подвизи и тъкмо с това приказката вдъхва радост и упование на всички малки по света. Нашият Мук обаче ще ги кара да очакват какво е видял и какво е сторил в резултат на любопитството си тоя момък, а впоследствие ще ги провокира и да се замислят как да боравят със собственото си неизкоренимо любопитство. Значи бихме могли да приемем, че сме поставили интригуващото начало още в заглавието си.

Фантастиката обаче, особено тая, която наричаме „научна“, колкото и парадоксално да звучи, повече се нуждае от „реалистична“ обосновка на детайлите. Тя не ще ни позволи току-така да пренесем познато от миналото име в бъдещето или на планета, далечна светлинни години от Земята. Налага се да обясним появата му. Бихме могли да споменем, че родителите му са обичали древната приказка и затова са кръстили дребничкото си момче Мук с надеждата, че то също ще върши подвизи в живота, но това ще бъде слаб ход, както казват в шахмата, а задължение на автора е да търси смислово най-натоварения вариант на всеки нужен му детайл. Такова обяснение не би се снаждало и с фантастиката, не е от нейния типичен арсенал, па и нищо съществено не ще ни съобщи. Добросъвестният автор не бива да си позволява нищо неказващи или несвързани с общата идея елементи, особено в по-късите форми на литературата.

Самото име носи известен мил комизъм в себе си, ще кара читателя да очаква от героя весели приключения и щастлив край, а ние му готвим друго — изненадата също е добър и полезен за изкуството похват. Разказът ни, както усетихте, някак от само себе си тръгна в ироничен план. Нарисували сме едно военизирано авторитарно общество, което искаме да изобличим, следователно спокойно можем да си позволим и гротеската — няма какво да го жалим! Нека отново поразсъждаваме: военщината налага винаги краткост, ударност, а най-вече едно изначално обезличаване на отделния човек, за да го направи послушен. И ето че се задава един, за мен поне приемлив детайл в стила на гротесковата фантастика. В армията на тази държавица-крепост никой няма право да носи истинското си име, то остава в цивилния живот. В армията, вместо чинове и звания, им дават други имена. Хрумват ни два варианта, но сигурно могат да се открият и повече: а) Мук, Дук, Пук, Гук... — които ще отговарят на войник, ефрейтор, младши сержант, сержант и т.н., б) в ротата, в която служи

нашият герой, всички имена завършват на „ук“ — Мук, Дук, Пук, Рук... според броя на азбуката, за да се различават от останалите подразделения. Другата рота може да бъде на „ок“, третата на „ик“ и т.н. Склонен съм да се спра на втория вариант. По-фантастичен е, по-комичен и по-остро изтъква важната идея, че диктатурата се нуждае от обезличаване на индивида и натикването му в рамките на по-малка единица от масата, за да бъде по-лесно командван. А допълнително се иронизира и мнимата в случая индивидуалност на човека, като тя се определя само с една буквичка пред общата наставка.

Да видим сега накъде ще ни поведе героят, след като набелязахме вече характера му и обстановката!

Почнали сме с любопитството и то трябва да нараства. То става дотолкова неудържимо у нашия малък храбър Мук, че не може да не го подведе да извърши първото си прегрешение в живота. Една нощ, скришом от другарите си, които не биха одобрили това, той навлича бойния скафандър, окачва на пояса лазерния пистолет и намира начин да се промъкне през силовите полета, за да стъпи на вражеската територия. (Силовите полета може също да бъдат въображаеми, за да плашат жителите на крепостта.) Мук е тръгнал не само от любопитство за разузнаване в тила на врага, а и от естествената младежка жажда за подвиг, и с надеждата да се изтръгне от анонимността, като си спечели по-забележително име пред началството — може би още една буквичка към масовите три. Върви той из тази територия, пълзи, прикрива се, подтичва, но не среща и не среща жива душа. Първото селище, до което се добира, се оказва отдавна напуснато от жителите му, второто — също... И тук сме почти задължени от законите на жанра да си дадем място, за да съчиним как би могло да изглежда селището на една чужда ни цивилизация. А това естествено пак ще трябва да подчиним на общата си идея и на по-нататъшната интрига, която би трябвало вече да се е пооформила в главата ни. Уговорихме се вече, че не бива да има нищо случайно в разказа ни.

Бихме могли да изобразим съвсем примитивни селища на аборигени, които са избягали от заплахата на чуждоземната колония. Но разказът ни почти би свършил дотук; идеята му ще си остане ограничена и еднозначна, а това не е желателно за произведение, което ще претендира за по-високи качества. Читателят веднага ще разбере,

че врагът не съществува, че специално е измислен от диктатора, за да държи народа си в подчинение. А тази цел би могла да се постигне и още по-гротескно без всякакви селища — просто няма други същества на планетата и човекът си е измислил врага, защото има нужда от него.

Такъв вариант също е приемлив, но той ще превърне разказа ни в разказ-анекдот, а нали сме си поставили задачата да разровим по-надълбоко корените на фашизма, които все пак се хранят от някоя реална заплаха. Искаме още и да разберем какво ще предприеме понататък нашият герой, след като е удовлетворил любопитството си, а е останал измамен в надеждата за подвизи. Затова аз бих предпочел „врагът“ да е равностоен, та да мотивира социално-психологически появата на военната диктатура в колонията. Струва ми се, че така и интригата ще стане по-интересна. При това положение ще изправа Любопитния Мук пред още една загадка: тези напуснати селища са останки от необикновено развита цивилизация — красиви жилища, автоматика, разкошни паркове... Но къде, по дяволите, са се дянали тия странни зверове? — ще се запита Любопитният Мук, а неговото и на читателя любопитство ще стане още по-силно.

Авторът би могъл да го удовлетвори най-сетне, когато Мук стига в третото селище — така ще се получи второ съотнасяне към народните приказки, където обикновено нещата се изреждат до три пъти. И ще се подчертае още веднъж пародийността на разказа ни, което понякога е необходимо, за да не си помисли читателят, че първият елемент е случаен, без значение. Но то е второстепенен за случая въпрос и не ще се спираме повече на него; ще решим, че в което и да е от следващите селища Мук ще се натъкне вече на необходимото обяснение. А то може да дойде и от някакви негови жители.

Какви ще бъдат те и какво ще му кажат? Изображението на останките от цивилизацията ще ни подсказва какво още се налага да съчиним. И във въображението ми почти закономерно оживяват неколцина старци, задължително от хуманоиден тип. Защото ако създадем съвсем различни от нас същества, те биха ни били само физически врагове, по законите на природата наши врагове, като тигрите например, не и духовни противници. А това ще обезцени идеята ни, ще ѝ отнеме актуалната насоченост. И така: макар да са с три ръце или с четири очи, или с каква да е там друга фантастична

отлика, тия старци ще са горе-долу като нас, ще са научили дори някога езика на земната колония, та ще съумеят да разкажат на Любопитния Мук какво е станало с тяхната цивилизация.

Ако напишем, че е измряла — непозната или донесена от земните колонисти епидемия, историческа деградация и прочее, — пак ще обезсилим врага си като важен персонаж на разказа и като символ. Затова, верни на гротесковата линия, можем и гротескно да го извисим. Любопитният Мук с огромна изненада ще узнае от старците, останали тук да прекарат последните си дни или да поддържат селищата, че техните сънародници били изключително миролюбиви и хуманни. Преди столетия, когато земните жители пристигнали на планетата им, те ги посрещнали с радост, отделили им земя да се заселят, искали да живеят с тях в мир и дружба, но малобройните земни жители изведнъж се уплашили да не се претопят в тази чужда им цивилизация, да изчезнат като раса. Това ги накарало да затворят колонията си и постепенно да прекратят всякакви връзки с коренните жители на планетата. А за да бъде по-ефикасно скъсването на отношенията, те превърнали в мит тази опасност и обявили домакините си за ужасни зверове, приписали им намерението да ги поробят. Започнали и да строят своите укрепления. По такъв начин те самите се превърнали в реална заплаха за миролюбивата цивилизация, непритежаваща почти нищо, което да ѝ служи за оръжие. Защото когато някой се въоръжава непрекъснато, а пред себе си няма друг противник, неминуемо един ден ще тръгне против теб. Коренната цивилизация отдавна била стигнала обаче до такава степен на развитието си, че враждата между различните видове разум в Галактиката ѝ била органически чужда, тя просто не можела да се върне към нея. Ето защо, след като напразно се опитвала да увери пришълците, че няма да се намесва в техните работи и не желае конфликти, тя предпочела да им отстъпи доброволно цялата планета и да се засели другаде. Имала достатъчно техника, за да пренесе всичките си жители заедно с необходимия им багаж някъде по-далеч от тия несговорчиви свои братя по разум. На които оставяла в подарък своите великолепни селища.

Къде са отишли? — импулсивно ще запита нашият Мук, защото ще му е станало мъчно за тая хубава и добра цивилизация. Виж, това няма да ви кажем — законно ще отвърнат старците. Нали ще вземете да ни се довлечете и там...

Разбира се, и тук могат да се съчинят други варианти, но нека видим каква изгода ни дава този — 1. Останахме верни на гротесковата линия с типичното за нея фантастично хиперболизиране. 2. Вмъкнахме един актуален нравствено-философски проблем на космогонията: космическото право, намеса и ненамеса в развитието на другите светове, морала на земните човеци, който ще отнесат със себе си в Космоса — конквистадори ли ще бъдем или действителни братя по разум на ония, които толкова търсим, за да тръгнем заедно с тях срещу загадките на Вселената. А с този нов елемент разказът ни престава да е абстрактно фантастичен. Без него художествената му идея би могла условно да се осъществи и на Земята — на някой остров, където има аборигени и колонизатори. С него той се превръща вече жанрово в онова, което днес се разбира под не съвсем точното, но наложило се определение „научна фантастика“. И трето: Предложихме на читателя един, макар и шеговит, но пълен с многозначителен и многопосочен подтекст символ на разумно поведение в съвременния свят, който може би ще го накара по-сериозно да се замисли или поне да си помечтае над това какво да правим, за да избегнем конфликтите и на собствената си планета.

Разказът би могъл отново да свърши дотук, като оставим читателя сам да си търси продължението му, но ние все пак не ще сме изчерпали задачата си. И отново ще сме спрели до анекдотната форма, ще сме показали агресивно-земното начало едностранчиво и двуизмерно плоско. А то е от основните двигатели, които ни отвеждат при определени условия към фашизма и винаги може да ни хвърли обезоръжени и безпомощни в познати ни от земната история трагедии — индивидуални и социални. Затова като че ли не бива да изпускаме трагедийната страна. Още повече че когато смесиш трагичното с комичното, внушението понякога става по-силно. Пък и на читателя, който може би се е доверил вече на нашето въображение, навярно ще му се иска да узнае и какво още самите ние ще предприемем с нашия Мук.

Храбрият Мук естествено ще тръгне обратно — вече спокойно изправен и щастлив, защото носи чудесна новина: врагът не съществува, цялата планета е наша и ние можем да напуснем затвора на собствената си крепост, да заживеем най-после в мир и свобода...

Да, такава е съкровената мечта на човека още от Адамова време, но защо тя все пак не се осъществява, защо човекът още предпочита, подобно на пещерните си предци, да се завира в мрака на крепостите? Кое ни пречи да осъзнаем най-после, че отдавна са изчезнали от Земята ония страшни зверове, които някога са ни натиквали в пещерите, и да отхвърлим генетически унаследения си страх? Мисля, че нямаме право да отбегнем този въпрос. Поне подтекстово той трябва да се чуе в разказа ни, а той ще ни насочи и към финала, където сме длъжни да постигнем вече пълните широта и дълбочина на посланието, което сме решили да отправим към читателя.

Нека огледаме първо най-лесно хрумващия вариант за финал) Мук успява по същия незабелязан начин да се прибере обратно в своя бастион. Той съобщава радостното си откритие на Гук, Гук ще го каже на Дук, той — на Пук... (Отново приказното изброяване до три и пак се роди асоциация с нещо народно — думичката „напук“!) Пук ще е останал верен на внушения му дълг или ще стане несъзнателно предател и диктаторът заповядва Мук да бъде арестуван за разлагане духа на армията чрез разпространяване на зловредни слухове. Разстрел и... край! Читателят ще е разбрал, че диктаторът не желае народът да живее „в мир и свобода“ просто защото тогава няма да имат нужда от него. И ще му остане само още да се поучи от трагичната съдба на героя, да стигне евентуално до извода, че не бива да се подценяват диктаторите, а да се действа против тях предпазливо и организирано. Финалът е трагичен, но и оптимистичен. В него мъждука надеждата, че поне Гук и Дук ще са си направили тоя Извод, ще заживеят с истината, ще я разпространяват тайно и все някой ден ще съберат сили да свалят диктатора, да изведат народа от крепостта, да възцарят свободата на планетата.

Но... само това ще е разбрал читателят, само тая банална истина ще сме му предложили накрая. А то не е достатъчно. То все още олекотява проблема с фашизма, представя диктатора като откъснато от хората явление, отдалечава го и от читателя; такъв финал ще излъчва и наивната вяра, че е достатъчно да се убедим в егоистичните подбуди на жадния за власт диктатор, за да престанат да съществуват диктаторите на Земята. Добре, ама те не престават да се появяват и е нужно да се разбере защо. И е нужно още острието на художествената идея накрая да бъде насочено към читателя, ако искаме да го накараме

действително да се замисли. Ето защо читателят трябва да узнае още по някакъв начин, че не диктаторът е виновен за всичко, че ако някъде си в наши дни е дошъл на власт, то е станало с помощта и на такива като нашия читател, колкото той да си се смята за невинен. Защото диктаторът не се ражда и не седи на трона си само по собствена прищявка, а и по неведомата още потребност на ония, върху чиито плещи се крепи. Ние, разбира се, не ще правим цялостно изследване на проблема, но за да бъде разказът ни идейно и композиционно завършен, трябва да покажем как и на какво се крепи диктаторът.

Нека отново се върнем към темата за страха, защото основният виновник, за да има диктатори и крепости, е пак този наш незатихващ, генетически програмиран в клетките ни страх. Когато някога човекът от безлична племенна единица се е превърнал в индивидуалност, у него веднага е избухнал конфликтът между инстинкта за принадлежност към общността, към племето и потребността на индивида да се отдели и самоопредели. Тази потребност обаче го изправя пред самия него като пред трудно разбираемо същество, а унаследеният племенен инстинкт продължава да го заплашва с отхвърляне и самота.

Плаши ни и досега. Предупреждава ни да не се вглеждаме много-много в собствените си души, за да не ни се завие свят от бездната им. Увещава ни, че само в племето ще намерим опора и сигурност. Кара ни да предпочитаме невежеството си, да се отказваме да разберем собственото си и на другите поведение на тази Земя, да запущваме устата на разума, който все се обажда да каже „нещо против“, да се отказваме понякога изобщо от индивидуалността си, защото индивидуалността наистина винаги се усеща сама и застрашена. В този ужас е изпадал загубилият племето си дивак наскред джунглата и ни го е предал в наследство. Кара ни в последна сметка лесно да ставаме отново част от масата, да се кланяме на нейните тотеми и богове, които я сплотяват в племе, защото в племето наистина е по-спокойно и по-уютно, отколкото навън. А и вината ни спрямо другите племена и хора се поделя на глава от племето, става анонимна — щом всички са виновни, значи никой не е виновен.

Ето защо не диктаторът трябва да убие Мук, ще го убие някой като нашия читател, у когото също е жив племенният инстинкт, та дано и читателят усети вината си за съществуването на диктаторите.

Мук ще се връща пак така горд и радостен с добрата си вест... Тук можем да подсилим ситуацията с допълнителни детайли: връща се през деня, защото вече не е нужно да се крие, а е узнал, че и никакви силови полета не го заплашват. Близко до крепостта той ще съзре тук и там отдавна разложени трупове на себеподобни. Кой ги е убил? Напусналите планетата същества не са били способни да убиват, значи... свои! Значи е имало и други любопитни преди него! Но защо са ги убили? Да, уставът строго повелява да се стреля незабавно срещу всичко, което се приближава към крепостта все едно как и с какви намерения! Врагът, обяснява уставът, е много умен и толкова коварен, че може да се скрие в наши скафандри, да развява уж миролюбиви знамена и така нататък. Но Мук няма да се разтревожи особено, защото е пресметнал, че дежурни в този час и на това място на крепостта са приятелите му Гук и Дук. За всеки случай той ще си направи нещо като бяло знаме и ще продължи радостен и спокоен към крепостта. Ще размахва знамето, ще вика по шлемофона си: Гук, Дук, аз съм, не стреляйте, нося ви хубава вест!...

Обаче Гук и Дук отдавна са го взели на мушката на своите лазерни пушки. Вярно, приятелят им Мук го няма вече трето денонощие. Вярно, тая фигура там прилича на него и скафандърът е негов, и името му е написано с големи букви на скафандъра, както са написани техните имена на скафандрите, и гласът прилича на неговия, но техният приятел не би нарушил заповедта да се минава границата, а нали врагът е толкова хитър, че може да е отмъкнал Мук и сега се представя за него, та да проникне в крепостта. По-важното обаче е, че заповедта си е заповед и ако всеки почне да я нарушава, както му скимне, ще настъпи хаос. А е винаги по-лесно и по-спокойно на съвестта ти да изпълниш една заповед, вместо да не я изпълниш — тя предварително те е освободила от всякаква отговорност. Ето защо в края на своите добросъвестни съображения милите Гук и Дук ще натиснат спусъците. Та, изпълнили само възложената им свিশе задача, да си останат невинни и почтени спрямо племето...

Както са почтени и невинни повечето от читателите, които сме решили да позабавляваме с тази измислена фантастична история.

СТАРА ИСТОРИЯ

На сина ми, който по волята на майка си също се казва Любен — с пожелание също да не губи чувството си за хумор при своите срещи с „другите“.

Бяхме много любопитни какво е съчинил младокът на експедицията ни Томи Къртис. Идеше неговият ред, а той никога не бе правил филми на видеосинтезатора. Затова му и оставихме цели два месеца да се понаучи.

Сигурно ви се виждат много два месеца, но ние разполагахме с предостатъчно време, та можехме да проявим великодушие към симпатичния ни хлапак. Предстояха ни още тринайсет месеца полет, а това ще рече, че според програмния режим всекиму от нас се налагаше поне още по два пъти да забавлява останалите с видеоизмишльотините си.

С изключение на старите вълци в експедицията — японца, двамата руснаци (впрочем Борис, щурманът, е украинец) и французина, които бяха факири и в тая област, ние също си бяхме чисти дилетанти и все пак, общо взето, не се изложихме досега. То не е и толкова страшно де, видеосинтезаторът прави почти всичко вместо теб. Е, не бива съвсем да си забравил наученото по литература и кино в гимназията, но главното е доброто въображение. И куражът да го пуснеш на воля. Ако към него притежаваш и чувство за хумор — още по-добре. Защото в тия дълги полети до външните планети на Слънчевата ни система смехът ни е нужен почти колкото кислородът във въздуха — иначе в тая теснотия ще се отровим от миризливите изпарения на собствените си характери.

Не мислете обаче, че другите игри бяха ни вече омръзнали, чак толкова отдавна не сме на път. Но никакви компютърни състезания, никакви спортни надпревари или готовите филми, които носехме от Земята, не разтушаваха така скуката ни, както тоя чудесно измислен

филмов синтезатор. Това космопсихолозите правилно са съобразили, монтирайки го на новите планетолети. Защото в дългите преходи към целта, когато и по време на дежурствата нямаш кой знае каква работа, нищо не противодействува така ефикасно на сензорната депривация — тоя проклет глад на сетивата в еднообразното пространство — както възможността от време на време да оживиш ма екрана пред собствените си очи някое свое видение, копнеж или спомен. То е като да си излееш душата пред психоаналитик. Затова всеки имаше право два часа в седмицата да остане насаме с видеосинтезатора.

Разбира се, когато правиш филм за общо ползуване, работата е по-сложна. Трябва да се превърнеш в неща като Чаплин — да си съчиниш сценария, диалога, музиката, декорите, да го режисираш и монтираш, па, ако речеш, и сам да играеш в него. Тогава за синтезатора е и по-лесно да ти създаде образа — гледа те и те откопирва. За другите герои обаче, не ги ли предоставиш изцяло на синтезатора, бая се озорваш. Щото трябва да налучкваш. Кажеш му например: жена, руса, двайсетгодишна, хубава. И той веднага ти извади от бездънната си памет на екрана точно такава руса, двайсетгодишна, хубава... само че съвсем не тая, която си си представял, изричайки заданието. И почваш: косата по-къса, фризура сасон, малко по-тъмна, моля! Направи веждите милиметър по-извити и по-гъсти, тури й една трапчинка на лявата буза! Хайде сега и една бенчица на дясното ухо! Ама не там де, и не толкова голяма!... И така нататък, докато ти писне и се примириш, защото изобщо не си в състояние да опишеш е думи образа, който витае в главата ти. Виж, ако създадат някога такива видеосинтезатори, които да се включват към мозъка и направо да снимат виденията ти... Но не, не съм сигурен дали с тях ще бъде по-забавно, щото човек, колкото и да обича да разказва на ближния си своите видения, все пак предпочита и да скрива по нещичко, дори от себе си да го крие. А да ти се ровят така безцеремонно из мозъчните гънки, едва ли ще е приятно. Сигурно бързо-бързо ще си загуби клиентите такъв видеосинтезатор.

Оня ден ми хрумна да видя на екрана краката на жена си. Смешна история, но в нашето положение човек понякога и откача мъничко. Нося снимката й, разбира се, на нея обаче тя е с панталони, вероятно и затова ми бе дошло идиотското хрумване. Показах я на синтезатора и той веднага ми я извади на двуметровия си екран в цял

ръст, та чак ми прималя от болка. Нека да иде в кухнята, рекох му, без да съм го мислил, и тя тръгна нанякъде, към някаква кухня, която синтезаторът си имал готова в паметта, а мъката ми веднага мина, защото това не беше нейната походка. Тя изведнъж се превърна в чужда жена. Викнах му: Спри я, нека се обърне към мен, жена ми има хубави крака, събуй ѝ панталоните! И той веднага я разсъблече от кръста надолу.

Леле какви крака извади! Като на някоя прелъстителка от рисуваните комикси. То такива крака едва ли се срещат някъде изобщо. А на жена ми, между нас казано, лявото ѝ бедро е мъничко по-тънко, едва забележимо е и трябва много да се взираш в двете, за да откриеш разликата — нещо, което аз, разбира се, никого не съветвам да прави, ако му е мил животецът. Впрочем чувал съм май, че у всички хора имало някакви такива разлики в ръцете и краката.

Казах го на синтезатора, а той така изтъни бедрото ѝ, че я направи едва ли не инвалид. Цял час налучквахме с него само обиколката и вътрешната извивка. После се изпотих да му обрисувам как изглежда и онова безкрайно нежно клонче от венички там, на най-нежното място на дясното бедро. Напразно! Така си и прахосах времето, което ми се полагаше за седмицата. Добре поне, че тоя синтезатор е търпелив и много се старее, горкият. Аз на негово място още след първите пет минути щях да разбия носа на оня идиот, който е решил да изобрази на екрана ми как точно изглежда дори белегчето на едното коляно на жена му, останало ѝ още от детската градина, само защото обичал бил някога си като младоженек да го целува. Щура работа, и все пак, като психотерапия, май е полезно.

Но аз всъщност бях започнал да ви разправям за произведението на Томи Къртис. Простете, ама при нас, космонавтите от далечните рейсове, бърливостта се смята за индикатор на здраве. Умълчиш ли се, почнеш ли да страниш от другите, значи те е хванала космическата. Затова, колкото и да си досаждаме един другиму с дрънканиците си, търпим и се радваме, че още може да се разчита на нас.

Та сядаме ние, значи, целият шарен екипаж на „Циолковски“ пред екрана на видеосинтезатора — казвам „шарен“, щото освен японца, си имаме и чернокож на борда и за наша чест не си позволихме предварителни закачки. Момчето за първи път излизаше пред нас, та и така си беше ни живо, ни умряло от притеснение. Никой

не се обади, дори когато Томи обяви заглавието на своето филмче — „Стара история“. Явно всеки се насилваше към великодушие, щото ние останалите се надпреварвахме да си измисляме разни ефектни заглавия. Стара история, стара история — толкова му стигнало въображението на момчето!

Виж, музиката му беше прилична. Проста мелодийка, а те докосва с нещо тъжничко, с нещо мило. И те вълнува истински, макар да нямаше нищо общо с онова, което се показва на екрана. А то беше досадно банално. Космически кораб някакъв, нещо средно между орбитална станция и ракета, допотопен модел. В ниска орбита около Земята. Звезди, океани, континенти, после нещо като мъничек взрив в носовия отсек на кораба... От художествена гледна точка евтино, колкото си щеш — нали всички подобни историйки за дечурлигата все така почват: я с авария, я с нападение на космически пришълци! Разбира се, станцията не загина, иначе филмът щеше да свърши, и с един дразнещо груб монтаж — неопитно си е още, момчето, това е! — екранът ни въведе в станцията, където трима души панически се мятаха е безтегловието. Бяха в скафандрите си, също допотопни, така че лицата им едва се отгатваха зад стъклата на шлемовете — може би хитрост от страна на младото режисьорче, не успяло да синтезира героите си, каквито му се е щяло. Диалогът беше глупав: Направи това, провери онова, майчице, загиваме!... Дръжте се, другари, ще ни извадят от кашата!... Божичко, вика единият, другият псува на майка конструкторите и техниците, третият взе да се кръсти...

Но нека не си кривим душата! Какъв умен диалог ще се води на загиващ космолет, колкото и да сме хладнокръвни, каквото и чувство за хумор да притежаваме? Отстрани погледнато, сигурно и при нас би изглеждало така комично, ако, не дай си боже, ни се случеше нещо такова.

После „старата история“ слезе на Земята, в залата за управление на полетите. Същата паника! Блъскат се пред мониторите, подскачат около компютрите, завират се заедно с дубльорите на екипажа в земния двойник на кораба, крещят си един другиму, ръкомахат. Правдиво е края на краищата, защото хора загиват, а те носят отговорност за тях и за кой знае колко милиона долара!

Оказва се, че на ония горе им оставали не повече от два дни. Блъснат от експлозията, неуправляемият вече кораб щял да навлезе в

атмосферата под неподходящ ъгъл, преждевременно, и сигурно щял да изгори.

В съседен кабинет шефовете разнасяха провесени носове. И в двата космодрума на страната нямало готови кораби, „совалки“ май ги нарекоха, които да излетят веднага. Най-рано след пет-шест дена можели да излетят. Ще ви избия! — дере се някакъв голям шеф и си скубе побелялата коса, — как допуснахте това положение, нали винаги... Отвърщат му, че имало повреди при завръщането на тия совалки — не помня какви точно повреди.

— Съобщете веднага на руснаците! Те сигурно имат готовност.

Тогава скокнаха двамата генерали, които дотогава единствени седяха невъзмутимо настрана, и викнаха едновременно:

— Изключено! — и — Невъзможно!

Изглежда, не обича генералите нашият Том, та беше се попрестарал: едни шкембета беше им моделирал, едни свински вратове, едни булдожки физиономии... Навярно бе поискал да ги направи страшни, а те само ги разсмяха.

Оня, който си скубеше косата, рязко им възрази:

— Не може да нямат. След общия руско-американски полет, когато бяха уеднаквени системите за скачване, двете страни се задължиха да държат в готовност спасителен кораб.

— То беше отдавна — изръмжа единият генерал, вероятно по-важният. — Този кораб има друга шлюзова система.

— Ще го направят и без окачване — обади се друг от цивилните. — С излизане в космоса. Имат окисжени, ако трябва нещо да се реже.

— Абе вие забравихте ли, че корабът е наш! — ревна им генералът. — И е нов модел, и руснаците не бива да припарват до него, камо ли да надничат вътре!

Цивилните се изпотръшкаха сломено в креслата. Малко като в самодееен театър излезе, но толкова му бяха силите на нашия Томи, не е холивудски режисьор я!

— И какво, да ги оставим да загинат ли? Друг изход няма — хвана се пак за белокосата глава шефът на цивилните.

— Без излишни емоции, господа! Момчетата сигурно ще съумеят сами да поправят нещичко — изпъчи се по-главният генерал и дори извади някаква булдожка усмивка, цялата обрамчена от тлъсти

бръчки. — Аз ви разбирам, но при нас, военните, винаги е като на война. И в мирно време.

Тогава единият от най-младите цивилни се хвърли към него и се опита да го хване за гушата, ама хваща ли се такава дебела гуша, особено пък генералска! Другите естествено му попречиха, разтърваха ги. Генералът оправи мундира си и пак се изпъчи, пак пусна булдожката усмивка.

— Засега няма да ви арестувам. Възможно е дори да не ви и уволня, стига да не забравите какво е това военна тайна. Вие също не го забравяйте, господа! По договор все още сте наши служители. Ускорете подготовката на совалките, опитайте да възстановите връзката с момчетата и ми докладвайте на всеки три часа! Па дано господ бъде милостив към нас.

Той вдигна десницата си, но не се разбра да се прекръсти ли искаше или да козирува, и бързо излезе, сподирен от своя дебел колега...

Макар и примитивничко направено, филмчето беше ни поувлякло, та очаквахме да има още. Щеше ни се да видим какво ще направят момчетата през тия два дни горе, какво става в командната зала, какво ще предприемат и тия учени началства, дето останаха така позорно смачкани в креслата си, но синтезаторът рязко отнесе очите ни към звездите, към едно спокойно и дълбоко, може би августовско небе. Една от тия звезди внезапно се запромъква сред другите, устреми се бързо нанякъде, ставаше все по-едра и красива, докато внезапно пламна с тревожния зов на сигнална ракета, разряза с кървав нож меката плът на небето и угасна.

Няколко мига след нея, погалена от финалния акорд на мелодийката, заздравя и раната на мирния летен небосклон.

Изръкопляскахме — къде спонтанно, къде да не огорчим младия си колега, а командирът рече:

— Браво, Томи! Като за първа работа е добре.

Отпушиха се и другите, но командирът все пак беше дал тон за педагогическо поощряване, така че преглътнахме критиките си. Единствен Саймък, чиято кожа беше бархетна и тъмна като на току-що гледаното земно небе, издаде недоволството си:

— Ей, Томи, очаквах от теб да ни съчиниш нещо по-веселичко!

— Това е истинска история — отвърна боязливо момчето. — Не съм я съчинил.

— Не съм чувал за такъв случай — обади се Борис, щурманът.

— И аз не го знам — потвърди съмнението му командирът. В историите на космонавтиката го няма.

— Няма го, но аз го знам — тросна му се Томи. — Единият от тримата на борда е бил моят прадядо.

И хукна към спалния отсек като разплакано дете, на чиито оправдания възрастните не са повярвали.

Ние останахме в креслата си, подобно на ония там, дето бяха командували полета на неговия прадядо, и само щурманът го последва. Предполагам — да го прегърне и да му каже нещо утешително. Той беше най-старият в експедицията ни.

НИЕ И ДРУГИТЕ

Земята беше смутена, да не кажем и объркана, от откриването на Мориана — не, не някаква звезда или планета, назована от астрономите с това по земному звучно име, а цяла суперцивилизация. Сбъдваше се стародавната мечта на човечеството да срещне братя по разум, но едновременно се изплъзваше в кой знае какви далнини.

Откри я експедицията на Томазо Верин, един от най-известните космонавти, в чиито думи бе изключено да се усъмни човек, макар че на тая пълна с всякакво разномислие Земя се намериха, разбира се, и такива, които не повярваха.

Отначало планетолетът на Томазо Верин изчезна. Дори изнесените в орбита около Марс автоматични наблюдателни станции не улавяха нито звук от него, а трасето, по което летеше, бе общо взето познато, и той трябваше да се намира някъде между Юпитер и Сатурн. Вероятно се касаеше за катастрофа, при която бе загинал целият екип, иначе все някой щеше да се справи с резервните предаватели.

На Земята още задържаха официалното съобщение. Човечеството отдавна бе свикнало е междупланетните полети, та много-много не се вълнуваше нито от успехите, нито от несполуките на разните експедиции, но Томазо Верин бе извънредно популярен — нещо като суперзвезда сред космонавтите. Той беше герой на множество научнофантастични филми, често участвуваше в разни предавания по телевизията като актьор или консултант, и учените внимателно преценяваха как да обявят неговата гибел, за да не си навлекат гнева на населението.

Верин се обади ден преди съобщението да бъде дадено за публикация с доста по-слаби сигнали, отколкото позволяваше разстоянието, на което би трябвало да се намира, но с потресаващото известие: *„Претърпяхме тежка злополука. Спасиха ни космонавти от чужда цивилизация. Хуманоиди. Намираме се на техния кораб и летим към тяхната метрополия. Нарича се Мориана. Вече сме много далеч и самостоятелното ни връщане е невъзможно. Летим по непознат на*

Земята принцип. Невъзможна би била и радиовръзката, ако те не я препредаваха също ма друг принцип. Екипажът единодушно реши да посети заедно с тях Мориана. За щастие тези наши чудесни събратя владеят основните земни езици, та не е нужно да изучаваме техния. Многократно са посещавали Земята. Така нашумелите в миналия век «лятащи чинии» са били наблюдатели на Мориана. Приеха ни радушно. Щастливи сме в ролята си на посредници между двете цивилизации и се вълнуваме от предстоящата ни среща с Мориана. Поздрави от нас и от тях. Стоп. «Астрид».“

Корабът носеше скандинавското име Астрид, но ония, които търсеха повод за негодувание, забравяха, че астра на латински означава звезда и го свързваха с популярната някога детска писателка Астрид Линдгрен, авторката на „Пипи дългото чорапче“.

И така вместо траурно известие, Земята получи най-радостното съобщение, което някога бе получавала: нейния любим космонавт Томазо Верин първи бе осъществил така жадувания от векове контакт с чужда цивилизация. При това — много високо развита, при това — дружески настроена към нас. Човечеството възликува, предвкусвайки бъдещето, което го очакваше.

Естествено от Земята веднага излетяха множество въпроси: Какво представляват тези хуманоиди? Защо наблюдателите на Мориана сами не са се свързали със Земята? Защо Верин не е изпълнил първото задължение на всеки командир — да даде координатите си, и така нататък.

Отговор се получи — все така слаб — чак след месец някъде от посоката на съзвездие Лъв, а Верин, изглежда, не бе уловил земните запитвания. Той продължаваше да се възторгва: чудесни били тези наши събратя, страхотен ум, невероятни знания, изключителна етика във взаимоотношенията им, всекидневие, подчинено на любознателността и красотата. Екипажът на „Астрид“ се запознавал предварително с живота на Мориана чрез великолепни холографски филми. Природата на Мориана била твърде сходна с нашата, но с вид на недокоснатост, сякаш човекът никога не е съществувал сред нея. Цялата индустрия била изнесена извън планетата, в околния космос. Отношението човек-природа било почти религиозно и морианецът от рождение знаел, че е длъжен да живее по законите на природата, да уважава всяко живо същество в нея. Големите им градове също се

намирали в околния космос или под повърхността на планетата, а цялата храна се произвеждала по химически или биотехнологичен път. Онова, което видели от градовете и жилищата им, било приказно красиво дори за земните представи за красота.

Това съобщение беше по-дълго, но пак не даваше координатите нито на Мориана, нито на нейния астролет. А третото, което отново дойде след повече от месец, се занимаваше с общественото устройство и законодателството на чуждата цивилизация. Частната собственост липсвала под всякаква форма. Личната собственост била крайно ограничена поради това, че човек свободно притежавал всичко, което му е необходимо. Съществували равенство и демокрация, каквито ние на Земята не можем дори да си представим. Основен нравствен закон били взаимопомощта, обич към събрата и уважение на чуждото достойнство. Основен социален закон: да изучаваш Вселената и да създаваш около себе си красота...

Накрая Томазо Верин — или бе уловил все пак някое от земните запитвания, или сам бе се досетил — добавяше, че единственото, което нашите събрата не му разрешавали, било да съобщава още отсега координатите на астролета и посоката на неговия полет.

Земята продължаваше да бъде възбудена, сякаш утре-другиден цялото човечество щеше да потегли към Мориана на гости, но петото съобщение на Томазо Верин попари празничното ѝ чувство, накара я да се сепне и да се вгледа в себе си. Морианци били изучили добре Земята, тя им се харесвала, но нямало да влязат в по-траен контакт с нея, защото нейната цивилизация още се намирала в технологическия етап на своето развитие. Едва когато човешката цивилизация навлезела в своя етически стадий, човечеството щяло да стане готово чрез посредничеството на Мориана да влезе в обществото на разумните цивилизации в Галактиката.

Буря от въпроси полетя отново към съзвездие Стрелец, от чиято посока бе дошло този път съобщението на Верин: Кога ще навлезем в този етически стадий, какво точно представлява той, какво трябва да направим, за да го ускорим... И сигурно през цялото си хилядолетно съществуване измисленият от хората бог не бе получавал толкова страстни и толкова изпълнени с надежда молитви.

Отговорът — а подобие на отговор все пак се получи след още десетина седмици — бе мъгляв като отговорите на всички земни

пророци и оракули, които бяха се наемали да отговарят от името на боговете. Свеждаше се до следното: основен закон на взаимоотношенията във Вселената бил ненасилието — физическо и духовно — спрямо различните от нас същества. Друг проблем, който трябвало да решим, бил отношението разум-природа. И толкоз! Морианци не можели да правят препоръки на земляни, защото това щяло да бъде намеса в техния път на развитие — също било форма на насилие...

В своята извечна привързаност хората, разбира се, не дочакаха дори този отговор, а сами подеха страстни дискусии по това как да навлязат в нравствения стадий на своята цивилизация. Навсякъде, където се събираха повече от двама души — в превозните средства, в кръчмите, в магазините, — неизбежно възникваха спорове, които често завършваха с кървави побоища, защото хората обикновено имаха различни представи за това как се става по-добър.

След отговора обаче, обявен с едър шрифт или гръмогласно от всички средства за информация, дискусията придоби по-организиранни форми. Пред правителствените сгради се заточиха безкрайни демонстрации, настояващи като първа крачка всички страни да сключат помежду си мирни договори за вечни времена, да престанат навсякъде междудържавните, етническите и религиозните конфликти. Правителствата разгонваха демонстрациите, с водни струи, сълзлив газ и гумени куршуми, но повече по традиция, а не защото имаха нещо против Земята да стане член на Обществото на разумните цивилизации в Галактиката.

Вестниците, които за улеснение бяха създали не особено привлекателното съкращение ОБРАЦИВГА, не намираха по-актуална тема и непрекъснато я експлоатираха с изказвания, интервюта или статии от най-видните представители на народите. Както трябваше и да се очаква, най-видните представители също не бяха единодушни в тълкуването на явлението. Някои политици виждаха в него шантаж на левите екстремисти, други — на десните. Официалната религия го обяви за божие дело — както някога бог поканил Енох да разгледа небесното царство, за да разкаже на хората как е устроено, така сега любимият на хората Томазо Верин щял да донесе божията правда на Земята. Астрофизиците пък напомняха, че когато разработвали теорията на контакта с чужди цивилизации, отдавна били стигнали до

извода за ненасилието и сътрудничеството като основен закон в космоса, защото такъв именно бил законът на оцеляването. Иначе всяка цивилизация — все едно в космоса или на Земята — била обречена на гибел. А философите и социолозите твърдяха, че за да навлезем в нравствения стадий на земната цивилизация, не се искало нищо повече от онова, за което народите са си мечтали открай време. Следователно то ни е близко, а нашите галактически събратя ни доказвали, че е и постижимо. Нужно било на първо време да се преразгледат учебните програми, педагогиката, политиката, да се премахнат дори спортовете, в които имало насилие спрямо съперника. Имаше обаче и философи, които напомняха, че въпросът за границите на насилието бил доста сложен, защото в края на краищата то си е природен закон — самият белтък, основата на живота, съществувал благодарение на агресията си спрямо околната среда, от която се храни.

В многогласия хор почти нечуто отмина изявлението на един литературовед-семиотик и структуралист, който подкрепи твърденията за мистификацията. Неговият анализ на радиограмите показвал, че това, което се иска от Земята, се съдържало в сходен вид у древните писатели-утописти Томас Мор и Томазо Кампанела. Случайно ли планетата се казвала Мориана, а изпратилият вестта за нея — Томазо?

Никой обаче не му повярва, защото популярният космонавт си се казваше Томазо от рождение, а ония, които си направиха труда да попрелистят забравената „Утопия“ на Томас Мор, видяха в нея само смътни предсказания, каквито съдържала още Библията, или потвърждения, че щом човечеството също е раждало такива идеи, то развитието на цивилизациите към нравствения стадий било закономерно.

Повече внимание пожънаха друг тип гласове: те истерично крещяха, че това било военна хитрост — да ни обезоръжат физически и психически, та по-лесно да завладеят Земята. Приказват ни за невмешателство, а ни се мешат по най-подъл начин! Щом не ни искат такива, каквито сме, много им здраве! Досега сме живели без тяхното съмнително ОБРАЦИВГА, ще я караме някак си и занапред. Отгде накъде ще се равняваме по разни хуманоиди, ние не сме хуманоиди, ние сме истински човеци...

Появиха се и контрадемонстрации, призоваващи към единство пред лицето на външния враг. Те размахваха грозни чучела на въображаемите морианци и бяха значително по-буйни в проявите си, но правителствата, кой знае защо, не ги разгонваха. Може би поради тяхната малочисленост. Защото по-голямата и по-добрата част на човечеството продължаваше да жадува за скорошно общуване с чуждозвездните си събратя.

След още няколко месеца вместо поредния доклад на Верин, гръмна известието, че е открит неговият планетолет. Намирал се в далечна орбита около Юпитер, но още в неговото гравитационно поле, така че след някоя и друга година той щял да го погълне. Радиограмата беше кратка: в такива и такива координати се натъкнали на планетолета „Астрид“. Непоправимо повреден. Вероятен удар на болид, експлозия в кърмо-вия отсек. Не намерили следи от екипажа... А както всяко кратко съобщение, макар с подтекста си да потвърждаваше историята с морианци, то пропускаше да каже много и съвсем не маловажни неща:

Космическият кораб „Вестителят“ не биваше да се задържа дълго, ако искаше да не безпокои излишно пътниците си, ето защо след като не получи отговор на своите призови, той изпрати на него само един човек. Главният бордов инженер Зихов бе летял по-рано на „Астрид“, познаваше го, щеше бързо да протоколира неговото състояние и да прибере бордовия му дневник.

Зихов едва не се разплака, когато, изключил раничния си двигател, предпазливо навлезе сред металните руини. Беше го напуснал преди няколко години заради едно скарване — до пълен разрыв — с Томазо Верин, но сърцето му не се откъсна от „Астрид“, с който за първи път бе летял в дълги експедиции из Слънчевата система. А „Вестителят“ той не можа да обикне въпреки целия му комфорт и по-високата заплата. Този последен модел космолет бе закупен от Ватикана и с него всяка трета година богати християни или екстравагантни милионери отиваха на поклонение на Витлеемската звезда, която някога била предизвестила раждането на Исус Христос. Разбира се, това не беше никаква звезда, а и земните космолети още не можеха да достигнат до никоя от звездите. Поклонниците също знаеха, че според изчисленията на астрономите опашатата звезда е била някоя от големите комети, най-вероятно Халеевата, та „Вестителят“

обикновено нея гонеше из Слънчевата система, а когато тя се намираще прекалено далеч, отвеждаше поклонниците към друга поголемичка буца камъни и лед, която се рееше нейде край външните планети — кой ще ти докаже, че не тъкмо тя е била опашатото чудо над Витлеем? Важното бе богатите поклонници да има с какво да се похвалят от прескъпия си хаджилък, да се снимат за спомен и да си получат за талисман по едно свещено камъче. На Зихов беше му противен тоя ватикански екскурзионен бизнес, но място на бордов инженер за далечните полети не се намираще лесно, а все трябваше да се работи някъде.

Сега той се придвижваше около мъртвия „Астрид“, издърпвайки се с ръце по щръкналите му на всички посоки части. Разкъсани тръби и проводници — артерии, от които отдавна бе изтекла кръвта, начупени плоскости, зейнали отвори, неведещи вече наникъде. Само носовият отсек изглеждаше почти незасегнат, дори шлюзовата му врата беше плътно затворена. Като по чудо бяха оцелели и двата илюминатора, зад тях обаче също бе се настанил сиво-жълтеникавият от близостта на Юпитер мрак на. Космоса. Такава катастрофа лесно се описваше и той я продиктува с няколко изречения по шлемофона си, но в носовия отсек се намираще така наречената „черна кутия“ с автоматичния бордов дневник, която сигурно също бе оцеляла и трябваше да се прибере за бъдещото следствие.

Докато го обикаляше за втори път, оглеждайки титаново-керамичната му обшивка за пробойни, Зихов изведнъж усети присъствието на нещо, което преди не бе забелязал: на осветената от Юпитер страна като сенник над илюминатора стърчеше огледало на слънчеви батерии, под него — грубо огъната антена. Той не помнеше подобни съоръжения на „Астрид“. Вярно, стар кораб беше, възможно бе да са ги поставили при някой по-късен ремонт, но цялата работа бе извършена удивително примитивно. Дори по принуда из пътя да са ги монтирали, пак говореха зле за бордовия инженер, дошъл на неговото място.

Зихов така се изненада от откритието си, че пропусна да го съобщи в шлемофона, защото някаква луда надежда го накара бързо да се запримъква към шлюзовата врата.

Този тип врати притежаваха отвън и отвътре ръчни системи за херметизиране, които също изглеждаха незасегнати от взрива,

избухнал на отвъдния край на кораба. Главното колело се завъртя с такава готовност, сякаш току-що е било смазвано, а след още мъничко усилие Зихов успя да бутне вратата. Въздухът, затворен вътре, го блъсна в гърдите с експлозивния си устрем към вакуума на космоса и щеше да го отвее от кораба, ако Зихов предварително не бе се хванал здраво. Все с тая запъхтяна надежда, той се вмъкна вътре с най-голямата възможна за безтегловието скорост и веднага затвори след себе си. Едва тогава откачи от шлема прожектора, взе го в ръка и заосветява помещението. Край отсрещната стена като удавник под вода се гърчеше човек, чийто въздух той бе ограбил с влизането си. Беше в скафандър, но с открита глава.

Зихов доплува до него, измъквайки резервния шланг на своя дихателен апарат и го натисна върху устата му, когато усети, че тялото в прегръдката му задиша почти равномерно, той освободи едната си ръка и улови отплувалия встрани прожектор, насочи го в познатата посока. Станиолените ресни пред вентилационната решетка блещукаха с вяли полюшвания. Кондиционерът работеше, макар и с последни резерви, но помещението сигурно щеше да се напълни отново с въздух. Космическите кораби за далечни полети имаха във всеки отсек автономни системи за въздух и храна, разчетени да издържат половин година.

След няколко минути човекът пред него опря ръце в стената, извъртя се и се засмъква към пода, при което сам изхлузи лицето си от дихателната маска. Борд-инженерът бърза изключи шланга и едва тогава се взря в незакритата от многомесечните брада и мустаци част на лицето му — беше Верин, командирът на кораба.

Томазо Верин не смогна да направи нищо повече, освен да седне, облегал гръб на стената. Лицето му бе до неузнаваемост изтощено. Той избъбра нещо, опитвайки се да махне с ръка, но Зихов не го чу заради шлема си и побърза да го свали. Викна радостно, макар след скарването им да бе обявил този човек за своя най-голям враг:

— Хей, жив ли си, човече?

— Махни тоя прожектор! — изпъшка Верин с болезнено стиснати клепачи. Изглежда, същото бе казал и преди, а щом светлината се отклони, примига с горестна досада. — Зихов?... Ти ли се намери да ме опасяваш!

— Ей, ама зло! Поне в такъв момент на човек би трябвало да му е все едно кой го опасява — отвърна бордовият инженер и трмаво приклепна, за да не стърчи над него. — Чак толкова ли ти е неприятно?

Томазо Верин още се задъхваше като след тежка преумора, но сякаш го задъхваше и нещо друго.

— Изпусна ми последния въздух, говедо такова!

— Да не си решил целия си живот да прекараш тука?

— Точно това съм решил.

— Тогава аз съм излишен — рече борд-инженерът, едва сега усетил силата на огорчението си, и потърси с ръка стената, за да се изправи.

— Чакай! — опря го бившият му командир.

— Има ли какво повече да си кажем?

— Има. Когато излезеш, ти веднага ще ме убиеш, защото ще излезе и останалият въздух. А скафандърът ми е празен. Тава ще те удовлетвори ли най-после?

Зихов не бе имал никакво намерение да го оставя, но в немоцната ирония на бившия му командир звънна нещо като опит за предсмъртно сдобряване.

— Том, ама ти съвсем си откачил! Та аз дори ти се зарадвах, не видя ли?

Верин направи и опит за усмивка, но тя потъна в тресавището, закрило половината му лице.

— Тогава... бих могъл да те помоля за една услуга, а? Впрочем услугите са много — ако забравя някоя, подсети ме. Ох, тоя глад вече съвсем ме съсипа! Пренеси ме заедно с предавателя до контакта на вентилацията, та да мога да я изключа, докато ти излизаш, и пак да я включа. То кой я знае колко още кислород е останало в нея, щото ми се наложи да излизам много пъти, но все пак. Прелей мъничко въздух от резервите си в моя скафандър, колкото за половин час, не повече, прехвърли ми и храна. А най-важното: дай ми честната си дума, че никога никому няма да казваш за нашата среща. „Астрид“ е празен и толкоз!

За да не смущава мъчителните му усилия да говори по командирски твърдо, Зихов разглеждаше примитивния радиопредавател, който Томазо Верин сам бе сглобил от намерени из руините на кораба части: нарочно слаб предавател, толкова неграмотен

в тая работа той не беше, а радиограмите — през големи интервали, та да създаде илюзията, че се намира далеч от Земята.

— Къде са другите?

— Случайно бях сам в тоя отсек.

— Не видях нито следа.

— Гробът на космонавта е Космосът, Зихов.

Борд-инженерът обаче се досети защо е заличил всяка човешка следа, та вече не сдържа избухването си.

— И ти си въобразяваш, че аз ще участвувам в твоята идиотска игра? Слагай шлема! Ще ти дам малко въздух и ще те взема на буксир. Здрава ли е черната кутия?

— Изхвърлих и нея. Зихов, моля те! — Умолителната гримаса на костеливото лице бе кучешки гладна.

— Но какво те е прихванало бе, човек? Вместо веднага да викаш за помощ — да ни разиграваш тоя театър?

— Как се посреща на Земята? — запита Верин все с тази кучешка надежда за къшей хляб.

— Хей, аз не мога да седя тука до безкрай, без да съобщя нещо, веднага ще пратят други — извика бордовият инженер, забравил, че точно това бе и най-разумното.

— Не казвай за мен, моля те!

Зихов нахлузи шлема си и дълго се насилва, докато произнесе спокойната фраза: „Всичко е наред, прониквам в носовия отсек.“ Човекът пред него умираше от глад и недостиг на чист въздух, а той, вместо да го спаси, се хващаше сам на въдицата му. Но нали на умиращите се изпълняваха последните желания?

Верин го дочака да свали шлема си с уголемени от напрежението очи, святкащи като станиолените ресни пред вентилационната решетка.

— Не им казах, но веднага ще го направя, ако смислено не ми обясниш какво означава цялата тая гавра с човечеството и какво още си намислил да правиш!

— Дай ми глътка вода! Останало ми е съвсем мъничко.

Зихов измъкна от шийната гривна на скафандъра си маркучето за вода и се наведе като майка, която даваше на бебето си да суче.

— Пий колкото си щещ, корабът е наблизо.

Верин обаче смукна само няколко глътки, пак се задъха.

— Нали ще я прелееш в моя скафандър?

— Не, ти наистина си луд!

— Аз също се питах дали не съм полудял от катастрофата и самотата, но не съм. Няколко пъти се самопроверявах, наистина не съм. И всичко досега направих свършено съзнателно. Остава ми да пусна само още едно съобщение, след като вие се отдалечите, после ще изляза навън и ще се изстрелям към Юпитер в една достойна за всеки космонавт смърт. Мисля, че я заслужавам, Зихов, макар ти някога да ми каза, че не съм бил никакъв космонавт, а шоу-звезда.

— Не съм казвал такова нещо. Ти си ни от най-добрите, но с тия твои участия в разни филми...

— Защо ви дразнех с тях? Завиждахте ли ми?

— Глупости! Просто смятаме, че е недостойно за нашето брата.

Бордовият инженер предпазливо се взря в лицето на бившия си командир, не откри там дори спомен от предишната му екранна хубост. Та и близо година да седиш в тая дупка, почти без храна и в очакване да те отрови собственият ти въздух! Но защо, по дяволите, все пак... Щом бе успял да си направи предавател? Или това бе неговият последен филм, коронната му роля? Защо тогава отказваше да се върне като триумфиращ комедиант, надсмял се на цялото човечество?

— Хората обичаха моите филми, Зихов, не си криви душата! Макар наистина да бяха примитивнички. А ги обичаха, защото в тях аз винаги разнасях из Космоса най-добрите качества на човека. И защото се срещах с разни други цивилизации и все ги спечелвах за каузата на доброто.

Наистина играе последната си роля, помисли си борд-инженерът, и щеше да му го каже, ако Верин не бе го изпреварил:

— Човечеството има нужда от такова самочувствие и от надеждата, че ще срещне събрата из Космоса. Но напоследък бе позагубило вярата си след толкова напразни опити да уловим отнякъде някакви сигнали.

— И ти реши да му я възвърнеш?

Верин не намери сили или не пожела да реагира на иронията.

— Знаеш, братко, че дори ние всеки път потегляме с тая надежда, макар да я крием, или да си правим шеги с нея. А човечеството наистина има нужда от своята вяра, че не е само, както е имало някога нужда и от своите богове, та да се равнява по тях.

Борд-инженерът понечи да му възрази, но си помисли, че този фанатизъм бе помогнал на Верин да оцелее толкова време в самотата, и реши да го пощади.

— Да ти дам малко да хапнеш, а?

— Недей, и твоята храна не е много, а трябва да ми стигне пане още за месец.

Действително бе решил да изпълни налудничавия си план — да чака объркалия програмата му „Вестител“ да се отдалечи достатъчно, за да прати следващото си съобщение.

— Не можа ли тогава да измислиш нещо по-фантастично — предпазливо изрече укора си бордовият инженер — Мориана, хуманоиди... Като в най-евтините романчета.

— Мислих, Зихов, нали ти казах, имах време целия си живот да премисля, и живота на човечеството. Но кое е по-фантастично от вечните човешки идеали за справедливост и красота?

Бордовият инженер погледна часовника си, побърза да се съгласи:

— Може и да си прав. Само че, командире, би трябвало да ти е известна и трагедията на всички, които сами са се опитвали да направят света по-добър. От Исус Христос, та до твоя възлюбен Томас Мор. Затова не ме замесвай! — Зихов вдигна шлема към главата си с нервно разтреперана усмивка. — Не ме натиквай в ролята на оня, как беше, Пилат ли? Та после цялото човечество да ме заплюва. В края на краищата аз имам да изпълнявам своя човешки дълг, ясно ли та е?

— Чакай! — спря го отново някогашният му командир с едно лице, което не можеше да не те опре — толкова отчаяние и молба, и екстазна решителност съдържаше то.

В киното ли бе научил тази впечатляваща изразителност? Но няма можеш в киното да молиш с такова лице за истинската си смърт!

Зихов отпусна повторно шлема на гърдите си и зачака. Вместо нова молба обаче, бившият му командир изрече една чудовищна заплаха:

— Ще поемеш ли отговорността да убиеш надеждата им? Те вече са повярвали, Зихов, ако не всички, мнозина са повярвали. Ще поемеш ли отговорността да убиеш вярата им, че някъде по света тържествуват справедливостта и красотата? И да се надсмееш на устрема им към тях?

С такава пророческа поза Томазо Верин произнасяше подобни плитки нравоучения и в своите филми, но това сега не беше филм. След някой и друг ден той щеше да се изстреля заедно с мизерния си предавател към Юпитер, за да не намери никой никога тялото му, както на древните пророци, и да останат само неговите думи. Той вече не молеше, той заповядваше спокойно и твърдо. Така бе заповядвал на борда на своя „Астрид“, уверен, че заповедта му не може да не бъде изпълнена:

— Хайде, пренеси ме! Зареди скафандъра ми и ми нахлузи шлема! И без сантименталности, братко, колкото и да се обичаме ние, земните жители, помежду си!...

Дълго след това бордовият инженер Зихов се измъчваше и се питаше защо бе направил тази съдбоносна глупост — помнеше само, че бе извършил всичко сякаш хипнотизиран от думите и очите на бившия си командир. Но не можеше вече да каже истината и не толкова присъдата го плашеше, загдето бе оставил да загине човек в Космоса. Той докладва само, че не е намерил черната кутия с бордовия дневник и че биха могли на връщане да вземат останките на „Астрид“ на буксир. А безследното изчезване на екипажа, разбира се, потвърждаваше съобщението на командира му Томазо Верин, че оцелелите са били спасени от чуждопланетен космолет.

Верин наистина се обади отново, когато хората, улисани в своя делник, бяха вече го позабравили. Гласът му идеше сякаш от друга звездна система и звучеше като прощаване с човечеството! Следващото му обаждане щяло да достигне до Земята може би след години... *„Но вие го чакайте, мили хора, защото то сигурно ще съдържа най-хубавото известие, което някога Земята е получавала. Стоп.“*

Вярата на хората в далечната Мориана възпламна с нова сила. И по цялата Земя се разрасна движението за независимост от другите цивилизации.

КОНТАКТИ ОТ ЧЕТВЪРТИ ВИД

Науката разделя евентуалните ни контакти с чужди цивилизации на три вида. От тях само третият е пряк, както се казва — лице в лице. Но тъй като е допустимо този вид контакти и да не се извършат най-напред под ръководството на учените, то аз си позволих случайните наши срещи с чуждите цивилизации да назова.

1.

В общата зала на лунната база един от ръководителите на строежа завършваше своето празнично слово по случай пускането в действие на новите съоръжения, които щяха да продължат търсенето на събратята ни по разум в Галактиката. Той каза накрая: „Ако някоя по-напреднала от земната цивилизация ни е изпреварила и сега случайно ни наблюдава отнякъде, тя едва ли ще познае, че в тези скафандри са облечени същества от различни народности и раси. И сигурно би си помислила, че цялата планета е населена с подобни миролюбиви същества, които са сплотени от големи и добри идеи. Ние не знаем дали такава измамна представа за нас би ги зарадвала, но верни на своите стари земни мечти, много се надяваме да бъдем наистина такива в деня, когато най-после ще се свържем с тях. И се надяваме още те да останат доволни от нас...“

Хората седяха в залата без скафандрите си и макар да изглеждаха сега твърде различни един от друг, защото строежът бе дело на няколко държави, ръкопляскаха по еднакъв начин на тези слова. И не подозираха, че другозвездните наблюдатели вече се намираха редом с тях.

Намираха се в един от близките кратери, като всички лунни кратери пълен с прах и трошлив камънак. Човешките сетива и уреди обаче не можеха да ги възприемат — та всеки би се изсмял над веселата фантазия на оня, който би му казал, че тук сега протича подобно събрание на цяла група представители от различни звездни системи.

Интергалактичният съюз на суперцивилизациите отдавна бе забелязал, че край нашето слънце расте бъдеща цивилизация от космически тип. Той възнамеряваше да ѝ помогне по-бързо да се включи в неговото дружно семейство, но за това пречеха чудовищните разстояния до този пръкнал се чак в периферията на Галактиката разум. Никое живо тяло, подчинено на обикновените форми на движение в Космоса, не би издържало такова пътуване. И едва някои

нови открития направиха възможно да се ускори ако не контактът, то поне прякото изучаване на далечната цивилизация. По някакви странни закони на познанието обаче и сред тези суперцивилизации фундаменталните открития ставаха все по-трудни и по-скъпи за осъществяване. Това наложи да се обединят умовете и средствата на всички членове на Галактическия съюз, срещу което те добиваха правото да изпратят по двама свои наблюдатели на планетата Земя, транслирани — ако може така да се изразим — във вид на шепа психическа енергия. Такава бе и същината на откритието: изстреляна бързо и безпрепятствено през междузвездните пространства, щом достигнеше повърхността на планетата, тази другозвездна интелектуална енергия се настаняваше в тялото на някое от тамошните същества и чрез неговото съзнание изучаваше живота около себе си.

Така по една случайност тъкмо в дните, когато хората дозавършваха своя грандиозен комплекс от съоръжения за търсене на друг разум в Галактиката, редом с тях бяха се скупчили в невидим облак различните представители на търсения разум, за да обменят своите първи впечатления от цивилизацията, самонарекла се човечество. И ако за нещо трябваше да се съжالياва, то е, че тези две толкова благородни начинания се разминаваха в своите усилия и посоки. Това обаче не е съвсем неразбираемо и непознато за нас, земните жители.

2.

Може би им беше досадно, но всяка от тия „шепи психическа енергия“ трябваше да се самоназовава винаги щом заговореше, защото начинът им на общуване и изкуствено създаденият общогалактичен език не позволяваха да се познае нито кой говори, нито къде се намира в този, също условно казано, „облак“. И когато разискванията по изложението на наблюдателя от звездната система 1113 ВА-Рум завършиха, водещият съвещанието вероятно за петдесети път съобщи своя произход:

— Аз, първи наблюдател на 1407 — Оти. — Той единствен бе останал на спътника, наречен Луна, за да приема и препредава информацията на своите колеги от изучаваната планета. — Сега е редът на втория наблюдател от 038 Пур-Куа. Длъжен съм да отбележа, колега, че вашата досегашна информация беше доста бедна на действително полезни данни. Занимавахте се, и то повърхностно, повече с някаква регионална природа. При това я описвахте с учудващо пристрастие, Всичко било красиво, земните жители били чудесни и така нататък. А общите впечатления на всички колеги са значително по-различни. Дали не сте попаднали на неподходящ обект?

— Аз, втори наблюдател на 038 Пур-Куа — започна по задължителния начин и онзи, комуто предоставяха думата. — Не мисля, че тялото, в което се материализирах, е неподходящо. То е стандартно тяло от типа „мъж“, с нищо не изпъква над общото ниво и тъкмо тава са предимствата му като средство за наблюдение. Съществува обаче друг проблем. Моето присъствие в него повлия до известна степен на поведението му. То често се изненадва на някои свои постъпки, понякога им се радва, друг път им се гневи. Опасявам се, че нашето присъствие деформира съзнанието на избраните от нас тела и ние не ще получим чрез тях достоверна информация...

Първият наблюдател на 1407 — Оти, отново се намеси, за да каже, че този недостатък на експеримента бил вече забелязан, обаче щом наблюденията се правят от представители на различни системи и

през различни съзнания, като се съпоставят, може все пак да се получи обективна картина. И вторият наблюдател на Пур-Куа продължи:

— Влязох в избраното от мен тяло в интересен момент. Съзнанието му изцяло се занимаваше с проекта за една машина, но отблъсваше от себе си надеждата проекта му да бъде приет. Тялото отиде най-напред в бюфета на завода, където работеше, за да пие едно странно за нас питие. То е прозрачно и има неприятно остър вкус. Наричат го водка. Въздействието му е впечатляващо бързо. В малки количества то предизвиква приятна топлина, променя светоусещането и видимо влияе на поведението.

Съществото, което му подаде чашата с питието, беше от другия пол. Вече знаем, че тук повечето същества се делят на два пола и размножението става чрез тяхното обединяване, не както в някои наши звездни системи. Това същество запита:

— Не е ли рано за водка, другарю инженер?

— Само една малка. За кураж — отвърна моето тяло.

То изпи чашката наведнъж, но глътката течност разтреса чак и мен. После влезе в един кабинет. Там седяха три подобни същества, поканиха го също да седне, но моето тяло не седна. То каза:

— Ако се съди по лицата ви, няма да трае дълго. — А съзнанието му се изплаши от тези думи, защото ги оцени като прекалено дръзки и не свои.

— Може би за вас ще е нужно малко повече, та да разберете пък нашето положение — изрече с усмивка онова същество, което останалите наричаха „другаря директор“.

— Значи отгоре на всичко ме смятате и за тъп — каза моето тяло и пак се уплаши, но не толкова, колкото първия път. — За да въведете моята машина, ще трябва да намерите кой да я произведе, после да спрете поточната линия, та да отстраните старите машини, което ще наруши плана на завода. За да го нарушите обаче, трябва първо да убедите по-горните инстанции, че с новите машини ще давате тройно повече продукция, а на вас не ви се тича по инстанциите, на вас ви се иска догодина да се пенсионируете тържествено, с преизпълнен план и с орден. Ето защо в най-добрия случай ще ми отговорите, че машината ми е чудесна, но по ред важни съображения е нужно да почака. Тоест, нека се разправя с нея новият директор.

— А ако ви кажем, че изобщо не е добра? — пак се усмихна съществото, което назовавах „другаря директор“. Останалите две същества откопираха усмивката му на своите лица.

— Това ще рече, че или лъжете, или нищо не разбирате от техника — викна моето тяло, а вътрешно се укори за този вик, но продължи да вика: — Машината е патентована и щом вие не я искате, ще я вземат други.

Тук моето тяло извади лист хартия, на който пишеше, че моли да бъде освободен от длъжност по взаимно съгласие. Другарят директор обаче скъса листа и каза вече без усмивка:

— Не съм съгласен. А машината е създадена в нашата конструкторска база и независимо от личния патент ние имаме първи право на нея. Какво става с теб, приятелю, всички те знаем като добър и разбран човек? Очевидно сега си превъзбуден от нещо. Нека отложим разговора за утре.

Тези думи допревъзбудиха моето тяло. То викна още по-силно, че му е омръзнало да бъде кротък и разбран човек, че тепърва ще видят на какво е способен и че прави предупреждение за напускане. След което затръшна вратата.

Ако някой от колегите наблюдатели се е сблъскал с подобен конфликт, нека после ни съобщи какво е разбрал. За мен той си остана неясен. Моето тяло не се яви в завода по земния календар цял месец, а другарят директор, който според закона им трябваше да го уволни за самоотлъчване, издаде заповед, че го е пратил в научна командировка. Той очевидно мрази моето тяло и не приема машината му, а не се съгласява дори да го освободи от длъжност. Но историята не е приключила и аз още се надявам да я проумея. Този ден обаче се случи нещо не по-малко важно за моето тяло.

То се върна в бюфета, където продължи да ругае гръмогласно другаря директор, изпи две по-големи чаши водка, после седна в своя малък стар автомобил — сигурно сте забелязали колко примитивни са превозните им средства — и ликуващо си тръгна. Пътуваше през центъра на града, където улиците са не само тесни, но и особено задръстени от превозни средства. На едно място същество от другия пол внезапно хукна да пресече улицата. Моето тяло караше бързо и сигурно щеше да прегази съществото, ако не бе станало необяснимо за

техните възможности чудо. Съществото изведнъж отскочи, прелетя над цялата улица и падна на отсрещния тротоар.

Тогава аз съжалих, че моето тяло не, уби другото тяло, за да ги опозная и в такъв момент, да науча емоционалната стойност на техния живот. С този проблем още не съм се сблъсквал в страната, където пребивавам. В подобни случаи те, изглежда, придават висока цена на живота си, защото половината от хората по улиците се струпваха с викове и закани около нашия спрял автомобил, а другата половина — около припадналото същество, което назовавах ту жена, ту момиче.

Моето тяло изскочи от автомобила си, но съзнанието му се боеше не от станалото, а от представата за други хора, които щели тепърва да дойдат и да го накажат заради водката. Затова то викна: „Дръпнете се, ще я откарам в болницата!“ Грабна женското същество и го напъха в своя автомобил, обаче не мислеше за никаква болница, а съобразяваше кой приятел да намери бързо за тази работа.

По едно време то усети, че съществото зад него се е съживило, отби колата край един уличен телефон и спря.

— Къде ме карате? — попита го женското същество.

— В „Бърза помощ“ — излъга моето тяло.

— Нищо ми няма. Само съм си скъсала чорапите — рече то.

— Отсреща има будка. Кой номер носите?

— Няма вие да ми ги купувате, виновната съм аз. Така не се пресича улица.

Моето тяло силно се зарадва на отговора и възкликна:

— Ама как само я пресякохте! Да не сте шампионка по скачане?

— И аз не знам как стана. Затова и припаднах, от уплаха.

— Тогава вместо в болницата, да идем да полеем уплахата — предложи моето тяло. — Моята не беше по-малка.

— Сигурно ще се скараме кой да черпи — рече женското същество, но това не беше отказ и моето тяло се възхити:

— Ама вие сте чудесна! С вас може дори да се разговаря! Знаете ли, аз вече съм пил и трябва бързо да се отърва от колата, но тъй като е най-добре да я оставя пред къщи, каня ви у дома. Не се страхувайте, аз съм порядъчен гражданин, а пред жените съм особено стеснителен, макар че сега се държа така. И аз не знам какво става днес с мен. Както вие не знаете как прескочихте цялата улица.

В жилището на моето тяло винаги е неподредено и съществото каза с необяснима усмивка: „Тук май нищо не е докосвано от женска ръка!“ На което то отвърна, че жилището му било девствено като Амазонската джунгла.

— Тя май не е вече толкова девствена — възрази женското същество, а по-късно, вече с чаша в ръка, продължи: — Извинявайте, че ви създадох неприятности!

И повторно се опита да прикрие с дрехата си двата прашни кръга в скъсаните чорапи на своите колене. Бяха забравили да купят нови чорапи.

— Неприятности ли? — извика моето тяло. — Та какво по-приятно да си пия сега питието с такова прелестно момиче! Иначе...

— Хей — прекъсна го женското същество. — Уж сте свенлив, пък още от вратата почвате да ме сваляте!

Част от кръвта на моето тяло отиде по неустановени още от мен причини чак в ушите. Това разсмя съществото и то добави:

— Уф, щом така и така започнахме със свалянето, нека сваля тези чорапи, че ужасно ме притесняват. Къде ви е банята?

После то престана да крие коленете си, но пък моето тяло започна да се притеснява от измитите сега и много бели крака на женското същество. Харесваше ли, а се притесняваше от тях — ето още едно противоречие, което не проумях. А за да скрие това, убеждава гостенката си, че не бил бързал за никъде, защото от днес решил да не ходи на работа. Разказа й цялата история с машината и другаря директор.

— Та има ли у нас още хора, които ругаят директори и си подават оставката? — възкликна накрая женското същество.

Моето тяло се усети похвалено, но си призна:

— Аз също не съм такъв за съжаление! И не знам какво ме прихвана днес. То беше като вашия скок, някакъв безумен скок. Ей, ама защо не го повторите? Застанете там, стаята е пет метра дълга, аз ще стоя тук, та ако скочите по-далеч...

Съществото възразяваше, че било извършило скока в смъртната си уплаха. Страхът давал бил криле, казвал народът. Не, поправи се то, любовта пришиваше криле, но няма вече в наше време такава любов, няма! Накрая обаче то все пак отиде в другия край на стаята, скочи и се озова през петте метра в ръцете на моето тяло, а то стреснато ги

склучи зад гърба му. Лицата им дишаха съвсем близо едно до друго. „Та вие просто летяхте!“ — смаяно прошепнаха устните на моето тяло.

— Не, това е невъзможно! — промълвиха досами тях женските устни.

— Но ако и двамата не сънуваме, вие се намирате сега в моята прегръдка, нали?

— Това също е невъзможно — каза съвсем нелогично женското същество и се задържа. — Пуснете ме!

— Нека преди това да ви целуна! — помоли моето тяло, отново се учуди на смелостта си и побърза да обясни: — За благодарност, че ме отървахте от затвора. Ако бях ви блъснал — все едно виновен или не, — щом съм пил, щях да ида в затвора.

— Идете в някоя черква и целувайте там иконите! — задържа се още по-силно съществото.

— Хайде тогава да повторим опита!

Женското същество сигурно още не вярваше в необикновените си способности и веднага се върна при отсрещната стена. Подскочи съвсем лекичко, но пак се озова в прегръдката на моето тяло. Развика се:

— Ама аз летя! Аз наистина летя! — и силно зацелува лицето на моето тяло, цялото го обсипа с целувки, след което двамата възторжено се сгушиха един в друг на дивана и заобсъждаха какво означава това внезапно придобито качество, какво да се предприеме с него и трябва ли да се разкрива пред другите.

По някое време необяснимо защо скачащото същество се изплаши и моето тяло потока да го успокои. То галеше белите крака, подвити сега на дивана, и му говореше например такива неща:

— Явлението е съвсем естествено. Човечеството преживява толкова скокове: политически, икономически, сексуалната революция и прочее. И според закона за постепенното натрупване и преминаването на количеството в качество...

— Ти се подиграваш, но ако беше се случило на теб, щях да ти видя диалектиката! — ядоса се на думите му женското същество. — Хей, какво правиш? — и перна ръката му, която бе се запътила да гали краката по-нагоре от коляното.

— Толкова хубаво скачат, заслужават си да ги погали човек — рече моето тяло и пак ги погали, а съществото този път не перна

ръката му, но стана да си върви и двамата решиха да се срещнат на другия ден, за да проверят на открито колко далеч ще скочи женското същество.

През нощта моето тяло дълго не заспа и все си представяше как гали по-нагоре белите крака, и някои други неща си представяше, чийто смисъл тогава аз още не разбирах. В един момент обаче половината от мозъка му видя, че то не прегръща женското същество, а онова тяло, което наричаха „директор“. Целият мозък се разбуди, тялото ми скочи от кравата, пи много вода, разхожда се насам-натам и хем ругаеше, хем му беше весело. И аз потвърждавам впечатлението ви, колеги наблюдатели, че разумът от тази планета, нарекъл себе си човек, по природа има влечение към нелогичното поведение, към абсурда. Наяве той обуздава донякъде своето мислене и поведението си в някакви социални правила, но щедро използва всяко свое усамотение, особено в леглото, за да се отдаде на абсурдите.

На другия ден двамата отидоха с колата на моето тяло край една рекичка и потърсиха скрита поляна за своите опити. Дина — така се казваше женското същество — бе скрила сега краката си в тесни панталонки от извънредно тънък плат и аз не разбрах защо очите на моето тяло се лепеха все по тия панталонки.

И не само очите, цялото му същество изпитваше нетърпеливо влечение към тях.

Дина прескочи най-напред рекичката — леко и грациозно. Успя да я прескочи и моето тяло, макар и с дълго засилване. После тя — все така от място и все така грациозно — прелетя дванайсет метра. Моето тяло бе донесло една саманавиваща се лента за техните мерки за дължина. По-далече женското същество не можа да скочи, но разстоянието ги изпълни с възторг. Дина скачаше насам-натам по дванайсет метра, размахваше ръце и крака, а моето тяло викаше:

— Ти си феноменална! Стрелкаш се като водно конче.

Не узнах какво е това същество, колеги наблюдатели, но в името му се съдържа споменатата вече алогичност. Конче означава детето на кон, той обаче не лети и е напълно сухоземно същество, следователно не може да бъде и водно. Дина каза, че отдавна не била виждала водни кончета, а моето тяло й съобщи, че на тази рекичка по-рано имало много, но гадовете отровили и нея. Също не успях да разбера кои са

тия, които назова „гадове“. Вероятно са враждебни на човека същества, които му тровят водите.

При един от поредните скокове моето тяло улови Дина и я отнесе на одеялото, което бе постлало край автомобила си. Там започна да я целува, като я наричаше „моята пеперудка“ и „водно конче“, и „вълшебен скакалец“, и „газела“, и „антилопа“ — пак в стила на любимите им абсурди. Защото кой сериозен разум ще си позволи да сравнява едно все пак мислещо и донякъде дори цивилизовано същество с такива най-примитивни животни? Целуваше я с нарастващо нетърпение, докато отново ме изправи пред някаква загадка. То се опита да смъкне от нея толкова желаните панталонки и аз бях много любопитен какво ще направи с тях, но Дина се възпротиви. Каза, че щели да дойдат хора, а това издаваше, че онова, което моето тяло искаше да извърши с панталонките, е социално недопустимо. Тогава то я грабна, както предния ден, и я напъха в колата, и подкара към своето жилище.

Из пътя то я убеждаваше да се запише в спортна организация и щяла да стане световен рекордьор по далечен скок, но Дина му възрази, че ще бъде нечестно, защото не било постигнато с труд, а е внезапна природна дарба, и че е нея можела да отиде най-много в цирка. Там щяла да се появява, облечена като прекрасна пеперуда, а на големите афиши ще пишело „Летящото момиче“. Щяла да печели много пари и да пътува из целия свят, и навсякъде да го води със себе си.

— Като носач на реквизита или като масажист? — запита моето тяло, силно наскърбено, а Дина се засмя и заяви, че всичко това било глупости. Тя щяла да си остане малката библиотекарка в Академията, а нейното летене ще си бъде тяхна поетична тайна — нали заради него била полетяла! И само когато ѝ се прище пак да си полети, защото било много приятно, той ще я взема тайно с колата си и ще я докарва на тази полянка...

Тук моето тяло запита „Защо тайно“, а Дина отвърна: „Да не забележи мъжът ми.“ И моето тяло пак се натъжи, но не задълго.

В жилището двамата веднага легнаха на леглото и тялото ми събу най-после загадъчните панталонки, но вместо да предприеме нещо с тях, както очаквах, захвърли ги като абсолютно непотребни. Вероятно поиска да направи същото и с блузката, но Дина хвана реверите ѝ с

думите: „Не ме гледай, не съм хубава.“ Хубава си, зауверява я моето тяло, но тя не се съгласяваше с него, защото гърдите ѝ не били хубави. „Задникът ми расте, каза тя, а гърдите ми изчезват.“

Една любопитна подробност, колеги наблюдатели — от рода на водното канче! По неясни причини те назовават със същото понятие и онези жлези, които женските същества носят на самите си гърди. С тях те отхранват своите рожби. Но, изглежда, жлезите имат и други, неразбираеми за нас функции, защото двамата дълго спориха дали да ги открият, или не, докато моето тяло почти насила махна специалната им превръзка. Тя бе ги карала да изглеждат по-големи и то се изненада от действителния им размер. Може би затова въпреки всичките спорове и боричкания то не направи с тях нищо друго, освен да ги целува, както целуваше и лицето на Дина.

Оказа се, колеги наблюдатели, че всичко било нещо като въведение към онова, за което ние бяхме толкова любопитни още преди да се пръснем по планетата Земя: Как се размножават в тази двуполова цивилизация? Но го разбрах едва когато Дина каза на моето тяло: „Хей, да не вземеш сега да ми направиш едно бебе, че трудно се лети с бебе!“ А защо изобщо го вършеха тогава — не разбрах. Изглежда, този процес за тях самите е изпълнен с противоречия и неясноти. В началото Дина шепнеше в ухото му: „Ама какво правиш ти с мен, мили, какво правиш с мен?“ Макар съвсем очевидно да очакваше тъкмо това от него. А накрая пък се завайка: „Ох, какво направих аз, какво направих!“ Въпреки че през цялото време не бе извършила нищо особено.

Аз няма сега да ви описвам как протича този наглед доста елементарен процес, защото той е тема за специални научни съобщения, сега само моля да бъда извинен. Упрекнаха ме в пристрастия и бедност на досегашната информация. Ако наистина е така, то сигурно е заради това особено интересно за мен разделение на половете. Вие знаете, че в нашата звездна система всичко живо е еднополово и се размножава по коренно различен начин. А за избраното от мен тяло то представляваше твърде силно изживяване и през целия следващ период психиката му бе всепогълната от него. Като може би само за отмора нощно време и в съня си то се разправяше с онова тяло, което наричаха „директор“ — убеждаваше го, караше се с него, биеше го.

Моето тяло и Дина излизаха всеки ден из природата, затова и тя присъствуваше толкова в информацията ми. Дина била си взела неплатена отпускат, а съпругът ѝ се намирал в чужбина, както тук наричат другите страни и народи. Защото земното население, вече всички сте се убедили, е разделено не само на полове, а и по други, още по-чужди на нашето мислене признаци. Двамата непрекъснато си казваха, че са много щастливи заедно — едно понятие, останало за мен смътно по съдържание. Но в него, изглежда, най-голям дял заемат желанието да бъдат заедно и радостта, когато са сами. Вероятно те са и основата на привличането между двата пола, а самото привличане бих оприличил на взаимодействието, което споява частиците в атомното ядро.

Аз възнамерявам и занапред да посветя вниманието си на това взаимодействие и да изнеса отделен доклад за него. Двамата то назоваваха още „обичам“ — едно понятие също толкова неясно по граници и съдържание. Често си го повтаряха, а моето тяло веднъж го и написа. Когато се разхождаха в гората, то свали от едно дърво табелката с надпис „Ловът забранен“ и написа на гърба ѝ: ЗЕМЯТА Е ПРЕКРАСНА. НО ЗА ДА Я УСЕЩАТ ПРЕКРАСНА, ХОРАТА ТРЯБВА ДА СЕ ОБИЧАТ. ХЕЙ. ХОРА, ОБИЧАЙТЕ СЕ! Така я и закова на мястото ѝ.

По време на своите разходки двамата виждаха само себе си и дърветата, и птиците, и тревите, и насекомите, и на всичко се радваха, всичко им се струваше красиво — което неизбежно се е отразило и в моята информация. Но въпреки старанието ми, моето тяло все по-осезателно чувствуваше чуждото присъствие в себе си. Неотдавна то запита Дина:

— Какво би казала, мила, ако аз съм някакво същество от друга звезда, което само временно се е вселило в човешкото тяло? Би ли дошла тогава с мен?

— Аз мога да летя, не ти. Значи аз съм от друга звезда — засмя се Дина и не отговори на въпроса му.

— Но аз пък те обичам така силно, както никой на тази планета не може да обича! — пламенно извика моето тяло, а после въздъхна. — Уф, защо наистина не съм от друга планета, та да не трябва да се разправам повече с тоя мой директор!

Директорът беше го извикал е много любезно писмо да се яви на разговор при него. Въпросът с машината можел да бъде преразгледан.

А в последния си сън моето тяло изведнъж видя себе си като непознато му същество. И е много показателно, колеги наблюдатели, че съществото приличаше на нас, от звездната система Пур-Куа. Инженерът се уплаши в съня си, но на сутринта се смееше и му се искаше да се яви при директора в онзи вид, в какъвто бе се сънувал. Тогава обаче по телефона му се обади Дина.

Днес няма да се видим, каза му тя бързо. И май не бива изобщо да се виждаме повече. Мъжът ми се върна. Освен това, аз не мога вече да летя — захълца тя. — Искан да му покажа и... и... не можах. Прощавай! — рече тя още и се заплака.

Моето тяло едва не захълца по същия начин. То викаше в слушалката: Дина, чуваш ли ме, само ние... само с мен можеш да летиш! Дина, избягай, чакам те, чуваш ли... Но тя бе затворила.

По-нататък не знам какво е станало; наложи се да го напусна заради нашето съвещание. Но ще се върна в същото тяло. Искан и да разбера защо женският човек Дина така внезапно се отказа от взаимодействието, наречено „обичам“...

Тук наблюдателят от Пур-Куа добави, че е завършил изложението си, но първият, който заговори след него, започна не по правилника:

— Аз се намирах в женското тяло на име Дина. Затова и то умееше да скача, както се придвижваме ние. Простете, говори ни вторият наблюдател на 1407 — Оти.

„Облакът“ се изду от възклицания и реплики, но тъй като никой не назоваваше произхода си, не се и разбираше кой кое казва. Докато гневът на ръководещия съвещанието не надмогна останалите гласове:

— Аз, първи от 1407 — Оти! Защо веднага не прекъсна експеримента, щом установи, че твоето влияние е толкова силно, та е променило чак начина му на придвижване?

— Аз, втори от 1407 — Оти. Беше ми любопитно. Ние също сме еднopolови.

— Значи аз съм взаимодействувал с теб? — извика някой, без да назове звездната си система, но всички разбраха кой е.

— Аз, като първи от 1407 — Оти, имам право да наредя на нашия втори наблюдател да прекрати окончателно експеримента с

тялото Дина — изрече строго ръководещият съвещанието. — Възразяват ли колегите от другите звездни системи?

„Облакът“ не възрази и той се обърна към завършилия изложението си наблюдател:

— Колега от 038 Пур-Куа, нали не сте забравили, че отдавна е на път един автоматичен космолет, който ще отнесе със себе си материални образци от земната култура? Имате ли вече готови предложения какво да вземе?

— Аз, втори на 038 Пур-Куа — отзова се той веднага, но сякаш поразмисли, преди да изстреля в „облака“ единствената думичка: — Водка.

— Питието водка? — анонимно доуточни някой. — Само това ли?

— Засега това — отвърнаха му също анонимно и отново всички разбраха кой е.

3.

Аз, втори наблюдател на 038 Пур-Куа. Информация от Земята.

Потърсих своето земно тяло, но не го открих в жилището му, нито в завода, където се видях принуден да вляза за малко в съзнанието на един от неговите колеги, та да науча къде се намира. Колегата му — щом влязох в него — веднага започна да ругае, както се изразяват земните жители, на поразия. Тоя директор всички ни ще разболе, развика се той в конструкторското отделение, няма ли най-после да го пенсионира! Сега ще му внедрява машината, ама след като го прати в лудницата, нали!...

От разговорите успях да разбера в коя болница е отведено моето тяло, но причините си останаха противоречиви. Никой не знаеше как е протекъл разговорът му с директора. След него обаче моето тяло се е държало, както преди аз да се материализирам в него — потиснато и скромно. Казвало, че всичко било наред, че е по-важно хората да се уважават помежду си, тогава винаги всичко щяло да бъде наред... Но на една от чертожничките доверило, че най-страшното било да загубиш своята смелост, защото тогава загубваш и самоуважението си. Изглежда, само това бе й казало, но тя тръбеше в чертожната зала, че директорът нямал нищо общо със заболяването на инженера, защото тук била замесена една жена. И въздишаше с възхищение. Да, все още се срещат и мъже, способни истински да страдат заради любимата жена!

Очевидно земната цивилизация не умее да се справя бързо със заболялите съзнания, затова ги изолира в специални болници, където вратите се отварят само отвън, а на прозорците има металически решетки. Смятат този тип болни за опасни. В стаята обаче, където се намира моето тяло, живеят още трима и всичките изглеждат не само безопасни, но дори съвсем безпомощни. Лежах на креватите си и безмълвно гледах тавана. Влязъл отново в съзнанието на моето тяло, аз също се почувствувах сега като в стая без прозорци и врати. То бе напълно заключено за околния свят, а вътре в него вилнееше такъв

вихър от спомени и болезнени усещания, че не смогвах да задържа нищо от тях. Скоро се убедих, че нито то, нито другите същества в стаята ще ми бъдат полезни за мисията и започнах да наблюдавам минаващите под прозореца, та да си избира някое от тях. Тогава вратата се отвори и влязоха две тела, облечени в еднакви бели дрехи, но бяха от различните полове. Моето тяло ги определяше като лекар-психиатър и сестра. То рязко се обърна от прозореца и каза:

— Докторе, хартията ми свърши.

— Ще ви дам още — отвърна му лекарят. — Други оплаквания в стаята има ли?

Никой не му отговори и той добави:

— Щом няма, да си пожелаем тогава една спокойна нощ. Аз съм дежурен и може да разчитате на мен.

Моето тяло обаче се приближи към тях и подаде най-напред на сестрата, после на лекаря по един сноп хартиени листчета. Даде такива листчета и на другите болни, но те ги поеха, без да ги погледнат. На листчетата с едри букви бе написано: ЗЕМЯТА Е ПРЕКРАСНА. НО ЗА ДА Я УСЕЩАТ ПРЕКРАСНА, ХОРАТА ТРЯБВА ДА СЕ ОБИЧАТ. ХЕЙ, ХОРА, ОБИЧАЙТЕ СЕ!

Единствен го прочете лекарят и каза весело:

— Пак ли същото? Няма ли да ни напишете някой път нещо друго?

— Не — отвърна моето тяло. — Аз не съм от тази планета, но се убедих, че за вас това е най-важното. Раздайте ги и на другите човеци!

— Прав сте — съгласи се психиатърът.

В коридора двамата хвърлиха листчетата с надписа в кошчето за боклук, после той изненадващо и за себе си прегърна през кръста съществото, което назоваваха „сестра“, и пошепна в ухото му: „Разбра ли сега кое е най-важното?“

До следващата информация, колеги наблюдатели!

БОЙТЕ СЕ ОТ ДАНАЙЦИТЕ

Историята е истинска, но аз се опитвам да направя от нея нещо като научна фантастика, защото нямам право да я разказвам иначе. Министерството веднага я засекрети и следи да не се чуе думичка за нея. Освен това, признавам, доста е невероятна, та все едно, никой не ще ми повярва, ако я разказвам на чашка или дори на ухо.

Впрочем написвайки „ухо“, аз си спомням старата приказка за цар Траян и неговите кози уши. Искам да кажа, подобен е и мотивът на този мой разказ, който е първият в живота ми, а ще си остане и единствен просто защото не ми е това работата. Аз се занимавам с маркетинг. Ако не ви е позната тази професия, ще поясня: проучвам кой по света от какви работи има нужда, тоест кому, къде, колко и за колко пари можем да продадем роботите, произвеждани от нашия завод. Както се вижда, полезна професия и не всеки може да я върши. Ум се иска за нея, интелигентност, чужди езици, а най-вече — нюх, за да предугадаш тенденциите на световния пазар. Без добър маркетинг завод с такова скъпо производство бързо ще фалира.

Не се хваля, но заводът ни наистина е най-модерният в Европа. Роботи правят работи, гъвкави автоматични производствени системи, по вестниците ги пишат съкратено ГАПС, и така нататък. А всичко това се ръководи от компютри. Дава им се програмата и седмица ли, месец ли, два ли заводът произвежда денонощно и безспир само по тази програма. Освен това и без дефекти, защото човекът там повече не се меша. И в цеховете няма право да влиза, освен при авария, с която роботите не могат да се справят сами. Защото не само човекът, прашина не бива да влиза, за да не пречи на суперфиното производство. Ако искаш да погледаш какво става вътре — то колко ли може да се види!, — заповядай, под тавана около цеховете има уютно остъклени веранди. И кафето може да си пиеш там, щом ти се нрави този научнофантастичен пейзаж, където всичко се извършва мистично безшумно, сякаш движено от неznайна висша сила.

Гордеем се със завода си, добро е името му по света, харчат се роботите ни, но тъкмо това сигурно ни е накарало напоследък да се поотпуснем. И бедите не закъснях: тук и там — дезорганизация, неритмично снабдяване, а най-важното — здравата закъсахме с конструирането на работа от осмо поколение. Макар че аз овреме надигнах глас: Другари, пазарът се пренасяща дори с робота от седмо поколение, японците вече го предлагат по-евтино. Дайте нещо ново!

Производствените ни системи са гъвкави, но ние, хората около тях, не сме достатъчно гъвкави, ла и конструкторите ни се изчерпаха, остаряха. Нови умове се нужни, млади, дръзки, но лесно ли е да махнеш един конструктор, че да вземеш друг, особено пък ако той е имал все пак някакви предишни заслуги? Затова и влизам в положението на нашия директор, разбирам защо той напоследък все по-яростно крещи, а тикът му още повече се засили. И, кажи-речи, всеки ден свиква съвещания.

От поредното съвещание на разширения актив на завода започна всъщност и тази, бих я нарекъл, трагикомична история. Вероятно не съм точен в изразите си, но вече казах — това е първият ми писмен разказ, късно ми е да уча писателския занаят, па съм и седнал да пиша не за да забавлявам преситената от сензации днешна публика, а да облекча душата си. Както оня бръснар от приказката да изкопая една яма, в която да извикам, че цар Траян има кози уши. Защото иначе ще се спукам от тая неизречена служебна тайна.

Аз съм един от главните участници в нея. Съвсем случайно, колкото и анкетната комисия да отказваше Да ми повярва. Извадиха ми душата да ме разпитват кой и какъв е бил човекът, седял до мен по време на съвещанието, от чужбина ли съм го довел и прочее. Пък аз го виждах за първи път. На разширените ни съвещания често присъствуват и хора я от министерството, я от някой по-горен комитет, чиито физиономии не винаги са ни познати, затова не ни е и правило друго впечатление, освен да ни накара да почнем да мерим думите си, когато срещнем в залата впериени в себе си непознати очи. А това, че този бе седял до мен, убеден съм, също е било случайно и да си призная — не ми беше особено приятно, защото заради него трябваше да се преструвам, че слушам внимателно тия все едни и същи спорове, които твърде малко ме засягаха. Моята работа беше извън завода.

Бях вече произнесъл многократно повтаряното си предупреждение, че пазарът се пренасища, че е необходимо да намалим цените и така нататък, и можех докрая на съвещанието преспокойно да си рисувам човечета, но непознатият ме притесняваше със странната си неподвижност. Беше облечен в някакъв широк, износен костюм, вратовръзката му бе неумело вързана и никак не приличаше на „лъвовете“ от по-горните инстанции, но понякога тъкмо в такова небрежно облекло се криеше някой съвсем едър лъв. Отгоре на всичко почна да ми задава и разни профански въпроси, наглед безобидни, а кой го знае какво криеше под тях. Най-напред ми пошушна в ухото така сладостно наивно, че ми разтуптя сърцето:

— Прав ли е вашият директор?

Както обикновено, беше и прав, и не прав нас да ругае. В края на краищата дезорганизацията и късното подхващане на работата върху робота от следващото поколение се дължаха главно на него. Но Можех ли да го кажа на един непознат? Отгде да знам дали не е човек на директора, или обратното: директорът да е негов човек? Отвърнах му най-общо:

— Прав е. Лошо закъсняваме.

И тогава той ми пошушна нещо още по-идиотско:

— А винаги ли човек трябва така високо да говори, когато е прав?

Майтапеше се естествено, защото в момента директорът не говореше, той крещеше. Крещеше и тикът му — един твърде странен тик, аз поне не съм срещал подобен у другиго: от време на време лявото му око рязко намигваше пет-шест пъти, а в синхрон с него дясната ръка силно почесваше пет-шест пъти върха на директорското му шкембе. Ако пък седиш близо до него, може и да те опръска някоя директорска слюнчица. Но тикът му се проявяваше само когато той бе силно раздразнен, иначе директорът ни беше безупречен. Затова и рекох:

— Не му се смейте! Никак не му е леко, нали после него ще одерат, ако японците ни изпреварят с осмия робот.

— Как ще го одерат? — запита ме непознатият с прежната си коварна наивност.

— Знам ли как? Сигурно ще го свалят. Па може и по-нагоре да го качат — позволих си и аз мъничко ирония.

— Той ли е най-умният човек във вашия завод?

Рекох му в себе си: „Не, бате, не по тоя начин! Ако сте решили да му вземате мярката, без мене! То си е ваша работа!“ И пуснах една от ония дискретно насмешливи усмивчици, с които воювам срещу конкуренцията, когато вода проучвателни разговори с чуждите фирми.

— Щом него са назначили за главен директор, значи трябва да е той.

Мислех си, ще продължи в тоя дух, но той се опита пък мен да хване в клопката си:

— Този робот, който още не успявате да конструирате, какви качества трябва да притежава, за какво ще служи?

Срязях го, макар и шепнешком:

— Извинете, не ви подозирам в промишлен шпионаж, но за тия неща не се говори, преди изделието да е пуснато в производство.

С това май се изчерпи целият ни разговор. Не, зададе ми още един въпрос, който едва не ме събори от стола: „А какви са тия японци?“ Изшътках му: „Нека да послушаме малко, а!“ Така де, взе и мене да будалка! После ме разпитваха не само какво сме си говорили, а и гласът му какъв бил, но можеш ли да опишеш един глас? Сега ми се струва, че е бил мъничко твърд, дори странен, ама сигурно е самовнушение. Па той и не говореше, а шепнеше, гласът тогава се променя.

Непознатият не се обиди, че прекратих разговора. Извади някакво апаратче, голямо колкото цигарена кутия, и скришом го насочи към директора, който стърчеше над всички ни и пръскаше слюнки, и намигаше, и се чешеше по корема. Взех го за диктофонче, макар да ми се стори, че отпреде му проблесна миниатюрна лещичка. Като ме питаха защо не съм му попречил, и като ме питаха два-сет пъти за едно и също нещо, аз не издържах и закрещях почти като нашия директор:

— Отгде да го знам дали не е някоя клечка! Щом някой го е поканил или пуснал на съвещанието ни, значи го познава и знае, че не е шпионин. Пък в края на краищата производствените Ни планове може да са тайна, но директорът ни не е. А той само него снимаше.

Ето така започнаха нещата; по-късно обаче съдбата ме напъха още по-надълбоко в тази невероятна история. И сега, както се казва на организационния жаргон, моят въпрос също се решава. Но аз не се

безпокоя много-много. На пръсти се броят у нас специалистите по маркетинга, такива като мен са още по-малко, а нуждата от нас става все по-голяма.

Едно нещо наистина не помня: какъв дявол ме е накарал да мина рано сутринта край халето за готова продукция. Помня къде отивах, бях оставил колата си на вътрешния паркинг, но защо тъкмо оттам съм минал, когато можех и от другата страна на халето — това не ми е обяснимо. Пък и толкова ли е нужно да се обяснява, мъчех се да убедя анкетната комисия, станалото — станало, и не тук се съдържа действителната проблема!

Така или иначе на другата сутрин около осем часа аз минавах оттам, когато желязната врата на халето се откряна и от нея излезе нашият главен директор. Ама как излезе — гол-голеничък! И ми подвигна, и ми намигна, и се почеса по голото шкембе: Бързо да съм му донесъл дрехи...

Втрещих се, разбира се. Един главен директор едва ли има нужда да се крие между сандъците в халето, за да прави любов с работничките или служителките си, но и така да е било, как ще се съблича съвсем гол, па и дрехите му да ги няма? Дали някой ревнивец не беше му свил тоя номер? И първото, което заговори у мен, естествено бе мъжката солидарност. Освен това някоя гадна история можеше всекиму да се случи, та нямаше да е зле да имам тогава един могъщ директор зад гърба си.

Намигнах му и аз съучастнически, пошепнах му да се скрие вътре и хукнах с колата към къщи, и му донесох най-хубавия си костюм, най-хубавата риза, изобщо всичко най-добро от гардероба си. Знаех, че ще му станат, защото фигурите ни са доста еднакви.

Пазачът бе се появил отнякъде, но не ме спря. В халето аз имам право да влизам, за да проверявам как се опакова готовата продукция. Попита ме само какъв е тоя костюм, дето го нося. Отвърнах му, че трябва бързо някъде да се преоблека, защото имам среща с чужденци, а той рече, че и на него му било писнало от тия посещения и че някой ден не можело да не стане някоя беля, като влизат толкова чужди хора в завода, ама де да видим!

Бях му казал да се скрие, а директорът все така гол-голеничък се разхождаше между сандъците и придиричливо ги оглеждаше от всички страни, сякаш се канеше да ги купува. Добре че никой преди мен не бе

влязъл — щеше също така да се втрещи, както повторно се втрещих аз самият. Съвсем очевидно това не беше нашият главен директор. Когато въпреки голотата си се обърна към мен преспокойно с едно, бих казал, нечовешко безсрамие, аз забелязах нещо, което преди бе убегнало на деликатно извърнатия ми поглед: той нямаше нищо между краката си. Като манекените в конфекционните магазини. А допустимо ли е един директор, при това главен, да няма нищо между краката си? Па отгоре на всичко и в любовни приключения да се забърква?

И още други разлики ми се стори, че забелязах, но той бе издърпал вече дрехите от ръцете ми и дори кротко ме помоли да му помогна да ги облече. Ръцете ми трепереха.

— Не се безпокойте — каза ми той с абсолютно точния глас на нашия главен директор. Рекох си тогава за миг: Дали все пак не е той, а ние просто да не сме знаели, че няма нищо между краката си? — Законът не позволява да извършвам зло на човека. Не се безпокойте!

Но аз си се безпокоях, защото не знам такъв закон, който да забранява на директорите да вършат някому зло.

Така се изрази, а накрая дори ми изказа едно директорски властно „благодаря“ и ми даде да разбере, че повече не съм му нужен. Дори не ме помоли да пазя в тайна неговото конфузно премеждие, сякаш си знаеше, че аз и така ще се чувствавам задължен да не го разгласявам.

С това приключи и моето пряко участие в тази мистериозна история. Нататък ще разказвам само онова, което съм чул от другите участници или съм подразбрал от разговорите в анкетната комисия. И няма да ви описвам своите страхове, да не кажа ужаси, защото нито е нужно, нито е по силите ми да ги изразя художествено.

От халето за готова продукция директорът, изглежда, се е отправил съвсем уверено по дългогодишния си навик право в своя кабинет, пристигнал и с обичайното си едночасово закъснение след началото на общото работно време. Предполагам, че го правеше не от недисциплинираност, а за авторитет, защото вечер пък седеше там до късно. Секретарката му неприятно се изненадала, тя не го очаквала този ден и си била насрочила разни лични работи. Минавайки край нея, той ѝ наредил веднага да се яви при него целият конструкторски колектив заедно с документацията за новия робот.

Секретарката се опитала да поинтимничи:

— Ей, ама нали уж заминахте снощи на доклад в министерството? И жена си ли все така изненадвате?

Той обаче не реагира на шегата, застрашително се почесал по корема и наредил да му насрочи още три други съвещания в различните цехове. После се затворил в кабинета си, откъдето почнали да се чуват от време на време крясъците му по телефона.

И се зареждат чудесата. Само за около час време той така коригирал пред смаяните конструктори целия им недовършен проект, че се получавал някакъв робот не и от осмо, а може би чак от десето поколение. Те не посмели дори да гъкнат, защото пред очите им вилнеел някакъв конструкторски гений, който моментално намирал решенията и за най-сложните възли, пък всички знаели, че нашият директор има някакво съвсем мижаво инженерно образование. Защо бе крил досега тия си способности? Защо досега изобщо не бе се намесвал в работата на конструкторите, вместо само да ги ругае? Накратко казано: свършил работа, каквато целият отдел би вършил в продължение на година-две, стига изобщо да я свърши. И накрая великодушно им предоставил външното оформление. Искан най-модерния дизайн, рекъл им, вие по-добре знаете какво върви на международния пазар. Срок три дена. Слисаните конструктори едва се осмелили да кажат:

— Не можем за толкова.

Директорът понечил да се почеше по корема, но потушил гнева си, изгледал ги учудено:

— Наистина ли не можете? А за колко?

— Поне два месеца.

Той ги изгледал още по-учудено и вече не сдържал тика си, креснал им:

— Две седмици! А сега идете при секретарката и депозирайте молби за напускане с дата точно след две седмици.

Горе-долу така протекли и другите му съвещания. Оглеждал на бърза ръка съответния цех и веднага предписвал: Това да стане така, онова иначе... Един куп реорганизации, трансформации, размествания! И никакви възражения не търпял. Но за какво и да му възражават, като било очевидно, че наредбите му са правилни. Само дето съвсем ненужно ги кресял, та им проглушил ушите.

По време на второто съвещание обаче в кабинета му нахлул панически шефът на компютърния отдел. Заеквал, молел директора да излезе, да му каже нещо насаме. Директорът отвърнал така, както едва ли би отвърнал друг директор, ако не е опитен демагог:

— Аз нямам тайни от хората. Говорете!

— Програмата на компютрите е променена, без никой от отдела да знае. Нощес някой е влизал в компютърната зала с взлом — избълвал началникът.

— Знам — казал директорът. — Оставете тази програма!

— Но заводът произвежда... произвежда един дявол знае какво!

— Знам — повторил спокойно директорът. — Съдбата на новата продукция ще я реши министерството. Вече им се обадох. Помолете роботите да не напускат халето за готова продукция. И го заключете!

— Помолете... Роботите? Но какви работи... — Шефът на компютърния отдел се готвел да припадне. И разбираемо: той е човекът, който може би носи най-пряката и най-тежка лична отговорност в нашия завод.

— Ако не ви е добре — рекъл му любезно директорът, — направете каквото ви казах и се приберете у дома. Потърсете и лекар. Днес няма да сте ми нужен. Продължаваме, другари...

До този момент още не му било докладвано, че вече е имало припаднали. Две от чистачките, които влезли в халето за готова продукция, се натъкнали на няколко голи мъже. Чистачките естествено не може да не са виждали голи мъже и сигурно не това ги е потресло толкова, а изумлението, че между краката им липсвало онова, към което жените проявяват изконен и законен интерес. Как да не припаднат?

Хората от министерството пристигнаха чак на другия ден следобед. Оказа се, че не били повярвали на повикването на главния директор. Взели го за шега някаква и тръгнали едва когато им се обадил началникът на компютърния отдел, за да сподели с тях ужаса си от непонятно как променената програма. Нахълтали безцеремонно, както се полага на шефове отгоре, в кабинета на директора, който впрочем според секретарката прекарал цялото денонощие в кабинета си, без да поиска дори кафе, но като го видели спокоен и в такава бляскава форма — моят костюм му стоеше добре, — си отдъхнали. Рекли:

— Каква е тая паника тука бе, Янусов? Вчера беше при нас на доклад, а сега...

— Няма никаква паника. Налагат се някои реорганизации, за да пуснем новия робот в пробната му серия до края на месеца.

— Но вчера ти ни каза, че и до края на годината...

— Не съм бил аз. Бил е главният директор. Поради неговото отсъствие станаха някои малки недоразумения, но аз нямах време да изчакам завръщането му. Трябва да се бърза, защото японците може да ни изпреварят.

Хората от министерството се вгледали в него, рекли закономерно:

— Не се шегувай, Янусов! Какво става при теб? От програмния отдел...

— Не съм Янусов. Аз съм управленчески робот ХУ, двайсет и първо поколение.

Сигурно си представяте какво й е било на комисията от министерството. Естествено запитали по-напред:

— А къде е Янусов?

— Не знам. Проверих у дома му, още не се е завърнал.

Може да е робот и от стотното поколение, но откъде ще ти знае онова, което всички хора в завода знаеха: че нашият директор си имаше в столицата една изгора, та докладите и съвещанията му в министерството винаги траеха ден-два повече.

— Значи вие сте робот? — запитали го предпазливо, както се пита опасно луд. — И откъде се взехте?

— Произведе ме вашият завод по създадена за вашите условия програма...

Тук аз бих вметнал: И с нашите налични материали, така ли? Ха, ха, ха! Но на комисията не й е било до подмятания, защото той продължил:

— Подарък сме за вас от цивилизацията Ондра. Нейни представители бяха тук инкогнито на кратко разузнаване. Моите колеги и аз сме програмирани да ви помогнем в техническото развитие, та да ускорим времето, когато ще се установи пълноценен контакт между двете цивилизации. Затова нека не се бавим. Дайте ни работа!

— С вашите колеги? Къде са те? Колко са?

Той ги отвел в халето за готова продукция и тогава те повярявали, че това не е Янусов и че не е луд. А какво им е било, пак предоставям на вашето въображение. Не е по силите ми да го описвам. Халето гъмжало от голи главни директори, които се почесвали по коремите от нетърпение и жажда за дейност.

Първото и незабавно решение на комисията било да спре целия завод. Надвечер пристигнал самият министър. Довтасал и истинският Янусов, подплашен навярно от секретарката си, която все пак знаела на какъв телефон в столицата да го търси при спешни случаи. И всички заедно се затворили на безкрайно заседание, за което аз вече нищичко не съм в състояние да ви кажа, защото е било строго секретно. Мога да ви съобща само част от резултатите му.

Назначиха ни нов главен директор. Янусов, след като полекува нервите си в един от известните курорти, където си пусна мустаци и бакенбарди, за да се различава от своите електронни двойници, стана генерален директор на управлението в министерството. А оня, когото аз бях облякъл в собствения си параден костюм и който — роботът му с робот! — не се сети да ми го върне, изчезна никъде. Новият генерален директор ли го взе за себе си да му тупа килимите вкъщи и да му пазарува, друг някой ли го сви — не знам. По принуда на обстоятелствата обаче и от останалите петдесетина робота никой не зае някъде отговорно място. И правилно! Можем ли да поверим нашите хорски работи на някакви си работи, пък от което ще да са поколение? Не е ли опасно да даваме ръководни места на тия толкова умни и толкова деятелни машини? А и не намирисва ли всичко това на историята с троянския кон, чрез който данайците превзели Троя?

На Янусов приписват остроумната перифраза на древното троянско възклицание: „Боя се от ондрейците дори когато правят подаръци.“ Вече генерален директор, той разпрати роботите, съответно облечени и дегизирани, та да не приличат на него, за портиери и администратори по учреждения и хотели, или да мият обществените клозети. Уж за изпробването им като нулева серия. Предполагам, че дори не е правил и опити да ги продаде в чужбина. Колкото и гениални да бяха, кой ще ти купи работи с тикове и шкембета?

Изобщо тая цивилизация Ондра ни създаде големи главоболия! Бе то и когато правиш подарък, трябва да знаеш как да го направиш, нали така? Особено пък ако никой не ти е искал подаръка! Щото

последниците още се усещат тук и там. Влезеш например в някое министерство или по-важно учреждение, а от портиерската будка така ти изреват „Къде отиваш?“ и „Дай си паспорта!“, та чак кръвта ти се смръзне. Или се опиташ да се настаниш в хотел, пък администраторът се чеше по корема и ти намига, и вика, че нямало места. Не дай си боже обаче да вземеше намигването му за готовност да бъде подкупен и побутнеш към него някоя петачка, така ще ти закреши, че няма и да помислиш втори път да стъпиш в тоя хотел.

Но за тия неща, признавам, главният виновник съм аз. Мен запита оня подозрителен тип директорът ли е най-умният на онова наше съвещание и трябва ли да крешиш, когато си прав, пък тия от Ондра явно си нямат понятие от двусмислени отговори и взели, та него откопирали. Понякога обаче си фантазирам! Ами ако бях му рекъл, че аз съм най-умният?... Леле мале!

Най-важното все пак е, че така или иначе изпреварихме японците с работа от осмо поколение.

СЪДЕБНО ДЕЛО: ЦЕЛУВКАТА

Съдиите бяха трима, обвиняемите също трима, а делото носеше кодовото название „Целувката“. С него то щеше да остане на съхранение в гигантската памет на съдебния компютър.

Кръстен полу на шега „Темида“ заради божественото му равнодушие към човешката съдба, той стоеше край съдийската маса, поемаше в Себе си всяка дума, произнесена в малката зала и мълниеносно я съотнасяше към всички заложили в него юридически и нравствени закони, за да произнесе своето категорично „виновен“ или „невинен“. Едва тогава, в случай че заключението на този неподкупен и неподвластен на човешките страсти съдебен заседател е „виновен“, съдиите се заемаха да определят размера на наказанието. Крайната присъда можеше да бъде дело само на човешкия ум и човешкото сърце.

Ако съдебният компютър притежаваше човешки ум и човешко сърце, сигурно би признал, че това е най-странното дело, с което някога хората са го занимавали. И всъщност нещата опираха не толкова до противозакония, колкото до нарушения на правилника за поведение в Космоса. В живота на извънземните колонии обаче по необходимост космическият кодекс бе равностоен на неумолим закон.

Присъствуваха малко хора: близки на обвиняемите и загиналите, и което подчертаваше важността на делото — почти целият планетарен съвет начело с координатора му. Иначе освен няколкото скамейки, заличката беше гола и сурова на вид като истините, които трябваше тук да излизат наяве.

— Вие сте щурман на разузнаваческия кораб — обърна се председателят на съда след началните формалности към едрия красавец, нервно пристъпващ от крак на крак пред масата на съдийската тройка. — Следователно вторият след командира по отговорност. Седнете на стола и ни разкажете в пълни подробности какво знаете за случилото се.

— Но нали вече го продиктувах на следствието! — смути се обвиняемият.

— Следствието си е следствие, тук е съдът. Седнете и започвайте!

— Разрешете да не сядам! В кораба толкова време...

— Добре — каза съдията и щурманът, след като си пое дълбоко въздух, който знае колко кубика въздух натъпка в грамадния си гръден кош, започна:

— Планетата достигнахме в края на двайсет и първия месец от полета. Десет дена останахме в далечна орбита, защото ни се видя подозрителна.

— Какво ѝ беше подозрителното? — запита председателят на съда.

— Амиии... много приличаше на Земята.

— Вие били ли сте на Земята?

— Не съм, но нали се изучава в училище.

— И ви се вижда подозрителна, така ли?

— Искях да кажа, че щом приличаше на Земята, би могло да има на нея и разумни същества, макар да не уловихме никакви технически излъчвания. Още първата сонда, която пуснахме, съвсем ни побърка. Съставът на атмосферата, почва, пейзаж — досущ Земята в ранните ѝ епохи. Целият екипаж настояваше веднага да кацаме, но само слязохме на най-ниската орбита.

— Кой ви спря, командирът ли?

— Докторът. Той искаше да пусне друга сонда, биологическа, а нейните изследвания траят повече, посевни се правят и така нататък. Данните ат нея също бяха успокоителни. Не можете да си представите каква красива планета! Направо да се събуеш бос и да хукнеш по ливадите ѝ...

— Пак ще ви прекъсна, щурмане. Нормално ли беше настроението на кораба, когато наближихте планетата?

— Е, вярно, бяха ни стегнали вече шлемовете...

— Та вие с шлемовете ли летите?

— Не, не, такъв е изразът. Искам да кажа: гладът на сетивата и затвореното пространство причиняват разни неврози и депресии, кавги за най-малките дреболии и изведнъж — такава планета! Как да не обезумееш?

— Имаше ли психическа несъвместимост сред екипажа? Двайсет месеца не е чак толкова много, били сте все опитни космонавти, всички сте били със съпругите си.

Красивият щурман наново си пое дъх — шумно като някаква засмукваща машина.

— Екипажът беше добър, понасяхме се. Всичко започна изведнъж, щом наближихме планетата, щом и, през илюминаторите можеше вече да се види какъв рай е, а като се появиха и хората...

— Значи потвърждавате изявлението си пред следователя, че на нея има хора, приличащи на нас?

— Има — отвърна щурманът.

— На следствието лекарят е казал, че не ги е видял. Апаратурата не ги е заснела, кому да вярваме?!

— Знам. Но той остана в асансьорната ракета. А записната апаратура... Вероятно не са попаднали в обсега ѝ. Всичко стана и много бързо.

— Разкажете точно как вие сте видели нещата!

— Цяло денонощие изучавахме планетата от най-ниската орбита и повече нищо не бе в състояние да ни задържи. Приказен свят! Разкошни гори и поляни, реки и рекички, езера и океани, и цветя, цветя, цветя! До един се натъпкахме в асансьорната ракета...

— Първо нарушение на кодекса! — обади се съдията, който седеше отдясно на председателя.

— И вие бихте го направили! — озъби му се щурманът. — Дори командирът не пое риска да принуди някого да остане. Нетърпението ни да се слеем с простора, да тичаме и да крещим, да изкрещим от себе си всичката мъка по простора, насъбрала се у нас още в гените ни, бе ни превърнало в зверове. Бихме го разкъсали, ако се опитахме макар и за час да ни попречи. Гърдите ми щяха да се пръснат, докато се спускахме тия сто километра през атмосферата, главата ми бучеше, сякаш орган свиреше в нея, тържествен и победоносен. И щях наистина да се пръсна, ако веднага не бяхме отворили, ако веднага не бяхме изскочили...

— Без шлемове? — повторно се обади съдията отдясно на председателя.

— Кой ти мислеше за шлемовете! Докторът крещеше зад нас, но нали и неговите изследвания...

— Второ нарушение на кодекса! — отбеляза заядливият съдия и самодоволно се завъртя на стола си.

— И двайсето да е! Може би все пак щяхме да ги, сложим, аз поне си помислих тичешком да го сложа, но тогава се появиха хората. Хора като нас, хора без шлемове.

— Опишете ни ги! — рече председателят и се мъчеше да изглежда равнодушен — единственият равнодушен в залата.

— Не ги видях добре. Изтичаха към нас откъм близката гора със смях и с отворени обятия. А към мен тичаше най-красивата жена в Галактиката. Беше разперила ръце да ме прегърне и аз исках пръв да стигна до нея, за да не ме изпревари някой. Имах чувството... — щурманът внезапно се прекъсна, усетил навярно и с гърба си враждебната наеженост на публиката. В края на краищата жена му бе тичала до него и бе загинала някъде край него.

— Как беше облечена? — помогна му председателят да преодолее смущението си.

Щурманът позатвори очи, да я види отново в паметта си.

— Не знам. Май че беше гола. Или имаше около гърдите и кръста си венци от цветя. Не помня. Нали ви казвам, беше невероятно красива.

— А после какво стана, помните ли?

— Да, после... Извинете, сигурно ще ви прозвучи чудовищно, но нали трябва да се каже цялата истина! После аз се хвърлих в обятията ѝ и усетих, че тя също ме обича с такава сила, с каквато я обичах и аз. Имах чувството, че това е жената, за която цял живот съм копнял. И я целунах, в една безкрайна целувка се целунахме... После не помня. Събуди ме докторът.

— А хората, искам да кажа, тамошните, какво правеха?

— Когато отворих очи, вече ги нямаше.

Съдията отдясно пак се завъртя на стола си и явно се готвеше нещо да каже, но председателят го изгледа с досада, рече:

— Как си го обяснявате, щурман?

— Вероятно са се изплашили, че с бурното си гостоприемство са причинили смъртта ни, но те не са виновни. Те сигурно и не подозират, че има вируси и че при целувката техният вирусен свят, девствен и свиреп срещу всичко чуждо, ни е убил така мълниеносно. Може също ние да сме ги убили с нашите вируси и да лежат някъде из гората.

Предлагах на доктора да ги потърсим, но той категорично настоя веднага да напуснем планетата. Беше много изплашен, предполагам, затова още там си съчини и версията, че не е имало хора. Да ни накара да тръгнем веднага.

— Те не са виновни, но вие, които сте хукнали да се целувате с тях... — не издържа в безпристрастието си председателят, а съдията от дясната му страна отброи тържествуващо:

— Трето нарушение на правилника за контакт с чужд органичен свят.

— Казах ви — сопна му се със същата мрачна тържественост щурманът. — И трийсето да е, аз поне не можех да не го направя. След като толкова векове сме жадували... И да се натъкнем на хора като нас съвсем като нас...

— Разказвайте нататък! — с повелителен жест възпря председателят надигналата се свада.

— Мъчех се да помагам на доктора да спасим когото можем, макар че едва се държах на краката си. За съжаление той имаше само два апарата изкуствено сърце. Но не е виновен докторът. Кой да си помисли, че ще стане нещо такова, всички така изведнъж... Докато оправи мен, докато оправихме Дара, спирането на сърцето у другите бе траяло фатално дълго.

— Защо не ги върнахте за изследване?

— Докторът каза, че смъртта им е ясна и че ние скоро ще се върнем. Затова ги погребяхме. Разбира се, в херметична изолация.

— А как си обяснявате, че той единствен остава невредим? Не се ли е прегръщал с някого от аборигените?

— Не видях. Аз не видях и другите да се прегръщат с тях, бях изцяло заслепен от красотата на моята посрещачка. Но сигурно също са го направили, щом са мъртви.

— Защо докторът тъкмо вас се е заел най-напред да спасява? И защо после тъкмо тази от жените сте спасили двамата, а не вашата партньорка например? — отмъстително избухна заядливиият съдия, след като председателят запита двамата си помощници дали имат допълнителни въпроси. Той самият бе вече приключил с разпита.

— Не знам. Може би защото съм щурман, съобразил е, че най-успешно ще върна кораба и сам. А Дара лежеше най-близо до нас, пък

трябваше да се бърза, знаете какво означава всяка секунда клинична смърт.

Координаторът на планетарния съвет — макар и само зрител — помоли също да зададе въпрос. Разрешиха му по изключение и с предупреждението, че това е съд, не събрание.

— Вие, лично, убеден ли сте, че наистина трябва да се върнем на тази толкова опасна планета?

— Разбира се! — възкликна щурманът. — Ще опитомим вирусите й, ще приучим и себе си към тях... Такава планета! Хиляда години мечтаем за такава планета!

Повече въпроси нямаше и председателят на съда този път застави щурмана да отиде на свидетелската скамейка, което той направи с гримаса на отвращение, но не бе допустимо да стърчи наред залата, докато траеше разпитът на другите обвиняеми.

Въведоха космонавтката Дара Садова. Председателят я покани да издиктува на компютъра персоналните си данни и да произнесе към него обичайната клетвена декларация, че ще говори истината. После тя също помоли да не сяда. След продължителен полет било истинско мъчение да сядаш или да лягаш без нужда. Тя постави по особен начин ударението на „да лягаш“, та се получи вулгарност, която предизвика сдържани или осъдителни усмивки у публиката.

Впрочем в залата знаеха, че трябва да бъдат предпазливи с нея. Професионален космонавт-разузнавач от шестото поколение, родено в колонията, въпреки ярката си женственост, тя доста се престараваше в глупавата традиция на жените космопилотки да играят ролята на цинични мъжкарани. Прощаваха им го заради действително тежката професия. Ония обаче, които по-отблизо я познаваха, забелязаха, че безпардонната й войнственост сега като че ли бе сломена от нещо. Разбира се, не чак дотам, та да не нарече „изкуфяла идиотщина“ съдебната практика да повтаря отново всички подробности, казани от нея пред следователя. След кратко спречкване с председателя на съда и предупредителното подвикване „Дара!“ на координатора, тя все пак се подчини и сравнително кротко разказа своята версия за случилото се.

В основното версията й не се отличаваха от разказа на щурмана. Същата всеобща лудост от прелестта на планетата била обхванала и нея, със същата самозабвеност хукнала заедно с другите по поляната. Председателят на съда я прекъсна веднъж с въпроса дали на кораба е

царяла ненормална психологическа обстановка от продължителния полет, дали раздразнителността не е била повишена и дори конкретизира въпроса си:

— Вие например карахте ли се със съпруга си?

— Да съм се карала със съпруга си? Че за какво? Аа, разбирам! Знаете ли, ние с покойния ми съпруг толкова време вече летим заедно, че сме изтъркали всички възможни поводи за кагви, просто не ни е интересно. И сме достатъчно опитни, та да знаем какво да правим, когато престанем да се понасяме за известно време.

Втори път я прекъсна съдията отъясно на председателя:

— Значи и вие се целувахте с туземците. А не помислихте ли, че...

Тя не го остави да се доизкаже:

— Туземци ли? Ние с вас сме варварите, не те! Съдията отстъпи само тактически.

— И така да е. Вие ли го целунахте или той вас?

Садова замечтано притвори очи, както бе направил и щурманът преди. Хубавото й лице засветля в любовен унес.

— Той ме целуна. Прегърна ме и ме целуна. Съвсем като земен мъж.

— Но вие му поднесохте устните си, нали? — продължи да доуточнява нейната виновност съдията.

— Естествено.

— И не помислихте за правилника?

— Там нищо не пише за целуването — безсрамно му се ухили Садова.

— Но има цял раздел задължителни правила за предпазване от чужд вирусен свят. Това е грубо нарушение, а вие уж сте дългогодишна космопилотка.

— Слушайте, за такава целувка си струва човек и да умре — вече презрително му се усмихна тя.

— И то в присъствието на съпруга си? — морализаторски я засече съдията.

— Вашата съпруга винаги ли ви пита, когато реши да се целува с някого? — не му остана дължна космопилотката и предизвика ново предупреждение от страна на координатора. Това я накара обаче да обърне и към него гневния си патос. — Ама не разбирате ли, то не

беше целувка между мъж и жена, то беше целувка между две цивилизации, сто хиляди години жадували за нея! А вие се гаврите!

— Разбираме — меко се опита да я успокои председателят. — И все пак, именно защото е била такава, е трябвало да внимавате. От такава целувка може да загинат и двете цивилизации, нали? Или поне тяхното, младо, беззащитно общество.

Заядливият съдия от дясната му страна се опита още веднъж да я уличи в неморалност. Запита я имала ли е интимни отношения с лекаря на кораба и как си обяснява, че тъкмо нея от жените той спасява с второто изкуствено сърце, щом отрича да е имала такива отношения с него?

Това вече вбеси космопилотката. Тя изсипа порой мръсни космонавтски псувни отгоре му, сигурно би налетяла и на бой, ако председателят на съда не бе я надвикал със заплахата, че само защото току-що е загубила съпруга си и прочее, се възпира да не я осъди веднага за обида на съда.

Тя бързо се успокои, но нейната войнственост вероятно уби желанието на другите да осъществят правото си на допълнителни въпроси. И тя, буйно зачервена от потиснатия гняв, което я правеше още по-хубава, седна на скамейката, където продължи да излива шепнешком негодуванието си в ухото на щурмана.

Влезе лекарят на експедицията — мъж на средна възраст, тънък, мускулист, с видимо поразено от злополучния полет лице. Кой знае защо, след регистрацията на данните му и клетвената декларация председателят на съда не го подкани, както другите, да започне разказа си, а пожела допълнително да подчертае, че той е главният обвиняем, защото носи и основната вина за трагичното произшествие.

— За да избегнем недоразуменията, трябва да ви предупредя, че съдът има право да пита за всичко. Ние знаем, че сред космонавтите моралът е на особена висота, понеже е въпрос и на оцеляване, но в търсенето на истината ние сме длъжни да бъдем подозрителни. Не мислете, че ни е приятно, длъжни сме! И така, вие сте лекарят на кораба и наред с командира му пряко отговаряте за живота на екипажа.

— Разузнавателен кораб с такъв малък екипаж не, може да си позволи лукса да има специален лекар — нервно отвърна обвиняемият. — Аз отговарях за цялата биосистема: храна, въздух, отопление, осветление, психологически климат. Първата ми специалност е

инженер по регенерационните системи, втората — екзобиология, винаги летя и с научни задачи.

— Ще рече ли това, че изтъквате своята лекарска некомпетентност?

Председателят на съда може би искаше да му помогне, като прехвърли част от отговорността върху ония, които бяха го изпратили в рискованата експедиция, но лекарят се изпъна обидено:

— Корабът има медицински робот, способен да извършва и някои операции, има диагностичен компютър с пълна рецептура, така че и лаик би могъл да се справи поне с деветдесет на сто от случаите. А аз имам и специално медицинско образование. Фактът, че успях да изведа двама души от доста продължителна клинична смърт, да ги направя бързо работоспособни, потвърждава моята компетентност. Признавам се за виновен.

— В какво? — сякаш изненадан възкликна съдията.

— За гибелта на екипажа.

— Можехте ли да я предотвратите?

— Да. Ако предварително бях допуснал, че стресът за тях ще бъде смъртоносно силен. Ако бях се противопоставил по-категорично да не излиза целият екипаж, ако бях заставил хората поне да сложат шлемовете си. Може би привичното затваряне на главата и лицето в шлема щеше да отслаби удара.

— Нещо попречи ли ви да го направите?

— Сондите показваха пълна безопасност, обаче не съобразих, че ни показват само физическата безопасност, не и психическата. Така аз самият се оставих да бъда обхванат от общата лудост. Би трябвало да Я разберете. Аз съм екзобиолог и вече половината от живота си летя с разузнавателни кораби, разработвам теоретически възможностите другаде да има живот, а не съм открил едно микробче досега. И изведнъж — планета, пълна с живот, буен, красив, какъвто само в сънищата си съм виждал!...

— Но това не ви попречи за разлика от другите да си наденете шлема, нали? — заяде се и с него съдията отдысно.

— Лекарски рефлекс. Ние сме длъжни да пазим себе си, за да бъдем полезни на другите. Мисля, че това ме е и спасило. Самото поставяне в последния момент на шлема ме е позалисало, възвърнало е част от самообладанието ми.

— И ви е попречило да се целувате с някоя туземка — иронично продължи вместо него съдията.

— Нямаше никакви туземки — спокойно му възрази лекарят.

— Как така нямаше? Свободни ли нямаше?

— Изобщо нямаше хора!

Всички в залата знаеха за това противоречие в показанията на оцелелия екипаж и все пак свиха зиморничаво рамене. Вярата, че на тази красива планета е имало себеподобни — все едно какви, — бе осмисляла смъртта на четиримата космонавти, възвеличаваща саможертвата им при осъществяването на първия контакт с извънземна цивилизация. Защото всички тези хора се свираха под повърхността на една далечна, негостоприемна планета, по-скоро астероид, с единствения смисъл да разширяват границите на човечеството в Космоса с извечната мечта да открият някога някъде из галактическите пространства друг разум. А ето че отново се посягаше да им бъде отнето нещо далеч по-скъпо от собствения им живот поотделно — целокупната човешка надежда за общуване с други, за себепознание чрез другите. Те отново и като че ли още по-трагично оставаха сами със себе си, сами срещу себе си.

— Вие единствен твърдите, че не е имало хора, двама срещу един! — с тиха болка произнесе председателят на съда. — Може би сте закъснели в асансьорната ракета, нали последен сте излезли, слагали сте си шлема? Може би те са се разбягали...

— Нямаше хора. Нито преди, нито след нещастиято — уверено повтори лекарят. — Снимачната апаратура също го потвърждава.

— Но кое тогава е убило вашите другари?

— Мечтата ни да има. Сензорният глад предизвиква подобни видения. И свободата. И агорафобията — този безумен страх от откритото пространство, който така внезапно ни удари. Ние сме родени като къртици под повърхността на тази малка безатмосферна планета. За да излезем на открито, слагаме шлемове и пускаме светлинни филтри пред очите си, навличаме супер-скафандри, а когато гледаме наоколо, все надничаме през телескопи и екрани, и оптически визьори. Като охлюви се движим навсякъде, затворени в тесните си къщички. За разузнавачите пък агорафобията неминуемо ще бъде двойно по-силна. Тези опитни космопилоти, които досега са облитали или слизали на стотици планети, навсякъде са срещали само огън и

лед, и отрова. И внезапно кацаш някъде, където можеш да захвърлиш скафандъра, гол да се съблечеш, с цялата си уста да зинеш, да разпериш ръце, но в прегръдката ти с отмъстителен удар нахлува един непривичен свят. Във всичко друго ние имаме опит, само в това не. Като добавим и почти двегодишния полет до планетата със законно настъпилата сензорна депривация, става неизбежен убийственият сърдечен спазъм.

Тримата зад съдебната маса задълго сляха своето мълчание с трагичното безмълвие на залата. После председателят с мъка си припомни своето задължение да разчепка делото до установяването на пълната вина.

— Защо сте взели само два апарата изкуствено сърце?

— При малък екипаж толкова се полагат на бордовата аптека. Те са за многократна употреба. Но и да имах повече, не остана време. Всички паднаха почти едновременно, бяха се и пръснали по на стотина метра. А е достатъчно такъв сърдечен спазъм да трае няколко минути, за да почне мозъкът да отмира. Ако щурманът не бе се съвзел толкова бързо, нямаше да успее и при Садова.

— Допълнителни въпроси? — изглежда колегите си председателят и като че ли бързаше вече да приключи заседанието.

Чак сега и колегата му отдясно се сети за ролята си да човърка и в други посоки, но този път го направи с нещо като респект:

— Защо вие единствен сте били сам, без партньорка? Не сте длъжен да отговаряте, ако засягам нещо прекалено интимно. Доколкото знам обаче, правилникът не го допуска за далечните полети.

Лекарят за миг позагуби хладната си самоувереност, извърна рамо към залата, сякаш да потърси помощ, но се отказа да поглежда нататък, а добросъвестността му надделя.

— Жената, която обичам, отказа да дойде с мен. Не бях в състояние да приема друга партньорка и поисках да се направи изключение. Разрешиха ми, защото съм лекар. — Той замълча, видимо притеснен от откровението си, опита се да излезе от него с една възкрива усмивка. — Но така стана по-добре. Ако бяхме летели заедно тия две години, можеше и аз да си измисля някоя туземка и да хукна да я целувам.

Залата си позволи да отрази като в огледало тая разкривена от печал усмивка. Не я повтори май една-единствена млада жена или пък

не се видя, защото силно бе се навела към пода, сякаш търсеше нещо изпуснато.

— Други въпроси? — запита председателят на съда. Колегата му не бе изчерпал желанието си да изобличава:

— Защо погребяхте загиналите там, а не ги докарахте според обичая? Прилича на опит да се скрие истината за смъртта им.

— Като отидем, ще им се направи ексхумация от специалисти. Те са балсамирани и херметизирани. А ги погребяхме там, за да спазим една друга, по-важна, традиция. Човечеството винаги и навсякъде е живяло и се е развивало върху гробовете на своите пионери. Те са неговите корени.

— Смятали сте, че ние скоро ще заселим тази планета, така ли да го разбирам? — запита съдията, но, въпросителният му поглед бе отправен към скамейката, където седеше планетарният съвет.

— Дължни сме. Ако искаме да престанем да бъдем някакви полумашинни космически къртици, ако искаме отново да се превърнем в хора, волни и прекрасни, каквито са ги видели моите другари.

— И нищо друго ли няма да заплашва там човека? — иронично присви едното си око съдията; очевидно си се чувствуваше по-удобно в ролята на къртица.

— Нищо. Освен онова, което той ще носи със себе си — върна му иронията лекарят. — Затова ще е по-добре да забрави тука някои нещица.

Съдията се наклони да продължи схватката, но председателят на съда рязко се изправи.

— Съдебното дирене приключи. Компютър Темида, дай заключение по делото!

Компютърът мигновено се отзова с дълбок и абсолютно равнодушен глас, сякаш с гласа на самата богиня на справедливостта:

— Щурман Ерик Зети — виновен. Космопилотка Дара Садова — виновна. Доктор по екзобиология, инженер-лекар Марон Мар — виновен.

Цялата зала се втрещи с нещо като погнуса в лъскавата, студена, безока и безуха машина. Импозантната фигура на председателя на съда се прекърши, главата му хлътна в раменете. Той се опря с две ръце на масата и рече почти умолително:

— Компютър Темида, направи проверка за грешки! Дай мотивация! Писмено!

Половин минута, една вледеняваща половин минута — толкова ѝ трябваше на тази електронна богиня на справедливостта, за да преобърне в себе си цялото дело. Гласът ѝ повтори със същото безстрастие: виновен, виновна, виновен. Едновременно с това печатащото устройство изсипа на съдийската маса няколко листа с обозначението спрямо кои закони и параграфи от космическия кодекс е извършено провинението.

Председателят взе листовите, погледна ги, рече:

— Съдът се оттегля, за да вземе решение. Може би ще трае повече, ние все пак не сме компютри. Присъдата ще бъде произнесена утре.

МЪДРОТО МОМИЧЕ

София го видя през новото дантелено перде да се носи бавно по отсрещния тротоар като някакво замрежено привидение. С необикновена гъвкавост и лекота го носеха дългите му крака над разбития плочник и сякаш празнични светлини лумнаха на тясната софийска улица, заприличала тази утрин на тунел от ниско надвисналите есенни облаци. Той се поспираше пред витрините на магазините, който знае защо оглеждаше сградите чак до стрехите им, четеше навярно и всички надписи. Беше облечен в оня цвят дрехи, който жените назовават с бонбонена сладост и оформени за целувка устни „екрю“, може би защото всяка си имаше собствена представа за него. Но това беше много странно екрю — то излъчваше едно меко екрю-сияние като избледнелия ореол около главите на светците в старите икони. Носеше през рамо от ония радиокасетофончета, с които напоследък се перчеха младежите, но не бе напъхал в ушите си слушалчиците му, предизвикателно изолирайки се от света.

Ако Райна, колежката ѝ от съседното бюро, не бе изтичала уж за кафе, сигурно би извикала: „Леле, колко е готин!“ И би развалила всичко, защото София си пожела той да влезе при нея за някаква справка. Толкова силно го пожела, че скокна иззад бюрото си, отвори вратата, застана в рамката ѝ, а там, вече по-скромничко, усети, че би била щастлива дори ако той само се обърнеше към нея. После се укори и за това си желание — не толкова отдавна бе пожелала така един мъж и се завърза една доста неприятна история.

Отблъсната от грубостта на познатите ѝ младежи, София копнееше за фин и възпитан мъж, който както в приказките да отгатва само с поглед желанията ѝ. Тихомир изглеждаше точно такъв: записа си търсения адрес в красиво чуждестранно бележниче, благодари учтиво, погледна я и отгатна желанието ѝ. Усмивката му стана по детски лъчезарна, когато се представи, добавяйки умолително плахо:

— А вие как се казвате?

Райна от съседното бюро използва колебанието ѝ, за да я изпревари:

— Справсофка.

Лъчезарието на клиента избледня, сякаш бузките на София бяха му отнели кръвта за себе си, и Райна дообясни:

— Казва се София, Софка, но понеже работим в Софсправка, ние ѝ викаме Справсофка.

Тихомир ѝ подаде ръка с насилено въодушевление:

— Здравейте, Справсофка!

— Освен това тя ни е най-добрата. Всичко знае. Питайте я нещо! — продължи да се заяжда Райна. Винаги го правеше, когато някой клиент харесваше не нея, а колежката ѝ.

А София наистина знаеше много и не само онова, с което бе длъжна да обслужва клиентите на Софсправка. Изучаваше повечето области на културата ѝ сигурно би спечелила всяко телевизионно състезание, ако стеснителността не ѝ пречеше да се яви. Купищата знания ѝ носеха радост и удовлетворение, но и мъката-копнеж да ги споделя с някого, който би я разбрал и оценил.

С крехко тяло и крехка душица, в своя оскъден любовен опит тя бе попадала все на грубияни, подвеждайки се от мъжката им властност. Изглежда, и самата ѝ крехкост предизвикваше мъжете да бабаитствуват пред нея. Миналата година един популярен столичен артист се отби по същия начин за някаква справка, после започна да идва всеки ден с цветенце в ръка, докато тя седна в колата му. Тръгнаха уж да я изпрати, а той спря в първата глуха улица и веднага се нахвърли върху ѝ. София се възпротиви — повече като рефлекс на изненадата и разочарованието, а той пресипна от театрално-патосната самокритика на страстта си: „Разбирам, мило момиче, за такива като теб трябва луксозен апартамент или поне стая с баня, но откъде да ги взема, откъде?“ И скъса полата ѝ.

Софка сигурно щеше все пак да отстъпи пред известността му, но споменаването на банята ѝ припомни, че скоро не бе отстранявала досадния козметичен дефект на бедрата си — едни грозно завъртяни, бодливи косми, та предпочете също така патосно да избяга. Артистът обаче не я потърси втори път и винаги когато някъде споменеха името му, тя го обявяваше за бездарен. С нейната заплата не се шиеха често нови поли.

Впрочем това окосмяване на бедрата неведнъж бе я спасявало от лекомислени приключения и допълнително подхранваше мечтателно-романтичния строй на душата ѝ.

С Тихомир отначало потръгна добре; макар и не особено културен, той се оказа забавен и весел, та в няколкото предварителни разходки я накара почти да се влюби в него. В квартирата му обаче стана нещо, което далеч надхвърляше познанията ѝ за живота.

Тръпна за нежност, тя застана наред стаята му в познатото ѝ все лак очакване, но той я прихвана някак особено, вследствие на което тя много неприлично се преметна във въздуха и плъсна по гръб на кревата. А той се хвърли с вълче настървение върху ѝ.

Зашеметена и ужасена от звяра, в който той внезапно бе се преобразил, тя после така и не схвана обяснението му, че заради службата ли, заради спорта или като любител изучавал карате и джудо. И много се гордееше със своите хватки. Но те навярно му помагаша и да разпалва страстта си, защото следващия път пак си послужи с тях.

София не можа да свикне и на петия път му заяви, че няма повече да идва при него, ако не престане да я премята. Въпреки това обаче се готвеше да иде и шести път, обмисляйки как да отърве своя възлюблен от каратистките комплекси — не можеше един мъж с име Тихомир да бъде такъв звяр, па макар и звяр-любител! Но тъкмо тогава научи в бюрото на Софсправка, където май действително всичко се знаеше, че той премятал и една нейна колежка от другата смяна. Вероятно със същите хватки, което беше особено обидно.

Крехка бе нашата Софка, телом и духом, но умееше така силно да пожелава някои неща, че хубавецът на отсрещния тротоар сигурно се усети блъснат в гърба от нейния поглед. Той сепнато се обърна, изглежда я радостно и пресече платното на улицата със същата лекота и гъвкавост, сякаш наистина не докосваше асфалта.

Софка не си въобрази, че идва заради нея — просто в момента нямаше наблизо други хора, към които да се обърне, но въпреки това го изчака с готовността да му предложи всичките справки, задръстили невинното ѝ мозъче. А щом той застана пред нея, тя направи нещо немислимо за съвременна софийска чиновничка: излезе от рамката на вратата и го покани с безкрайно мил жест на тънката си ръчица:

— Моля, заповядайте!

Гражданинът обаче бе вдигнал поглед към фирмения надпис и запита с мек, но много мъжествен баритон — от такъв баритон на момичета като Софка направо им прималяваше:

— Какво е това тук?

— Справсофка. Пардон! Софсправка — отвърна момичето и се изчерви от глупавата си грешка. — Софийско бюро за различни справки, адреси, телефонни номера, доставяме също цветя и подаръци на определени адреси чрез нашия хоп.

Навярно все по линията на сравненията, които сега ѝ се натрапваха, хопът ѝ спомни онзиденшната неприятна случка. Пристигна един важен-важен господин с новото си пежо, внесе огромен, необикновено красив букет — откъде ли само бе намерил такива цветя? — и властно поръча да го отнесат на дадения адрес. Огледа я и добави настоятелно: За жена ми, за жена ми е! Но с такова подчертаване, което направи твърдението му съмнително, та Софка не се стърпя и му рече с деликатна ирония, че завиждала на съпругата му за тия красиви цветя. Той обаче без никаква ирония заяви, че ако тя пожелаела, на нея би изпратил веднага двойно по-голям букет. Софка му отвърна, че не желае и това, кой знае защо, го обърка. Ръцете му нервно и някак безпомощно се разшаваха, докато едната се насочи към пердето, зад което, като уловено в мрежа, стоеше новото пежо. Ако искате, може да се поразходим... — рече той. — След работното време. На което Софка пак отвърна, че не иска, защото не обичала тая марка коли. И се захвана да дава справки по телефона, а важният господин бе загубил доста от своето достолепие, когато си излизаше, недоумявайки вероятно как може да не се обича едно такова пежо.

Вътре телефоните трещяха, та се късаха, но в края на краищата тя сега бе заета също с клиент. А клиентът, като че ли поизплашен от телефоните, доста плахо прекрачи прага.

За щастие наскоро бяха обзавели канторката с прилични кресла и табуретки, та Софка не се стесняваше да покани такъв изискан гражданин да седне, после вдигна слушалката на собствения си апарат.

— Алооо, другарке — провикна се в нея един невеж и в граматиката глас. — Къде може човек да си биедише едно кожено палто, черно такова, с гладка кожа?

Справсофка знаеше адреса наизуст, продиктува му го и затвори, без да дочака благодарността, но гласът май не се и канеше да ѝ

благодари.

И отпрати към клиента си усмивка, чието лъчезарие затъмни сиянието на неговото екрю.

— Как е вашето име? — запита той, предпочел да не изпробва новите канапета и табуретки.

Тя дори се развълнува, докато в други случаи такъв неслужебен въпрос сигурно би я разгневил.

— София.

— Да, вече знам. Това е вашият град, но аз питах за вашето лично име.

— Градът е София, аз съм София — поясни тя разликата чрез подчертаване на ударенията.

Странният клиент попремести транзисторчето към гърдите си.

— А вашите имена имат ли някакъв смисъл, значение някакво?

— София се е казвала богинята на мъдростта — поясни с любвеобилно търпение Софка, както обясняваме нещата на симпатичен чужденец, макар според вида си той трябваше да е достатъчно културен, за да знае това.

— О, вие имате богиня на мъдростта? Това е чудесно! Значи вие сте мъдра? Но да, щом вие работите тук, трябва да сте мъдра.

Думите на чужденеца не прозвучаха като ирония, което още повече я смути. За щастие телефоните пак затрецяха, та ѝ дадоха време да се окопити.

— Ало, адреса на Порфастък! — рече спокоен началнически глас.

— Какъв Порфастък? — стресна се момичето, уловено в незнание.

— Порцелан, фаянс и стъклария бе, девойче.

Тя още по-силно напрегна паметта си.

— Няма такова управление. Или сам уточнете фирмата, или ми се обадете след половин час, да го потърся. — И ядосана, че не можа да даде справката, тя неволно се обърна към стърчащия пред бюрото ѝ клиент с рутинната, винаги изпълнена с мъничко досада любезност: — А вие какво желаете?

— Кой управлява този ваш град?

Въпросът бе не по-малко стряскащ от „порфастъка“ и Софка сигурно щеше да загуби дори служебната си любезност, ако изведнъж

не бе открила нещо поразяващо: Чужденецът изобщо не бе ѝ говорил досега. Устните му, красиво изваяни, бяха само се усмихвали в покоряваща мъжка усмивка, без да оформят каквито и да било думи. А баритонът, накарал коленете ѝ да омекнат, май че излизаше от кутията на касетофончето. Номер ли ѝ правеха, гавреха ли се със службата ѝ?

— Да — повтори омайващият баритон и наистина излизаше из касетофончето на гърдите му. — Аз трябва много бързо да говоря с човека, който управлява вашия град. Моля ви, мъдро момиче, къде мога да го намеря?

„Мъдрото момиче“ и тази застинала в очарованието си усмивка я потресоха — тя бе чувала за оперирани от рак в гърлото, които говорили с някакви апарати.

— Вие... вие не можете ли да говорите?

Усмивката стана по-весела, но устата пак не се раздвижи, а касетофончето отвърна:

— Нали разговаряме с вас? Това ли ви изплаши? Нека го наречем преобразувател, правилна ли е думата? То преобразува вашия език на нашия, а моите мисли на вашия. За съжаление нямам време да ви обясня всичко, много бързам. Затова ви моля, мъдро момиче...

Във века на електронните и компютърни чудеса преобразувателят не я изненада, бе чела вече за компютри-преводачи, но потвърждението на догадката ѝ, че хубавият клиент е чужденец, я връхлетя с носталгична болка, а въпросът му я обърка. Боже мой, кой всъщност управляваше София? Към кого да го упъти? Никога не бе ѝ задаван такъв въпрос — изглежда, хората си знаеха...

Бузките, ѝ чак се подуха от усилието да намери точния отговор, и тя стана два пъти по-мила, когато извика по детски тържествуващо:

— Кметът! Да, кметът!

— А как се отива при него?

— О, знаете ли, тези хора са много заети. Едва ли ще може веднага да ви приеме. Трябва да се запишете при секретарката и тя ще ви съобщи в кой ден. Един мой чичо чака четири месеца и пак не го приеха.

— Но аз нямам никакво време! — драматично извика странният преобразувател, без да наруши мекотата и топлотата на своя глас, което бе не по-малко техническо чудо. — Моля ви, мъдро момиче, обяснете му!

Софка бе набрала вече номера, преди той да завърши молбата си, но дълго не ѝ се обадиха, толкова дълго, че тя се просълзи от безсилието си да помогне. Накрая кабинетът на кмета все пак се отзова с не особено любезен женски глас. Тя се опита да го омилостиви:

— Колежке, от Софсправка се обаждам. Един чужденец е при мен, трябвало бързо да говори с другаря председател.

— Няма го и днес няма да се върне — отвърна безмилостно секретарката, после казаното достигна до съзнанието ѝ, та запита:

— Какъв чужденец? По какъв въпрос го търси? Не може ли някой от заместниците?

Малкото преобразувателче, изглежда, умееше да чува и отдалеч, защото се обади поясняващо:

— Не чужденец, чужда цивилизация!

— Какво? — извикаха и двата женски гласа едновременно.

— Казва, че не бил чужденец, а от чужда цивилизация — препредаде Софка с автоматизма на справочничките, чак след това осъзна какво бе изрекла, донякъде — и какво бе сторила.

— Извинете, кой се обажда?

— Справсофка — самонанесе си тя днес за кой ли път подигравката на колежките ѝ.

Оттатък обаче не усетиха грешката, отвърнаха ѝ с леденото хладнокръвие на опитните секретарки на големите началници:

— Колежке, вие в тая Софсправка май си нямате достатъчно работа, а? Ще се обадя където трябва, да ви погостуват някой ден.

И грубо затвориха. Изплашена, София стисна още по-силно слушалката.

— Кажете ми как да отида там лично — извади я от вцепенението топлата вълна на чуждестранния баритон.

— Нали чухте, няма го.

— Ще отида при момичето, с което говорихте.

— Ако пак ѝ кажете за чуждата цивилизация... — промълви Софка и едва сега остави слушалката на мястото ѝ, но трябваше веднага да я вдигне, защото телефонът само това бе и чакал. Този път бяха по-любезни:

— Моля ви, адреса на централата на ГДБУМКПД.

Тя прелисти въртележката с адресите. Тия проклети съкращения, една буква да не довидиш или да разместиш — и грешната справка е

готова! Продиктува адреса, затвори, но телефонът отново се затресе истерично заедно със събратята си на двете други бюра. Започваха горещите часове на деня, а Райна кой знае къде и с кого се занасяше в разгара на работното време!

— Моля ви, мъдро момиче! — спокойно надвика апаратчето на чужденеца апаратите на Софсправка и тя ги остави да звънят, откъсна листче от бележника.

— Ще ви напиша адреса, но ако и там кажете това...

— Няма ли да ми повярват?

— Не, разбира се.

— А вие вярвате ли ми?

Софка го огледа боязливо с последните остатъци на своята влюбеност — още й се искаше да му вярва.

— Откъде сте?

— Ето, вижте! — каза апаратчето, а ръката на чужденеца го завъртя към празната стена насреща.

Изведнъж от него лумна сноп лъчи, които обляха цялата стена със слънчева светлина. А пред стената, хем докосваемо близо и материално плътно, хем като далечен общ изглед, се разстла красив парк, сред чиито буйни дървета и храсти тук и там се показваха странни, но също по своему красиви сгради. От тях и по тях като чудновати насекоми безшумно излитаха или кацаха мънички летателни апарати. Гласът на апаратчето се обади сякаш из самия парк.

— Това е нашата пък столица, нашата София.

— Къде е тя? — запита Софка, очарована от видението, но не и съвсем убедена, че това не е кадър от фантастичен видеофилм.

— Мъдро момиче, моето време ще свърши — отвърна преобразувателят и мигом си прибра видението. В бюрото стана още по-здрачно от заоблачената улица. — Ние сме, правилно ли е да се каже, наблюдатели, разузнавачи? Само регистрираме световите, които са готови да общуват с нас и заслужават да бъдат посетени. Нямаме право да се задържаме в тях. Но може би ще се върнем пак, ако получим нареждане, или ще дойдат други след нас. Ето ви нашия адрес! Там е написано на каква вълна да ни търсите, ако се интересувате от нас. Довиждане, мъдро момиче, вие сте много мила и хубава!

Ръката на чужденеца постави на бюрото пред нея някаква картичка, но не се протегна за ръкуване — изглежда, не познаваше този земен обичай, — а на Софка страшно бе се приискало да я докосне.

— Останете поне до утре, може би нещо с кмета...

— Вече е късно. След час трябва да излетим — отвърна той и почти панически излезе със своята безтегловна походка.

Докато скочи иззад бюрото си, докато надникне през вратата, той вече бе изчезнал — навярно зад ъгъла на близката пресечка.

Доплака ѝ се. Телефоните на трите празни бюра също плачеха, но тя не посегна към ничия слушалка. Взе картичката, завъртя я между пръстите си. Бе сякаш от крехкия метал за коледните, украшения, с цвета на коняк и като през чаша с коняк в глъбината ѝ грееха няколко миниатюрни звездички, около които се въртяха, блещукайки като самолетни сигнали в нощното земно небе, десетина планетки. Наистина се въртяха, вътре в самата картичка! А заедно с тях се въртяха и някакви непознати ѝ знаци.

Боже, каква визитна картичка! Да ти се прище веднага да литнеш към звездите! Но щеше ли в тоя град да хрумне някога някому, че Софсправка разполага и с адреси на чужди цивилизации? А нима можеше сама да позвъни: Ало, Софсправка се обажда. Искате ли адреса на една чужда цивилизация?... Софсправка даваше адреси само при поискване.

Не ти върви, Софе, не ти върви, и толкоз! — каза си още момичето наред влудяващото трещене на телефоните. Веднъж истински да си харесаш един мъж и той да се окаже от друга цивилизация! Защо поне не го помоли да дойдат пак, да докладват на своите, че с нас може да се установи дружба и приятелство, че ние сме добри хора! Ето, това трябваше да му кажеш, идиотко такава! — яростно се укори момичето и кой знае защо, не си помисли за грубите или досадни клиенти, а си спомни комплимента, получен от чуждоземеца. Той я нарече хубава, значи вкусовете им не се различават много-много...

И оглушала от космическия си блян, въздъхна плачливо: Уф, ще трябва пак да се върви при козметичката, тия проклети косми! Но ония там не може да нямат някое по-ефикасно средство, такава красива цивилизация!...

Въздишката ѝ беше съвсем земна и тя отново чу телефоните, машинално вдигна слушалката, машинално изрече:

— Добър ден. Слуша ви Софсправка...

ИЗВЪНРЕДНИЯТ И ПЪЛНОМОЩЕН ПОСЛАНИК

Чувствувам, че ще го намразя накрая тоя алголанец, а го обичах. Е, „обичах“ може би е неточно. Трудно е едно толкова различно от нас същество да ти бъде дори само симпатично, но с течение на времето бях се привързал към него, имах и полза от общуването ни. Впрочем заради него аз се и попрочух чак в световен мащаб, което улесняваше собствената ми кариера. Сега обаче всички са против мен, като че ли аз съм го убил. А той просто не може да свикне с нашия живот. И предсмъртната му бележка, ако правилно се разтълкува, потвърждава това. Не, като гракнаха вестници и коментатори, че и хората по улицата: Ти си виновен, та ти! Защо не съм му създал условия правилно да възприеме нашия стил на живеене, защо не съм му предлагал достатъчно развлечения и какви ли не още хули. Пък той си нямаше вкус към развлеченията, или поне не към земните. Белки да беше го харесала някоя нашенка, ама как ще го хареса, вие сами знаете как изглеждаше! Или той да бе си пожелал някоя — от любопитство макар, като как ще е между алголанец и земна жена — с пари, с патриотични приказки за честта на човечеството и тем подобни, все щяхме да я склоним някак, но той и не изпитваше особено любопитство към жените ни, или пък го потискаше, та да не му пречи на работата. Какво да го правя тогава? Прекалено сериозен ми беше, все проекти разработваше, все идеи разни, от велики по-велики, и все се тормозеше, че не изпълнявал добре мисията си. А пък нали мисията му кой знае колко години щеше да трае!

Впрочем външната страна на историята му всички я знаят. Когато преди четири години кацна у нас космическият кораб от Алгол, що радост беше по цялата Земя, какви празници! Та нали хилядолетия чакахме да ни обърне внимание някоя чужда цивилизация! Но не останаха дълго, много бързаха да си се приберат. И разбираемо — цели осемдесет години били на разузнаване из Галактиката. Открили ни бяха едва в обратния си път и настояваха по-скоро да занесат вестта за

историческото събитие. Защото за тях ние пък бяхме първите разумни същества, с които се свързваха. А когато ги помолихме да ни помогнат с онова, дето търговците и индустриалците му викат по модерному ноу-хау, тоест със знания и техника, та да ги понастигнем в развитието си и да създадем наистина полезен контакт между двете цивилизации, те направиха тогава тоя жест. Ето, рекоха, ще ви оставим одного от нашите техници ли, инженери ли — не разбрахме добре, но нещо такова. Той ще ви помага. Ще бъде и наш извънреден и пълномощен посланик, както го наричате вие.

То нашите извънредни и пълномощни посланици според международното право не бива да се месят във вътрешните работи на страната, в която са пратени, ама на този алголански посланик ние се доверихме напълно. А и как няма да му се довериш — такъв колосален ум, при това абсолютно доброжелателен, на Земята изобщо не ще се намери! Тогава именно, понеже бяха кацнали у нас, ООН реши тук да бъде и постоянната му резиденция, а нашата Академия на науките пък възложи на мен да му бъда нещо като менажер и секретар. Дадоха ми пари и пълномощия да се грижа за бита му, да го запознавам с живота ни и така нататък. Обзаведоха ни дори общ, страшно луксозен апартамент, та да му бъда винаги подръка.

Отначало с него се занимаваха десетки международни комисии, опитваха се да внедряват в производството апаратите и машините, които той конструираше за човечеството. После една по една го изоставиха, тия проклети комисии, сякаш бе им станал безинтересен. Всички го изоставиха, с изключение на делегираното специално у нас представителство на ООН, което също не се интересувахе вече кой знае колко от него, но зорко бдеше да не би ние да скрием някое от неговите изобретения.

Може би е човешко — нали народът не случайно е рекъл: „Всяко чудо — за три дни“, е, тука трая повечко, но така или иначе накрая той увисна само на моите ръце. И на моите грижи.

Грехота е обаче да се оплаквам. Живееше алголанецът безкрайно скромно. Към нищо друго не посягаше от нашата храна, освен към шепа оризец или картопки и по някоя мръвка печено месце, колкото да не остане хептен без белтъчини. И хубаво, че беше такъв, иначе щях да се пропия покрай него. Щото народът се юрна да го кани на вечери и банкети — той нищо не яде, не пие, а аз и заради него се тъпча, та да

не обидя домакините. Е, слава богу, омръзна им! Народецът ни не обича гостът му да не яде и да не пие, да не разказва мръсни или поне политически вицове и все за сериозни неща да говори. Какво гости е това, каква веселба?

А той като че ли си нямаше и чувство за хумор, горкият. Или прекалено насериозно вземаше своята мисия. Помня, още в началото, развиваше ми веднъж тезата колко гениално била постъпила природата, когато стигнала до идеята да раздели размножителните фактори на два пола — мъжки и женски, защото по този начин се осигурявало безкрайното генетическо разнообразие, оттогава била тръгнала и истинската еволюция на живота в Галактиката. Мен беше ми се поприспало вече от многочасовите му сериозни приказки и рекох да го развеселя. В това отношение ние сме още по-облагодетелствувани, рекох му. На Земята природата е създала три пола.

Той се изненада много неприятно. Впрочем само аз от всекидневното си общуване с него бях се понаучил да разпознавам настроенията на иначе абсолютно чуждото ни лице. Вика, потресен от ненаблюдателността си: Но аз не забелязах трети! Отвърнах му: Три са. Женски пол, мъжки пол и Интерпол.

Естествено не разбра вица, който направих, та трябваше да му го обяснявам. Но и след като му го обясних, не стана по-весел, а веднага се зае да ми описва устройството на следствените и наказателните власти у тях, на Алгола.

Алгол, както знаете, е нашето название на оная двойна звезда, около която тяхната цивилизация обитавала няколко големи планети. По тяхному името е много дълго и трудно произносимо за нас, та ние спонтанно си ги нарекохме алголанци, макар да не е съвсем точно. Защото тъй и не разбрахме дали ни сочеха Алгол само като ориентир, или наистина около нея се намира тяхната родина. Нашата наука твърдеше по-рано, че планетите около двойните звезди би трябвало да имат извънредно неспокойни орбити, което ги правело непригодни за живот, а ето че те тъкмо там бяха създали цивилизацията си. Но какво представлява една цивилизация, родила се на толкова неспокойни планети, засега можехме да съдим, единствено по нейния посланик. А тя може и да не е такава, нали? То е все едно по някой наш посланик, изпратен някъде си, само защото баща му или вуйчо му е големец, или

пък защото се е провалил на друг, отговорен пост, да съдиш за целия ни народ. Па и нищо от техния бит не бе взел със себе си тоя прескромел или хитър алголанец — да не издава прекалено много за своята цивилизация. Макар че в разказите си изглеждаше пределно откровен. Например шпионските служби на няколко държави се опитаха пред очите ми и въпреки моите протести под една или друга форма да изтръгнат от него някоя идея за непознато ни оръжие, а той, сладурът, най-невинно им отвърщаше, че в тяхната цивилизация оръжията отдавна били вече непознати, та не можел да им бъде с нищо полезен. Имали сме си били и без него прекалено много оръжия.

Това, според мен, си беше чисто военна тактика. Хайде де, толкова развита цивилизация да няма оръжия! Знайно е и то май си е всеобщ закон, че на Земята колкото по-богата и развита е една цивилизация, толкова повече оръжие си има. Па и как са станали изобщо цивилизация? Та нали на Земята, тая толкова спокойна планета в сравнение с техните, тя е започнала, когато човекът е открил каменната брадва и е започнал по-ефикасно да цепи главите на събратята си! Но тая му хитрост е напълно оправдана — отгдето да знае посланикът им няма ли да тръгнем някой ден срещу тях със същите тия оръжия, които би изобретил за нас.

Та казвам, нищо не беше взел със себе си освен две фантастични уредчета. Едното представляваше нещо като комплект от лингвистичен апарат и невероятна енциклопедия. С него той на петия ден си разговаряше преспокойно с нас по обикновените въпроси на живота и бита. А на третия месец вече говореше на няколко от най-разпространените земни езици, като че ли му бяха майчини.

На другия апарат така и не разбрах напълно всичките предназначения. Беше хем нещо като диктофон, хем компютър, за каквото можехме само да мечтаем, па и генератор някакъв на идеи, както го назова веднъж той. С него проверявал възможна ли е някоя идея и ако е възможна, как най-бързо да я осъществи, как да я дооформи, с какви средства, с какви материали. Нещо такова, значи. Тия свои апаратчета той не скри от нас, сто пъти ги разглобява пред специалисти, начерта и устройството им, но нашата индустрия още не ги е произвела, защото ни липсвали някакви материали, които тепърва ще се учим да произвеждаме.

Но така беше с повечето му идеи и предложения — все опираха до липсващи у нас метали или минерали, или биотехнологии. Той уж разбираше това, а продължаваше заедно със своя генератор непрекъснато да бълва срещу ни идеи и съвети, кои от кои по-великолепни. Конструираше и цели заводи, които да произвеждат материалите за тях, и само едно отказваше да разбере: Защо у нас всичко ставало толкова бавно.

Абе, аланкоолу, виках му сто пъти, що не разбереш, че всяка цивилизация си има свой темп на развитие! Вие ако сте расли там в разни неспокойни орбити и под две слънца, а природата ви е създала с четири работни крайника, нашата спокойна Земя си я кара открай вземе яваш-яваш...

Разбира се, не му казах „аланкоолу“ и „яваш-яваш“; щото тия думи неговият лингвистичен апарат сигурно нямаше да успее да му преведе, но за естествените темпове на развитие мисля, че съм прав. Така де, вие знаете, че той и с краката си не само ходи като нас, че тия, приличащи на копита негови ходила могат да извадят от себе си дузина пръсти, по-сръчни и от пръстите на пианист. А двете му ръце представляват пък цяла техническа работилница с пълен комплект инструменти. И само от лявата страна на тумбестия му гръден кош, където при нас е сърцето, излиза една мъничка като детска ръчичка, с която той поднася шепата оризец или картофчето към устата си. Е, как тогава няма да идат толкова напред в развитието си, щом имат четири крайника за работа и само един за ядене! А ние с тия две ръце — кое по-напред? Върви настигай такава цивилизация! Но всъщност трябва ли изобщо да ѝ подражаваме? Нали всяка цивилизация си има свои традиции, своите уникални особености, своя чар, ако щете!

От това негово неразбиране започна май и цялата му трагедия.

Само седмица по-рано бе ми дал да отнеса в представителството на ООН чертежите на някакъв супер-робот със суперкомпютър в главата си, който да служел за медицински цели. Трябвало според плановите му да ги поставим, кажи-речи, на всяка улица. Върви си човекът, значи, и току решава да се прегледа. Влиза в тясната кабинка, не е нужно дори да се съблича и роботът за броени минути го изследва от главата до петите, отвътре и отвън, чак на молекулярно равнище и му връчва рецептата. Или му бие нужната инжекция, или го превързва с разни вълшебни балсами, ако се е наранил. Чудесно, разбира се,

фантастично! Но аз можех да му кажа, още когато ми даваше чертежите, че тая работа няма да стане. Или поне скоро няма да стане. Щото земният човек никога няма да ти се довери на някакъв робот, поставен на улицата, па бил той, и супергений. И първото нещо, което ще направи земният човек, е да разбие муцуната на тия негови роботи, както непрекъснато чупи и вади чарковете на уличните телефони и автоматите за кафе или кока-кола. Те такъв си му е чарът на земния човек. Ами всичките тия милиони лекари, лаборанти, медицински сестри, ами началниците на здравните служби, та и самата Световна здравна организация на ООН, тях какво ще правим, а? Моркови ли да ги пратим да вадят?...

А горе-долу така стояха нещата с повечето му проекти. Заради тях би трябвало да затворим купища заводи, фабрики, та и цели производствени отрасли да закрием. Но и този път не посмях да го огорча и послушно занесох чертежите му в представителството на ООН, където естествено ме посрещнаха с поредната доза досада и поредната усмивка на снизхождение: Що не миряса най-сетне тоя алголански Едисон!

Та аз още не бях се оправил с нелеката задача да го излъжа, че чертежите му са приети с възторг, а едновременно с това да му намежна, че едва ли скоро ще бъде произведен такъв робот. И разни други неприятни неща се готвех да му кажа най-сетне през тая седмица по някакъв приятен начин, но и след толкова време другаруване с него, още не бях научил какво точно му е приятно да слуша и какво не. Само когато порозовееше, а порозовяваше цялото му тяло чак до копитата-пръсти, знаех, че е чул нещо вече твърде неприятно. Понякога ми се връщаше след поредната самостоятелна разходка толкова порозовял и продължаваше да става все по-червен, сякаш се нажежаваше, та се боях да не се самозапали пред очите ми. Знае ли ги човек тия алголанци!

Той обаче не винаги ми казваше кое го е обидило или възмутило. Сам искаше да си се справя и на себе си винаги хвърляше вината, че не успявал още да приеме, както трябва, разликите между двете цивилизации. Веднъж бе го зесегнало това, че минувач някакъв много сърдечно го поздравил и понечил да го потупа по рамото, но осъзнал, че алголанецът няма рамене, ужасно се сконфузил и направо побегнал тъкмо когато той искал да му каже нещо важно.

Помъчих се да го утеша: Ама виж, аз с тоя голям нос, дето толкова си го харесвам, ако ида в Китай, китайките направо ще побягнат от мен, щото ще им се стори десет пъти по-голям. Ние пък трудно свикваме с дебелите устни на негрите... Та какво устава да срещнеш някого от чужда цивилизация!

Естествено не му кавах, че на хората вече им е писнало да го спират, както преди, по улиците, защото той веднага почваше да им развива разни философски идеи и планове за преустройство на света, вместо да се поразговори с тях като човек я за времето на Алгол, я за последния футболен мач, я за някоя минала край Тях земна самка. Но с примера за моя нос май че успях да позагася червенината му, защото и в неговите очи носят ми изглеждаше сигурно като нелепо разточителство на природата. В края на краищата и два пъти по-малък нос би ми вършил същата работа.

Аз пак се отклоних, но исках да посоча само как постепенно и като че ли неизбежно той отиваше към трагичния си край. Още не бе ме запитал какво става с проекта му за медицинския робот — впрочем аз силно го подозирах, че той, за разлика от мен, много добре отгатваше мислите и настроенията ми — и хоп: да сме идели в Ню Йорк! Искал да се срещне лично с Генералния секретар на ООН по някакъв важен въпрос. Явно, ле се доверяваше вече на тукашното й представителство.

Споменах вече, че такива пътувания за нас не представляваха проблем и след три дни ние получихме аудиенция при Генералния секретар. Можеше ли да не ни приеме? Но по какъв въпрос щеше да разговаря с него, този път алголанецът и на мен не бе казал. Та като започна да излага там своя проект, аз едва не паднах от стола си — може би защото не беше стол, а дълбоко кресло. Горкият, представете си, измислил ни повече, ни по-малко някаква грандиозна система от специални компютри, която да приема в себе си всички нужди и потребности на всички държави и племена по света, да ги обработва, да разрешава спорните въпроси, да отпуска справедливо и неподкупно нужните помощи за развитие... Изобщо, да разрешава бързо и по най-мъдрия начин всички проблеми на света. А казано по-иначе: да замести самата ООН с всичките й стотици комитети, подкомитети, комисии и генерални асамблеи, в които представителите на отделните нации се дърлеха с десетилетия по едни и същи проблеми и все не

можеха да ги решат. И с такъв един проект ме накара, дяволът, да се изправам не другаде, а пред самия Генерален секретар на ООН!

Да беше ми казал предварително, щях да му обясня как стоят нещата. Абе, аланкоолу, щях вече да му кажа, как я мислиш тая работа? Световно правителство ли искаш да ми правиш? И то от компютри? Та ти най-важното не си разбрал бе, алголанецо! Земният човек никога няма да ти се подчини на такава система. Земният човек слуша само такива над себе си, от които хем се бои, хем знае, че би могъл и да ги надхитри или подкупи по някакъв начин. А ти ще му излизаш насреща с неподкупни и справедливи, компютри. Та той още на втория ден ще им види цаката, я бомба ще им хвърли, я тока ще им спре...

Генералният секретар, симпатичен на вид, уморен от махленските кавги на човечество супердипломат, разбира се, плесна възторжено с ръце, засмя се:

— Гениално! Откога ми се ще да се махна най-после от тоя прокълнат пост! Две язви отворих вече тука.

И го отрупа с още един куп дипломатически любезности, но ми се стори, че и алголанецът разбра, този път наистина разбра, че проектът му звучи в земните ни уши като детинска фантасмагория. Защото когато си излязохме от седалището на ООН, той беше доста порозовял. Нищо не ми каза и само ме помоли да съм го оставел да се пошляе из улиците на града.

Впрочем тия дни в Ню Йорк беше доста шумно и шарено. Кампанията за редовните избори бе навлязла в последния си решителен месец и всичко бе облепено с предизборни плакати, а из улиците вървяха също облепени коли с високоговорители на покривите, които приканваха гражданите да гласуват за тоя или оня. На телевизионните екрани, изнесени тук и там, дори на улиците, непрекъснато се надлъгваха и ругаеха един друг разни представители на различните партии.

Е, рекох си, ако не поучително, ще му бъде поне забавно, и се отбих в бара на хотела да взема едно питие; и аз трябваше да се оправям след тоя негов пореден опит за атентат срещу земната цивилизация. ООН решил да ми премахва — виж му само акъла! Но когато той много взе да се бави, почнах да се безпокоя. В тоя град не беше никак безопасно. Ще вземе да го отвлече някоя терористична шайка, я откуп да иска, я за политически цели. Е, човечеството ще

плати, разбира се, откупа, какъвто и да е, ама представяте ли си как ще се изложим пред алголанците! Та те може и да откажат понататъшните си контакти с нас. Да не говорим пък за това, че нашата Академия ще ме прати моментално на майната си, загдето не съм го опазил.

Хеле, върна се най-после, чак по мръкнало! Жив и здрав, ама толкова червен, че ако бях писател, щях да напиша: като варен рак. Затова аз не побързах да го разпитвам или укорявам, а му предложих да изпие по-напред чаша билков чай — единственото питие, освен минералната вода, което бе възприел от нашите напитки. Той се зае с чая си, винаги горещ в един голям термос, но не се успокои, а продължи да ми се нажежава. Аз пък, за да успокоя сам себе си, запремятах библиотечната броеница.

Едно от първите неща, които човечеството успя сравнително бързо да пусне на пазара, беше конструираният от него електронен апарат за четене. Естествено, и съответните записни лаборатории. Там върху фантастични кристали, големи колкото зърната на броеница, се записваха цели книги и библиотеки, В едно зърно се побираха например „Война и мир“ и „Ана Каренина“ на Толстой, а вие знаете колко са дебели. Нашите търговци пък се доизхитриха да на връзват кристалите на тематични броеници от по петдесет, така че с една броеница човек можеше да си купи цяла сериозна библиотека, да кажем, най-важните философски произведения на човечеството, или целия приказен свят, или стоте най-хубави романа, или почти цялата лирика и прочее. Хем не ти заема място вкъщи, хем тия кристалчета бяха чудесно занимание да ги премяташ през пръстите си. Копринено гладки, прохладни, те ласкаво успокояваха със своята затворена в тях мъдрост.

Естествено човекът не би бил човек, ако не направеше и от това някаква мода. И ако видиш в кафенето или някъде на гости някой да си премята в ръцете броеница с философска литература или история на изкуството например, спокойно можеш да заложиш пет хиляди лева срещу употребявана гъба за баня, че тоя мъдрец у дома си пъха в апарата за четене само криминалета или в най-добрия случай научна фантастика. С това не искам да кажа, че и аз робувах на тая мода. Аз наистина четях същото, което и премятах през пръстите си, по простата причина, че непрекъснато трябваше да поглъщам философска

и научна литература, та да бъде на някакво равнище в разговорите ни с алголанеца. Па съм и научен сътрудник все пак, макар и втора степен, но с надеждата да ме повишат, щом се справям така добре с нашия посланик от Космоса.

Поседяхме мълчаливо, той изпи три чаши чай, но червенината му все не избледняваше, аз пък прехвърлих зърната на броеницата си за стотен път и накрая не издържах.

— Кажи бе, брате, пак ли нещо неприятно ти се е случило с тия наши проклети земляни?

— Те не са проклети, аз съм проклетият, че все не мога да ги проумея — отвърна ми той в своя си самокритичен стил.

И като никога веднага започна да ми разказва патилата си, без специално да го подканвам.

От данданията по улиците и от плакатите разбрал, че ще има избори и ето, хрумнало му да ни предложи един бърз и точен уред, с който можело да бъдат проверени дали са подходящи и годни за тази работа онези, които ще бъдат избирани. Искал по този начин да ни спести големите разходи за предизборните кампании и недостойните препирни на кандидатите. Спрял по-напред стотици минувачи по улиците да ги пита, дали смятат за полезен такъв апарат, нещо като анкета направил. Всички запитани били във възторг, настоявали непременно и веднага да го създаде. За всеки случай той отишъл и в най-голямата телевизионна компания, помолил да му дадат половин час време да обясни идеята си, да я подложат на всенародно допитване. Естествено приел го лично най-големият от директорите, много любезен бил, а му отказал. Не можел да реши сам такъв въпрос, акционерният съвет трябвало да го реши, но отсега можел да му каже, че не разполагали с нито минутка свободно време в програмата. Най-вече заради изборите. Виж, след изборите щял да му даде време колкото си иска. Той щял да му се обади... А накрая му рекъл: Знаете ли, така и така сте ни дошли на гости, я дайте да пуснем нещо по-весело! И без това зрителите негодуват, че много се говорело по екрана. Едно такова предаване например: На какво се смеят алголанците? Малко вицове да пуснем ваши, шегички, скечове...

Алголанецът му отвърнал (представям си колко нажежен е бил вече!), че едва ли техният хумор ще бъде смешен за земляните, щом той самият не можел да разбере такава земна шега например

телевизията да няма програмно време за една толкова актуална идея, а за скечове разполагала с достатъчно време.

— Ти какво мислиш — запита ме той накрая силно обезпокоен.
— Дали не го обидих?

Успокоих го:

— Не си. Един директор е достатъчно възпитан и няма да си позволи да се чувства обиден от някоя чужда цивилизация. То ще рече, да се признае за расист.

— Ето, Да, това си помислих после и аз. Значи аз съм лошият, защото аз се почувствувах обиден. Но ме подведох хората. Нали толкова хора ми казаха, че такъв апарат би бил много полезен!

— За хората — да, но за ония, които искат да бъдат избрани? Тях е трябвало да попиташ по-напред.

— Вярно, пак проявих наивност. У нас обаче е така всеки, който иска да бъде избран за нещо, най-напред сам се готви дълго, после сам се явява пред апарата, та предварително да се самопровери дали е вече годен за поста, за който ще кандидатствува. Ето, това също ме подведе. Не, не бива така прибързано да се опитвам да прилагам нашия опит на Земята! — въздъхна той съкрушено и добави: — Лошото, братко, знаеш ли кое е? Че вече все по-силно се чувствавам ненужен. А трябва да чакам поне още петнайсет години, докато дойдат да ме приберат. Какво ще правя през това време?

— Е, чак пък ненужен! — възкликнах аз. — Сега си ядосан, затова така...

Но той ме прекъсна, усетил навярно, че ще изгърся някоя глупост:

— Не можеш да ме утешиш, мили приятелю. У нас най-страшната обида и най-тежкото обществено наказание е да ти дадат да разбереш, че си ненужен.

— Сега пък вие там прекалявате — опитах аз да се засмея. — Понякога е достатъчно да чувствуваш, че си потребен на неколцина човека, на жена, деца, на двама-трима приятели, за да бъдеш щастлив.

— Щастлив ли? Само от толкова? Без да даваш нищо на обществото? — сякаш се ужаси той, защото червенината му изби чак на виолетово. — Не, не ви разбирам! Не ви разбирам и явно повече не съм ви нужен. Не ми се сърди, но ще се оттегля.

Помислих си, че се оттегля в неговата си част на хотелския апартамент, който ООН бе резервирала за нас, да си почине, да се успокои, а те, алголанците, влагали били в тоя израз съвсем друго значение. Но как пък аз да го разбера, дяволите да ги вземат!

Отиде си съвсем виолетов, такъв го и намерих след три часа на пода в спалнята му — тъмновиолетов на синьо-черни петна. Нашите анатоми, разбира се, се нахвърлиха като глутница вълци върху му, на парчета го накъсаха, на атоми го разложиха, използвайки възможността да разберат как са устроени алголанците, но нито това разбраха, нито дори от какво бе умрял. Навярно този виолетов цвят е бил отровният признак на неговото вътрешно самооттегляне от живота вследствие на убийствена душевна травма.

Аз поне така си го обяснявам, същото разправям и на тия следствени комисии, които ме видиотиха от разпити. Макар че бележката, която бе оставил алголанецът, е от ясна по-ясна:

„Уважаеми хора, чувствавам се ненужен сред вас и явно съм ви безполезен. По нашите закони това ме задължава да се оттегля от живота ви, за да не преча. Но аз продължавам да вярвам в общото добро бъдеще на нашите две велики цивилизации. Простете ми, че лично аз не успях да допринеса с нищо за това бъдеще!“

Така се сбогува алголанецът с нас, а аз пък се сбогувах с мечтата си да стана старши научен сътрудник, без да съм се провинил в нещо. Знайно е какви ги разправя народът в подобни случаи: Че какво му липсваше при нас? Като цар си живееше! На държавна сметка ядеше и пиеше, целия свят обикаляше, дори в метрото и кината го пускаха без пари, отнасяхме се с него съвсем човешки, на гости го канехме... И хвърляше вината ту върху мен, ту върху правителствата си. А в какво са виновни правителствата? В края на краищата те си имат и друга работа!

Но, разбира се, и тук важи максимата, която вече цитирах: „Всяко чудо — за три дни.“ Изпоналисаха се милион научни трактати за алголанците, издадоха се три милиона спомени — и който само на улицата бе се опитал напразно да го потупа по несъществуващото

рамо, и той разказваше спомени по вестниците и телевизионните екрани, опразнили внезапно цялото си програмно време за отишлия си от нас посланик. Всички столици по света веднага вдигнаха огромни паметници в негова чест, назоваха улици и булеварди. Погребахме го с такива почести, с каквито едва ли някога дори фараоните са били погребвани и... край!

Сега чакаме да минат петнайсетте години, когато ще пристигне новата експедиция на алголанците. Не може да не дойдат, щом са обещали — те са сериозна цивилизация! Сигурно ще ни оставят и нов посланик, но ще е по-добре да ни оставят цяло посолство или поне няколко души, та едно каре за карти да могат да си направят душиците, да не се чувствуват така самотни и ненужни сред нас!

За повече подробности, очаквайте книгата ми „Моят живот с посланика“!

РЕБРО АДАМОВО

Защо бог не създаде за мъжа жената от земята, както него създаде, а от реброто му?

Ангелите попитаха господ за това. Господ рече: Така постъпих, за да милеят един за друг.

Из „Разумник“ —
апокриф от XI–XII в.

1.

Дайлън бе прекарал вече близо четвърт век в рисковани експедиции, но за такава катастрофа не бе чувал дори в бара на астропилотите, където, знайно е, се разправяха какви ли не фантасмагории, като в средновековните моряшки кръчми.

А всичко бе вървяло спокойно и безпрепятствено до онзи момент, в който и в сънищата му продължаваше да избухва с фойерверкни огньове. Навлязоха в планетната система по всички правила на безопасността. Екипажът, много опитен, вършеше работата си с рутинна дисциплина и научен педантизъм, без които Космосът винаги се превръща в безогледен враг. Отминаха външните планети — позната картина: вледенени газове, мрак, космически студ, и се отправиха към вътрешния планетен пръстен, където ги мамеше четвъртата планета, защото и отдалеч се виждаше, че се намира в най-благоприятната точка от екосферата на звездата. Но пак не прибързаха, макар съблазънта да бе твърде силна за изгладнелите им сетива, а сондите една след друга да им носеха все добри вести: поносима атмосфера, лек температурен режим, спокойна кора, пълна с всякакви метали, вода и растителност. Бедничка, но растителност! И никакви, ама съвсем никакви опасности! Възможно ли бе сондите да са грешели, повредени да са били? Защото как иначе да си обясни човек подобно коварство от една стара и дори приветлива планета?

Такава си остана през целия месец, след като слязоха на повърхността, й, а открития от този род не се нравеха всеки ден в Галактиката — да намериш планета сравнително годна за заселване, та основателно решиха да се установят на нея за по-продължително изучаване.

Разположиха базата си върху каменистия бряг на малко море, почти безсолно. Можеше и да се пие, имаше вкуса на минерална вода. Ветровете минаваха над главите им кротки, гальовни. И все пак — сеизмични апарати, атмосферни сонди, три-четири дълбоки сондажа — всичко бе заложено както трябва, преди да почнат да свалят

необходимата битова и научна апаратура за дългосрочно пребиваване. Чувствуваха се щастливи с твърда почва под краката и светъл простор около себе си... А изведнъж, сякаш планетата бе стаявала гнева си от нарушаването на спокойствието ѝ, за да избухне с апокалиптична сила, посред нощ това безобидно море изригна не само с вода, но и с пламъци. Подводен вулкан, вероятно спал до тяхното пристигане или разбуден от близките сондажи. Гигантски цунами, срутване на целия бряг, кървави фойерверки, излитащи като при езерно-градинско увеселение направо из самата вода. На мястото на базата се завъртяха страховити въртопи, макар тя да бе се намирала най-малко на петстотин метра от високия бряг на морето.

Дайлън наблюдаваше катастрофата на екрана в щурманската кабина и си мислеше, че долу всички са спели по това време, както бе спал и той самият на космолета, уставно оставен в орбита около планетата Багажа бяха пренасяли с асансьорната совалка. Това денонощие той дежуреше в кораба и го събуди алармената система, надала вой като при смъртна заплаха. Уредите бяха усетили издуването на планетната атмосфера под себе си и внезапното разширение на магнитното ѝ поле, щурманският компютър бе включил мигновено автопилота, а той панически вдигна кораба на по-далечна орбита. Бордовият инженер Дайлън се намираше вън от опасността, долу обаче всичко бе изчезнало безследно. Навярно целият бряг под базата бе се сринал или разцепил, защото и след седмицата, в която той с радари и телескопи претърсваше отгоре за някакви следи, въпреки че катаклизмът бе отминал, въртопите продължаваха да образуват дълбоки фунии. Късче дори от най-леките изолации не се забелязваше да плува някъде. Онова, което зиналата пропад не бе погълнала, цунамите бяха завлекли навътре в морето.

Слязъл отново на най-ниската орбита, Дайлън многократно претърси цялата планета, но да спусне кораба на нея не посмя. Безнадеждна, па и ненужна вече работа! Престоят му тук също се обезсмисляше. Той изпрати съобщение за случилото се, което централната база щеше да получи едва след година време, и чак тогава грохна. От преживения ужас на безсилен наблюдател и от внезапното осъзнаване, че е сам. Дори роботите бяха свалили долу, та по-бързо да изградят базата. Не посмя да поеме риска и да отправи кораба в обратния път. Вярно, с компютрите, с автопилота и основните

астропилотски знания, които задължително притежаваше като член на космолетски екипаж, сигурно би съумял да се промъкне между няколкото малки черни дупки, които зееха по трасето, но не посмя. Преживяното и самотата внезапно и за дълго бяха сломили вярата му. Единственото, което смогна да направи пряко силите си, бе да изтегли кораба чак към седмата планета — каменна пустиня с редичка атмосфера, която и теоретически не би могла да има сериозна сеизмична дейност. Пусна кораба в стационарна орбита над екватора ѝ, спря двигателите, изключи всички ненужни за един човек системи и се отдаде на отчаянието си.

Настъпилата безтегловност направи и душата му като че ли безтегловна. Не тъгуваше за никого поотделно, дори за жена си. Тя също бе се превърнала само в едното от загиналите другари, без които той самият след някоя и друга седмица щеше да загине. Изпрати решението си да остане около седмата планета, но помощ не можеше да очаква по-рано от три години — такава бе скоростта и на най-бързите им космолети. Три години! Три години самота в един обезлюден затвор! Крепеше го донякъде още единствено дългът да опази кораба, но след като вяло и безкрайно бавно се убеди в неговата безопасност на тази орбита, той се оттегли като мечка в бърлогата си, за да прекара своята зима в анабиотичен сън. Така щеше да избяга поне за известно време от самотата и новите цунами на отчаянието. Бе смятал себе си за стар космически вълк, но се оказа, че не го биваше за вълк-единак.

Когато с горчива себеирония съчини тоя каламбур по асоциация от вълците, се сети за кучетата. Бивши вълци, те не се нуждаеха от глутница. Едно куче, едно предано и топло същество, което можеш да погалиш, а то ще завира муцунка в теб и ще ближе приятелски ръката ти... Вероятно подобни съображения бяха накарали генетиците да създадат специална космическа порода кучета като противодействие на бездушната техника, заобикаляща жителя на Космоса от рождението, та до смъртта му. Дайлън ги познаваше от централната база — стражи, които по-ефикасно от радарите охраняваха с чувствителните си носове и уши базата срещу нашествия откъм близката джунгла. Зверове, като бици силни, които умееха да се справят с допотопно глупавите чудовища в тая джунгла, защото притежаваха маймунска ловкост и почти човешка интелигентност. Но

зверове, които не пропускаха да отъркат приятелски хълбока си у всеки човек, минал край тях, да му кажат и няколко трудно разбираеми, но винаги гальовни думи. С това гениите инженери най-много се гордееха: кучетата им умееха да произнасят петдесетина кратки, несвързани в изречения, но смислени думи, самостоятелно и в отговор на вече близо двестате заповеди и съобщения, които безотказно разбираха. С ловки маймунски лапи и смъртоносно хищни нокти те всъщност приличаха на кучета най-вече със своята до смърт предана любов към човека, защото носеха иначе какви ли не чужди гени в клетките си, включително и човешки.

А с консервирани ембриони от такива кучета бяха снабдени всички разузнавателни космолети. И Дайлън с радостно вълнение, с единствената сянка на радост през всичките тия дни след нещастieto откри, че другарите му са заложили за развитие два от тези ембриона, за да си имат на оная проклета планета допълнителни помощници. Скалата на родилната камера показваше, че остава още месец, докато от нея ще са способни да излязат двете пухкави, тромавички, по детски весели рожби на генното инженерство. Той дълго им се любува през окуляра на родилната камера и всяко тяхно помръдване доразбуждаше смразената у него надежда. Затова оттегляйки се в анабиотичната камера, той нагласи часовниковия ѝ механизъм да го събуди след месец, когато ще може да вземе на ръце бъдещите си другарчета.

След месец сякаш целият му космически дом се напълни отново с живот. Дори размътеният от анабиотичния сън мозък на Дайлън се избистри необикновено бързо, та да не пропусне някоя процедура от изброените в инструкцията към родилната камера. Кученцата се спъваха с неукрепналите си краченца по пода, дращеа навсякъде, опитвайки ноктите си, тренираха гласчетата в ръмжене, боричкаха се. Заради тях той включи отново гравитационната система, иначе нямаше да се научат да ходят, размиваше им сухо мляко с витамини и минерали, което те бозаеха през биберончета, премина после на кашички и попари, а щом зъбчетата им заякнаха, започна да им подхвърля и късчета синтетично месо. Изобщо имаше си работа до гуша с тях, защото иначе му стигаше половин час да провери изправността на корабните системи и неговото положение в пространството. Компютрите вършеха безупречно задълженията си, а и долу нищо не се променяше по каменната пустиня, още повече че

корабът заради стационарната си орбита висеше над един и същи отрязък от нея. Но Дайлън не се и интересуваеше става ли нещо из другите краища на планетата. Изцяло бе погълнат от грижите си за кученцата, от възпитанието им. Блаженствуваше с тях, особено когато те заспиваха заедно с него, сгъдени едно в друго на корема му. А когато те един ден започнаха да го побутват с лапички по краката и в резултат на неговите уроци да скимтят умолително: „Дайлън, мляко!“ или „Дайлън, месо!“, той усети, че май никога не бе изпитвал по-голямо щастие. Тия първи думи звучаха в гърленцата им повече комично, като „даймлек“ и „даймес“, но той се гордееше с постиженията на своите питомци и ликуваше при всяка нова дума, която те усвояваха.

А те растяха бързо и усвояваха бързо. Дайлън никога не бе се занимавал отблизо с тия удивителни създания на генното инженерство, та всъщност ги преоткриваме за себе си, откриваше собствените си педагогически способности и копнежа си на неосъществен баща. Бяха решили с жена си едва след тая експедиция да вземат по-дълга отпуска, за да си отгледат дете. Но колкото повече растяха кучетата, те все повече се улисваха в собствените си игри. Научиха се да се обслужват сами във всичко — храна, вода, тоалетна, нетърпеливо изпълняваха нарежданията му, та по-бързо да се отдадат на тия игри, чрез които природата обучава инстинктите им. А когато след известно време в боричканията си започнаха и да се качват едно на друго, изпълнявайки подранили и безплодни движения — бяха мъжко и женско, Дайлън отново усети самотата. Тогава, сякаш съвсем закономерно, преоткри и хомосинтезатора.

2.

Беше с необикновени за една космолетна апаратура размери: двуметров куб, поставен в една от лабораториите зад импровизиран параван. Дайлън не бе и влизал в нея, защото там не се намираше нищо важно за сигурността на кораба. Този път надникна просто воден от налегналата го скука, която с дивашко нетърпение го гонеше навсякъде из кораба.

Екипажът много пъти бе се забавлявал с този непознат им апарат, монтиран на космолета едва ли не в последните часове преди тръгването им. По-точно с приказки за него, с шеги и вицове. Наричаха го, изопачавайки и без това доста нахалното му име, ту „хомосексуализатор“, ту „работилница за сексбомби“. Беше им даден за изпробване, но никой, включително и командирът все не се решаваше да извърши експеримента. Отлагаха го за обратния път, когато ще имат повече свободно време, после го забравяха, после отново си го спомниха, като се установиха — с намерение за дълго — на коварната четвърта планета. Експериментът с хомосинтезатора бе включен в списъка на задължителните им научни задачи, а на планетата щеше да има достатъчно работа и място за рожбата на тази причудлива машина. Но пак отложиха експеримента, докато поприключат с основната изследователска работа.

Инструкцията към тайнствения апарат лежеше, захвърлена върху специалното малко кресло пред него, до шлема, който експериментаторът трябвало да наложи на главата си. Дайлън не помнеше почти нищо от нея; спомни си само с внезапно пробуждане в сърцето, че бяха я чели колективно и много се смяха. Кой ли от загиналите му другари, навярно скришом, бе я препрочитал? Въпросът изригна като оня подводен вулкан, заля го с вълните на болката. И той се насили да вдигне инструкцията не от любопитство, а като вещ, многократно докосвана от скъп на сърцето му човек.

Допълнително го заболя от странния ѝ за едно техническо упътване стил. Тя твърде интимно, а сега на право светотатствено, се

обръщаше с непристойно рекламен език към трагично отишли си от живота хора. Смели мъже на Космоса — започваше тя, сякаш на подигравка. Във вашите ръце лежи една твърде необичайна инструкция, но и делото, което тя ще ви разяснява, също е необичайно. Простете ни шеговития тон! Той ни се наложи някак естествено, защото, както е казал един древен мъдрец, има неща толкова сериозни, че за тях може да се говори само на шега, А ние с вас се захващаме с възможно най-сериозното: Да създадем човек!

Ще ни възразите: той няма да е човек! Вярно, няма да е съвсем истински, защото не ще е роден от майка, не ще носи нечий гени и наследствености и не ще е способен сам да дава потомство, но ние сме се постарали това да остане единствената разлика, която ще компенсирате пък с качества, каквито хората, изглежда, никога не ще придобият, а без тях нашият път във Вселената ще си остане все така мъчителен. Това е нашата първа крачка към създаване на мечтаната от столетия космическа раса, която иначе ще си остане неосъществена поради биологичната неприспособимост на човека и тегнещата над гениеите инженери забрана да манипулират свободно с човешкото тяло. Раса, която да разширява границите на човечеството, и там, където е невъзможно то да вирее, да поддържа обслужващи бази навсякъде из Галактиката, където ние не сме в състояние да пребиваваме по-дълго. Раса, която, умна, могъща и предана му до смърт, ще придружава човека в неговата безкрайна космическа одисея. Раса, чиито отделни представители все пак ще приличат на човека, и то тъкмо на онзи човек, който вие сте си пожелали.

Всъщност знаете ли, драги космонавти, как е създаден човекът? Не, не ви караме да си припомняте уроците по антропология. Ще ви разкажем само някои забавни, но и поучителни легенди; тях вие едва ли знаете по простата причина, че те отдавна не фигурират в общообразователните програми. Сигурно от мъже са съчинени тези легенди, от самотни и мечтаещи като вас мъже, защото във всички техни варианти най-напред се е появил мъжът, после била създадена жената, за да разсейва самотата му — нещо, което ще се опитаме да направим сега и ние за вас. В една-единствена обаче жената била създадена първа — говори се, че произхождала от древна Персия, и нека започнем с нея, водени от нашето мъжко кавалерство!

И така, създал бог жената — най-красивото от всички цветя в неговата райска градина. Най-красивото, но... и най-самотното, защото било единствено, а отгоре на всичко притежавало душа, която бързо се отегчавала. Много скоро то се нарадвало на всички райски хубости и проплакало пред своя създател: Господи, страх ме е така самичка, особено по нощите, дай ми един силен другар, да ме пази!

Господ се позамислил и създал лъва. Зарадвала му се хубавицата, но само след няколко дена отново проплакала: Господи, пак ми е скучно с тоя глупав звяр! Вярно, красив е, силен е, спокойно ми е с него, но не ме слуша, прекалено е горд и не дава да го яздя. Измисли ми, моля те, нещо друго! Позамислил се господ и създал магарето — с големи уши, да я слуша, и як гръб, да я носи. Хубавицата обаче скоро се наяздила до насита, а след като магарето веднъж я хвърлило от гърба си, защото прекалено силно го дърпала за ушите, тя отново клекнала пред божия престол. Татко мой, рекла, вироглав другар ми даде, а аз имам нужда от преданост. Създай ми някое същество, което да е по-добро, да е гальовно към нежната ми кожа и да ме обича!

Поозорил се господ как да удовлетвори капризите на своето чедо, па измислил накрая кучето — да ѝ е вярно, да ѝ се гали, да не я напуска дори когато го обижда. С луда радост го прегърнала хубавицата, погнали се из поляните и алеите, весел лай заогласял райските селения. Но само след седмица красавицата коленичила тъжна пред създателя си: Господи, чудесен другар е кучето и съм ти много благодарна, но защо не ме прави истински щастлива? На него винаги му е весело, а на мен не. Виж там, моля те, дали не може нещо да се направи!

Господ още не бил загубил търпение. Извадил компютъра си, рисувал на дисплея му, пресмятал, търсел разни алгоритми и накрая измислил едно много комично същество — маймуната. Да подскача все подир неговата колкото красива, толкова и своенравна рожба, да ѝ подражава, да ѝ се криви, муцуни разни да ѝ прави, та да ѝ е весело. И успял. Донякъде, разбира се — хубавицата цял месец се забавлявала с маймуната. След него обаче пак цъфнала, разплакана, пред престола. Господи, захлипала тя безутешно, маймуната и кучето не се понасяха, лъвът пък ги ревнуваше от мен и искаше да ги изяде, а магарето им се смееше и ми проглуши ушите с ироничния си рев. Набих ги, за да ги примиря, и всички се разбягаха. Моля те, господи, смили се над

бедната ми душица, измисли й някое същество, което да притежава всички добри качества и на лъва, и на магарето, и на кучето, и на маймуната, а най-важното: никога, никога да не ме напуска!

Сбърчил чело господ, цяла седмица чесал брадата си пред дисплея на компютъра, още седмица размесвал в хаванчето разни гени и аминокиселини и с последните остатъци на своето божествено търпение създал... мъжа.

Защо почнахме с тази легенда? Разбира се, да поласкаем нашите дами-астропилотки, но и за да им намекнем колко трудно е да бъде създаден мъжът. Затова и ние все още не сме в състояние да произведем що-годе приличен мъж в нашия вълшебен хомосинтезатор.

Молим, ви, наши верни и добри приятелки, не ни се обиждайте! Не искаме да кажем, че жената е по-просто устроена, но при нея ние можем да се откажем от най-великото и най-непостижимото — родилния апарат. Откажем ли се обаче от подобния деликатен механизъм при мъжа, той ще престане да бъде мъж. Впрочем такива „мъже“ ние си имаме отдавна в лицето на киборгите и някои специални роботи, които са далеч от представата ни за онази необходима космическа раса.

Нека разкажем сега и ония легенди, които ще зарадват повечко мъжкото ухо! Предговорът към инструкцията ни ще стане може би прекалено дълъг, но ние се утешаваме с надеждата, че в скуката на дългите космически полети той ще служи и за развлечение на нашите славни астронавти.

И така отново господ, след като създал всички живи твари на Земята, решил да се позабавлява този път с една по-пикантна и по-интелектуална игра: създал мъжа по свой образ и подобие. Но още докато го моделирал, гледайки се в огледалото, осъзнал, че щом тази му рожба ще е негово копие, то тя ще е също така самотна, защото, като него, ще е единствена. И веднага се заел да конструира жената. А понеже ги правел едновременно и от същия материал, жената, която той нарекъл Лилит, придобила всички качества на мъжа: силна, умна, властна, по божественому амбициозна да господарува над света.

При такова положение естествено още преди дори да са се погалили веднъж, между двамата започнали борбите за надмощие, кавгите и побоищата, та на господ му писнало да ги разтървава, да лекува раните им. Ядосал се и прогонил Лилит — мъжът, като негово и

външно подобие, все пак бил по-близък на сърцето му. А непримиримата и горда Лилит според друга, древнофинланска легенда се установила не на повърхността на Земята, а под нея, където създала едно свое контрачовечество, съществуващо и до днес.

Да, но Адам — така се казвал първият мъж, отново останал сам и заскучал в райските селения. Дълго размишлявал господ като каква жена ще му е подходяща, отчитайки грешката с Лилит, а щом му се сторило, че я налучкал в представите си, налегнал Адама, анестезирал го, срязал гръдния му кош, извадил едно ребро и от него създал жената, която нарекъл Ева.

Хилядолетия наред невежото човечество се сърдело на Ева, че коварно и сластолюбиво подмамила Адама да изяде забранената от господата Ябълка на познанието, та той ги изгонил заради това от рая си. Науката обаче, макар и доста късно му доказва колко е било несправедливо. Ева била кротка, предана, любвеобилна — всичко, което най-допадало на Адам, но нали все пак е била създадена от негово ребро, значи е носела и същия генетичен материал в себе си, имала е сходно разположение на гените, по двойната спирала на дезоксирибонуклеиновата киселина. А някъде там, сред другите, човъркал и генът на любопитството. Ето защо в никакъв случай не бива да я обвиняваме за това, че подобно на мъжа си искала да узнае какво представляват самите те и какво представлява светът около тях. Нали на тоя бял свят е трябвало да роди децата си? Кое и сторила, напук на божия гняв. С любов, с нечовешки мъки, с грижовност и много, много умение напълнила целия свят с рожбите си, а те пък, за да отмъстят заради причинените на майка им страдания, с течение на времето се отrekli от тоя несправедлив бог...

Коя от двете бихте си избрали, драги космонавти? Защото по настояване на нашите психолози в хомосинтезатора са заложени и двата модела. Разбира се, нашата Лилит няма като легендарната си предшественица да воюва с вас за надмощие в космолета, но ще носи пък всички ваши качества: твърдост, сила, ум, решителност в действията и прочее. Тя успешно ще ви замества във всички трудни и опасни дейности в Космоса. Една красива мъжкарана в добрия смисъл на думата ще ви приюти в прегръдката си и ще бъде ваш отличен другар във всичко. Помислете добре, такъв партньор ли ще ви е нужен,

когато се окажете безнадеждно сам между звездите? Или може би ще предпочетете Ева?

Тя е класическата Ева: издръжлива е на трудности и мъчения, до смърт себераздаваща се и безотказно послушна. Умее да утешава с ласките си, може би ще е мъничко по-еднообразна от Лилит и понякога ще се прави на глупава, защото не е толкова самостоятелна, а и за да изглежда различна от самите вас. Възможно е да ви ядосва сегиз-тогиз с тези свои различия, ще съумява обаче и отново да ви очарова с тях.

Не бързайте, дръзки мъже на космоса! Нашите психолози ви приканват сериозно да проверите себе си, преди да пристъпите към избора. Но ако и двата модела еднакво не ви задоволяват, предлагаме ви трети вариант. Нарекли сме го „Галатей“, по друга една древна приказка.

Живял преди няколко хилядолетия в Елада прославен скулптор на име Пигмалион. Отгоре на всичко бил и цар на Кипър, тоест наистина приказно явление парите и изкуството да бъдат в едни и същи ръце. Добре, ама въпреки това все нещо не достигало на душата му. Кипърки не му се нравели, а ония, които били готови да предоставят телата си срещу парите му, съвсем пък го отблъсквали. Така в часовете на своята самота той си издялкарал от слонова кост една мечтано красива и нежна женичка, която по-късно нарекъл Галатей.

След като дълго я съзерцавал, Пигмалион дотолкова се влюбил в статуята, че започнал нечовешки да страда. Дълго го терзала любовната мъка, разкъсвала душата му, не му давала да спи. Древните гърци обаче са били в някои отношения по-щастливи от потомците си. За всяка област от живота им на Олимп отговарял високо квалифициран специалист, не както след векове един-единствен, уж всезнаещ и всеможещ, а всъщност дилетант във всички области бог. Така за щастие на Пигмалион въпросите на любовта завеждала млада, не особено вярна на съпруга си и съвсем не строга в моралните си принципи жена на име Афродита. Отначало тя се сърдела на царя-скулптор, загдето пренебрегвал нейните смъртни подобия, но скоро отзивчивото ѝ към всяка любов сърце се смилило над страданията на Пигмалион. Тя направила така, че статуята да оживее и той се оженил за своята Галатей.

Е, драги мъже на Космоса, останали по една, или друга причина без партньорки в своя уютен звездолет или на някоя неуютна планета,

може би ще пожелаете като Пигмалион сами да си създадете желаната компаньонка? Не се стеснявайте! Нашият хомосинтезатор ви дава фантастичната възможност да съживите своята първа голяма любов или друга някоя силно обичана от вас жена, или изобщо съчинен от вашите мечти образ на красавица. Но пак не бързайте! Помислете познавате ли добре характера на жената, която искате да възпроизведете? Пигмалион също не е знаел какво се крие в неговата статуя и сигурно не случайно легендата не обелва нито думица за това каква жена е била Галатея, бил ли е наистина щастлив с нея царят на Кипър или пък след време е молил Афродита отново да я превърне в слонски зъб. Затова не постъпвайте като него и не се влюбвайте в своето произведение — то няма да е истинската жена на мечтите ви.

И така независимо кой вариант сте си избрали, дръзки покорители на Космоса, вие заедно с нашия хомосинтезатор всъщност си присвоявате ролята на боговете. Но понеже все пак не сме богове, нужно е двойно повече да внимаваме. Както видяхте, самият господ бог Саваот първия път е допуснал грешка с Лилит, какво остава за далеч по-ограничените и още неизпитани възможности на нашия хомосинтезатор! Затова не го ритайте, ако той не задоволи напълно вашите вкусове. Той е експериментален модел и ние сърдечно ви молим, записвайте подробно своите наблюдения, докарайте ни невредимо и неговото създание, та също да го изучим и да внесем съответните подобрения. Но непременно бъдете и самокритични, ако сте си избрали варианта „Галатея“ — възможно е не само на хомосинтезатора да се е дължала несполуката ви, а и на това, че не сте му дали точна програма. Рискът не е малък. Засега биопластът, вълшебното ни откритие, от което хомосинтезаторът ще изработи вашата избраница, може да бъде използван пълноценно само два пъти. А дори и при повторната му обработка понякога настъпват непредвидими деформации, та пред вас да оживее я инвалид, я някоя полуидиотка или чудовище в мечтано нежен образ.

Но вие сте безстрашни мъже, знаете да поемате рискове, разполагате и с достатъчно време за предварителни размишления. А каквато и жена да излезе насреща ви от камерата на хомосинтезатор а, бъдете уверени, че тя ще притежава поне няколко велики предимства пред обикновените жени. Първо, не ще има нужда от скафандър и кислород, когато ще ви придружава в открития Космос, не ще ви

дразни с разни диети за отслабване или напълняване, защото изобщо не се нуждае от храна, не ще спи, когато на вас не ви се спи или трябва да дежурите — енергетичният генератор в нея гарантира трийсетгодишната ѝ непроменима младост. И не ще ви подсмърча дори от хрема, а е добре известно колко неприятно е на мъжа, когато жена му боледува.

Простете ни, но в края на уводната част на нашата инструкция се смятаме задължени още веднъж да ви помолим: Не се страхувайте от нашия хомосинтезатор, грешката все пак може да се поправи! Не нахлузвайте обаче и шлема му на главата си, преди добре да сте обмислили кое от неговите програмни копчета ще натиснете — Л-Лилит, Е-Ева или Г-Галатея! Лично за нас би било по-полезно да изберете третия вариант. Той е по-малко изпробван и още изучаваме способностите на хомосинтезатора да моделира по желание на клиента. Другите два модела, грижливо изпипани от нашия екип превъзходни психолози, са заложили в него готови. Естествено не искаме да ви принуждаваме сами да се превръщате в обект на нашия експеримент, затова ви предоставяме пълната свобода на избор. Дерзайте! А ние ще бъдем истински щастливи, ако сме успели да поразеем вашата скука в Космоса...

Следваше втора част, в която делово се съобщаваха правилата, как да се борава с хомосинтезатора. Нататък тя си беше инструкция като всяка техническа инструкция, но първата ѝ част, постепенно се превърна за Дайлън отначало в забавно, а после и в интригуващо четиво. Забравил кое бе го накарало да я вземе в ръка, той започна да я препрочита през ден, през два с инстинктивното усещане, че му е необходима, че по някакъв странен начин отново го закотвяше към живота. Тя ту го развеселяваше, ту разбуждаше въображението му, поразено от трагедията, и го караше да си съчинява пикантни истории, без обаче да предизвиква желанието му да си присвоява ролята на господ другаде, освен в собствената си фантазия. Възпираше го и съображението, че едва ли ще е нравствено с подобни забавления да посяга на паметта на жена си толкова скоро след гибелта ѝ, макар хомосинтезаторът да не му предлагаше да я замества с друга жена, а с някакъв женоподобен киборг. И ако накрая все пак се реши, то бе единствено от нарастващото любопитство как и за какво биха си говорили с един киборг от толкова съвършен тип, какъвто го

рекламираха. Защото безмълвието го застрашаваше с умопомрачение. Двайсетината думи, които разменяше с послушните кучета, не прогонваха заплахата от тримесечното вече мълчание. А психозата му го държеше настрана от иначе големия обем развлечения, с които разполагаше космолетът: библиотека, кино и фонотека, разни видеоигри. Веднъж само се опита да изгледа някакъв филм, но не успя. Почти убийствено го връхлетя чувството, че всичко това е непостижимо далеч и той никога вече не ще принадлежи към някаква друга действителност, лишен е и от способността да бъде съпричастен към чужди съдби.

Когато обаче при едно от многократните препрочитания сякаш за пръв път съзря настойчивата молба на откривателите на хомосинтезатора експериментът да бъде извършен непременно и независимо в какви обстоятелства, у него се разбуди чувството за дълг, онова чувство, което единствено още може да държи човека, свързан с живота, когато всички други връзки са отрязани. Корабът щеше да оцелее и без него; на тази орбита, с компютрите и автопилота не три, трийсет години щеше да чака своите спасители. Кучетата също вече не се нуждаеха от него, дори видимо им досаждаше. А тази работа с хомосинтезатора в края на краищата само той би могъл да свърши и бе длъжен да я извърши, защото тя стърчеше на видно място в списъка на научните задачи на експедицията и защото от гледна точка на изискванията ситуацията бе максимално благоприятна за експеримента. Така Дайлън взе решението си да седне някой ден в креслото пред двуметровия лъскав куб, самоубеждавайки се, че го прави като последно свое служебно задължение, за да не си признае с каква чудовищна сила самотата и тъгата напираха в душата му, издувайки до влудяващи размери нуждата от какъв да е другар по участ.

Не му трябваше Лилит — с такава, както са сами на борда, ще се избият през тия три години. Жена му, загиналата, носеше някои нейни качества, в много области го превъзхождаше по знания и може би затова не всичко между тях се числеше към доброто в едно брачно съжителство. Привързани бяха един към друг, безспорно е. И отлични другари бяха, разбира се, защото все той отстъпваше накрая. Но когато поглеждаше сега, по принуда, назад в интимния им живот, съзираше само студена семейна дисциплина на мястото на оня междуполов

природен устрем, наречен любов. Впрочем не биваше да укорява ни себе си, ни нея — така бяха се и събрали, като пресметливо се изучаваха един друг, за да преценят дали биха били добри партньори в една далечна експедиция, в която и на двамата много се щеше да отидат, а за нея приемаха само двойки с допълващи се астронавтски специалности. И не дори сексуалното любопитство или взаимната симпатия ги събра накрая, а психологическите тестове на подбиращия астронавтите психокомпютър, обявил ги за съвместими характери. Събраха се, защото бяха съвместими и защото току-що завършили обучението си, жадуваха повече за подвизи в Космоса, отколкото за любов.

Впрочем тая модерна люпилня за киборзи му предлагаше същото: съжителство по съвместимост. Не случайно макар и на шега предупреждаваха космонавтите да не се влюбват в произведенията си. И най-разумно би било направо да натисне копчето за Ева. Рекламираха я точно каквато е нужна за човек в неговата тежка самота: понасяща несгоди, грижовна, послушна, най-вече търпелива и послушна! Но нали учените настояваха за „Галатея“? Щом е решил да извърши експеримента, нека поне го извърши добросъвестно, та да им бъде максимално полезен... Така той отново не си призна, че отстъпва не пред служебния дълг, а пред съблазънта да си създаде жена по свое желание. И по този начин си попречи да съобрази на какви терзания се обрича, избирайки третия вариант.

Отначало пак пресметливо реши да възпроизведе някоя от жените, които бе харесвал или в които бе се влюбвал за известно време. Не бяха много тези жени — животът му преминаваше повече в космолетите, не бяха много, а кой знае защо, тъкмо техните образи в съзнанието му най-силно се размиваха, губеха същественото от себе си. И сякаш не бяха оставили у него нищо друго, освен спомена за собствените му чувства и преживявания, в повечето случаи горчив спомен, чрез който той сега проглеждаше за досадните им недостатъци. И първият резултат от препоръчаната му самоподготовка бе, че се научи да псува проклетата машина, заставила го да се рови из най-свидните дялове на миналото си, разсъдъчно да ги преценява, да ги демитологизира.

Няколко пъти сяда пред хомосинтезатора, дори нахлузваше шлема и пак го захвърляше. Очевидно трябваше да възвърне поне

малко чувството си за хумор, взривено от подводния вулкан на четвъртата планета, ако искаше да не тегли накрая един ритник на това кошмарно изобретение, което стърчеше насреща му и сякаш му се хилеше с празния си екран: Хайде де, какво се мотаеш толкова, дръзки ми космонавте! Не, не бяха глупави съчинителите на инструкцията, щом бяха предугадили, че дори един космонавт с неговото почти благоговейно отношение към уредите и машините — нали чрез тях единствено живееше в Космоса — би могъл дотолкова да загуби нервите си, че да рита изобретението им.

Отгоре на всичко и порасналите вече кучета, които той не бе пропуснал след прочитането на инструкцията да прекръсти на Адам и Ева, надушваха, че се кани да прави нещо необичайно, веднага отваряха вратата на лабораторията след него, клякаха от двете страни на креслото и със старозаветно любопитство наблюдаваха какво ще предприеме. Всеки път трябваше да им крещи: Марш!, защото вратата на лабораторията, както повечето врати на космолета, не се заключваше. Всеки път те с дразнещо го огорчение изгъргорваха с неопитните си гърла своето недоумение: „Дайлън, защо?“ А той повторно трябваше да им вика: „Пречите ми, марш!“, та обидено да подвият опашки, а той отлагаше експеримента за следващия ден.

Изглежда десетина филма. Подбираще ги от филмотеката предимно с любовен характер с надеждата, че ще си хареса някоя от артистките, но все така отчужден от загубения за него свят, поведението им му се струваше също недействително, алогично, а сюжетите на филмите, вместо да разбудят чувството му за хумор, засилиха копнежа му по слънчев простор, по земна твърд и по интимност с обичана жена — все неща, които сега можеха окончателно да го побъркат.

Неведнъж сяда и с намерението да си спести по-нататъшните мъчения, като посегне към готовите модели. Та нали Адам също не бе имал избор — каквото бог дал, това! Да, но Ева е била създадена от собственото му ребро, налагаше се значи и той да вложи все пак нещичко от себе си! „Дръзки мъже на Космоса“ — гадни подигравчии бяха тия подли съчинители на инструкцията, знаели са, отлично са знаели на какви идиотски мъки ще подложат мъжете, които великодушно са решили да им извършат проклетия експеримент!

Но, по дяволите, нищо дръзко ли не бе останало у него?

На единайсетия ден след вземането на решението си Дайлън прогони Адам и Ева, нахлузи шлема, издекламира с чувство на обреченост персоналните си данни и натисна копчето „Г“. Не го извърши с никаква дързост, а с претръпналото съзнание, че тая работа трябваше да се свърши най-после. Бе преровил още веднъж филмотеката. В единия от филмите артистката напомняше с палавата си усмивка и закачливия поглед неговия последен флирт, преди да тръгне за насам. Двамата с жена си винаги си даваха един другиму правото на някое краткотрайно приключение в престоя между две експедиции.

Артистката привличаше най-вече с тази своя усмивка, откровена, внезапно радостна усмивка като на дете, пред което неочаквано са извадили тайно купения за него мечтан подарък. Особеното ѝ очарование обаче идеше като че ли от друго. Насред свежия и бляскав ред хубави зъби също неочаквано се открояваха така наречените кучешки зъбки — по-големшки и по-изпъкнали. Дайлън не помнеше да бе срещал такъв козметичен дефект в своя толкова завършен с грижите си за човека век. Но тук и артистката, и режисьорите безпогрешно бяха открили необикновения чар, възможността усмивката да бъде тълкувана и по друг начин: като на весело вампирче, на което внезапно са поднесли една хубава крехка гушка, от която да утоли жаждата си.

Хареса още възбуйния нрав на артистката, умението ѝ много мило да се преструва от време на време и на засрамена, шеговито-закачливия начин да поднася чувствата си на своя любим. Два пъти тя се показва и съвършено гола, а той изгледа филма няколко пъти, така че, когато включи шлема на главата си, хомосинте-затворът можеше направо да я откопира от паметта му. Като непрекъснато извикваше в съзнанието си нейния образ и поведението ѝ в запомнените ситуации, Дайлън, наблюдавайки отражението в екрана, допълнително го коригираше, въобразявайки си, че добавя нещо от себе си. Накрая продиктува дословно онова, с което инструкцията рекламираше Ева: търпелива, понасяща, кротка, послушна... И чак когато свали шлема, когато бе превключил хомосинтезатора от прием на производство, съобрази, че „кротка и послушна“ едва ли се снажда с откритите чувствени излияния на едно весело и закачливо вампирче.

Техническата инструкция го уверяваше, че в тези първи минути още е възможно без вреда за биопластона да се връща хомосинтезатора за ново програмиране, но Дайлън махна с ръка. Чувствуваше се изтощен като след дълга, непосилна работа. Чувствуваше се сега и засрамен, сякаш бе извършил подлост, прекопирвайки нищо неподозиращата актриса. Надяваше се дяволската машина да изкупи вината му, като съчетае нещо по-различно от продиктуваните ѝ противоречия и му се щеше някак си да избяга. Нямаше обаче къде другаде да се избяга на този кораб, освен в съня, и той си поиска от медицинския компютър приспивателно, за да прескочи петдесетте часа очакване, в които хомосинтезаторът щеше да създаде неговата избраница. Щеше според техническото описание да оформи тялото от тайнствения биопластон, с който учените толкова се гордееха, да зарежда генераторите, да програмира според изискванията на клиента компютъра-мозък в главицата на поръчаната красавица. В него при всички модели задължително се влягали готови знания и умения за поведение в космически кораб по време на полет, а чувствата — тук описанието ставаше доста мъгляво в определенията си — доколкото това изобщо можеха да се нарекат чувства, щели да се доизградят вече извън хомосинтезатора в резултат на сетивните възприятия на рожбата му и корективните влияния на обстановката. Защото компютърът бил и самообучаващ се. Дотогава хомосинтезаторът не биваше да се докосва. Произведението му, ако е сполучливо, самичко трябвало да си отвори и без чужда помощ да излезе при своя клиент.

Какво друго му оставаше при това положение, освен да спи, и то медикаментозно, без сънища? Защото никак не бе сигурен дали след още един час ще му бъде все така безразлично какво ще изскочи от измъчилиия го хомосинтезатор, или ще го налегнат разкаянията.

3.

Мислеше се буден, а ето че голата артистка от филма провеси хубавите си гърди над него и продължи да му се кара. Сви се виновно, не помнеше в какво точно бе се провинил, но се подготви да изтърпи справедливия удар. Тя обаче не го удари, само разтърси с две ръце необикновено силно раменете му. Главата му заподскача като топка върху тилната възглавница на пилотското кресло.

— Хей, колега, събуди се най-после!

Ужасен от непознатия глас, от голотата над себе си, той се почувствува и сам гол. Скочи от креслото и се намери на другия край на щурманската кабина, в която бе решил да проспие петдесетте часа. Видението обаче не изчезна, а той не беше гол и в размътения му мозък се появи двуметровият куб на хомосинтезатора. Белята все пак беше станала и пред него стоеше поръчаното изчадие на модерната техника. Отвърна поглед, защото то беше така безсрамно, голо, че го хвърляше в паника.

— Това наистина е безобразие, колега! — продължи непознатият глас, който би трябвало да е нежен и кротък. — Сам си на кораба, сигурно и дежурен, а преспокойно си спиш! Къде са другите?

На острия тон реагираха само кучетата със застрашително ръмжене. Те клечаха край вратата, готови за скок, надеждни телохранители, на своя господар, и възвърнаха донякъде хладнокръвието му.

— Адам, Ева! — рече им той. — Мирно! Това човек.

Кучетата разиграха влажните си ноздри, отвърнаха почти в хор:

— Не, Дайлън, не човек.

Той излорадствува — хомосинтезаторът не бе успял да излъже кучетата. Но пък и те познаваха само една човешка миризма, дали имаше някаква миризма изобщо тая гола киборгеса? И все пак рече импулсивно:

— Аз казвам човек! Ще се подчинявате като на човек!

Кучетата изръмжаха с враждебно недоумение, щяха обаче да се примирят. Дайлън се сепна. Какво бе направил всъщност — още в първата минута обяви киборга за човек! Засрами се, от себе си се засрами и от кучетата се засрами. Заповяда им ядосано:

— Адам, Ева, излезте!

— Не, Дайлън, опасност! — възразиха му пак хорово кучетата, макар и не съвсем уверено.

Дали не надушваха нещо с унаследените си инстинкти? Глупости, първият закон на роботехниката гласеше, че роботите и киборгите нямат право с действие или бездействие да нанасят вреда на човека! И все пак погледна инстинктивно лицето му — впечатляващо красиво, то бе и каменно равнодушно. Да, такова трябваше и да бъде — един киборг не биваше да се плаши от нищо. Рече:

— Адам, Ева, излезте! Няма опасност.

Адам отвори вратата е недоволно ръмжено, Ева я затвори след себе си с ревниво блещене на страховитите си зъби. Дайлън понечи да се усмихне на поръчката си, но го пресече острият ѝ глас:

— Колега, къде е екипажът?

И той отново загуби хладнокръвие, отвърна с оня рефлекс на подчинение, с който обикновено бе разговарял и с жена си:

— Загинаха. Всички. Сам съм, но корабът е обезопасен.

— Как загинаха?

Дяволите да я вземат, с разпити ли ще започваме! И ако някой имаше право да разпитва, това все пак е той! Опита се пак да погледне лицето и, надолу се побоя да погледне. На мястото на поръчания закачливо-флиртуващ поглед срещна само плоската синкавина на угасен екран. Бе ѝ съобщил, че екипажът е загинал, а отново същото равнодушие — ни уплаха, ни състрадание, нито дори любопитство, което да подкрепи въпроса ѝ! А уж щяла да прилича на човек! Впрочем да, точно така трябва и да бъде и нямаше защо да ѝ се плаши на тая киборгеса! Рече вместо отговор, по-грубо, отколкото бе възнамерявал, защото още не бе се успокоил:

— Ти кога излезе?

— Откъде? — запита съществото отново без израз в очите си — екрани.

— От хомосинтезатора.

— Какво е това?

Нима тия идиоти не са вложили в компютъра й знанието, че е изкуствено същество? Та и последният робот знае, че не е човек!

— Какво правиш на този кораб? Защо си тук?

— Аз съм жена на Дайлън. Той също ли е загинал? Бордовият инженер предпочете да поиздевателствува:

— Щом си жена на Дайлън, защо не знаеш нищо за катастрофата?

Нормалният човек би си помислил, че нещо се е случило с паметта му, би я напрегнал да си спомни. Един компютър обаче не умееше да се напруга — той съобразяваше и отговаряше стократно побърже от човешкия мозък.

— Не знам. Ти ли ме спаси?

Върху капака на хомосинтезатора лежеше малък, но яко брониран почти като бордовата черна кутия записен апарат със стотици заложени в него въпроси, на които експериментаторът бе длъжен да отговаря всеки ден, да диктува и наблюденията си върху поведението на тази космическа раса, за каквато уж мечтаело цялото човечество от столетия насам. Дайлън бе прослушал първите въпроси: Как се появи при вас? Удовлетвори ли предварителната ви представа? Намерихте ли нещо осъдително? Опишете първите си контакти с нея?

Щеше да им даде той едни първи впечатления! Ще им тегли най-напред една псувня, от най-солените космонавтски псувни, загдето бяха нарушили четвъртия закон на роботехниката, който гласеше, че всеки робот или киборг е длъжен с вида си, с кодов номер и глас постоянно да се легитимира като не човек. Ще ми вика тая киборгеса: „Аз съм жена на Дайлън!“ Отгде накъде? Най-малкото трябва да каже, че е зачислената на Дайлън или неговата персонална киборгеса, а не да го нарича и „колега“! Ама това е чудовищно — едва сега го осъзна той, как така един киборг ще нарича човека „колега“! И на „ти“ ще му говори отгоре на всичко! Чисто престъпление е, така ще им каже, но по-напред ще вкара това голо чудовище в хомосинтезатора им и ще го превърне отново в техния уж вълшебен биопластон!

— Колега, моля те, не крий нищо от мен! — настоя чудовището, все още не получило отговор на въпросите си. — Аз трябва да знам обстановката на космолета, за да решим какво да предприемем.

Ти ли ще ми предприемаш нещо, ма! — напруга викът в гърлото му, но той с усилие го преглътна и отговорът излезе мъчително

сдъвкан, вместо властен:

— Решенията тук вземам аз.

— Колега, аз също съм член на екипажа — строго му напомни тя, сякаш отдавна е трябвало да го знае-, а после избухна в поразително женски и съвсем съпругески упреци: — Видно е как вземаш сам решенията си! На кораба цари мръсотия и безпорядък, почиствано е само в командното помещение и двигателния отсек. И защо си пуснал тия зверове да се шляят навсякъде? Това космолет ли е или зоологическа градина?

Неочаквано обидата му премина в нещо като развеселено великодушие: забавна история, един киборг му се караше! Рече, за да изпробва властта си:

— С почистването ще се заемеш ти, и то веднага! Знаеш, ли как се прави?

— Вече почистих. Искях да затворя кучетата в трюма, но те не ми се подчиниха, а се отказах да прилагам насилие, защото не знам за какво са потребни на екипажа.

Ето го конфликта с кучетата! — развесели се още повече Дайлън, но в следващия миг отново изтръпна: Да приложи насилие спрямо тия два като лъвове яки и като шимпанзета бързи и ловки звяра? Които за секунди щяха да я разкъсат? Но... щяха ли наистина да я разкъсат? Нали тая сияйно нежна кожа според техническото описание, издържала и без скафандър в открития Космос, а и старите киборги са известни със своята булдозерска сила и здравина! И Дайлън отново се уплаши. Не, наистина не е човек, човекът винаги би разбрал за какво е нужно едно куче, колкото и да не изпитва симпатия към животните!

— Колега — рече киборгът и го доуплаши, — аз подредих навсякъде, докато ти спеше, но не знам коя е кабината на Дайлън, а тя е и моята кабина.

— Избери си някоя друга. Всички са празни — изхитрува той в страха си, не усетил, че това означаваше и покана за оставане. А нали се канеше да я пъха обратно в хомосинтезатора!

— Колега, пак ще те помоля, не крий нищо от мен! Какво се е случило с Дайлън? На тази планета ли са загинали?

Уж го молеше, а гласът ѝ бе толкова властен, че той отново рефлексивно изрече:

— Аз съм Дайлън — и застина в очакване, но най-малко това бе очаквал:

Статуйно неподвижното красиво лице внезапно засия така радостно и една толкова щастлива усмивка избухна на станалите чувствено меки устни, че той съвсем се стъписа, сякаш истинското чудо едва сега започваше. Без всякакъв преход, без да се срамува, че преди това не го е познавала, тя извика „Дайлън, мили!“ и тръгна към него с разтворени обятия, с разлюлени гърди.

Той отново побягна, сега пък в насрещния край на щурманската кабина. Завря се чак между компютърния пулт и стената, изрева:

— Махай се!

Усмивката не изчезна от устните ѝ, макар тя да спря настъплението си към него, силеше се да стане още по-очарователна. Веселите вампирски зъбчета блестяха влажни, като че ли казваха нещо свое си, различно от другите. В стъкления ѝ поглед за пръв път се появи подобие на живот и то приличаше на внезапно отразени отнякъде игриви светлинки. Гласът ѝ стана гальовен и мек.

— О, мили! Ти ми се сърдиш. В какво се провиних? Накажи ме, мили, накажи ме най-строго! И най-нежно! — добави тя вече с наистина палава, наистина флиртуваща усмивка.

И чак сега му заприлича едновременно на актрисата от филма и на последната му авантюра, преди да поеме с експедицията. А когато в следващия миг тази усмивка съумя да се превърне и в срамежлива, той изрева повторно:

— Махай се, чуваш ли! Що не си се облякла?

Тя погледна към гърдите си и не намери нищо нередно. Не съзнаваше своята голота, както според легендата Ева не съзнавала голотата си, преди да ухапе ябълката на познанието. А името му сигурно е било заложено в мозъка ѝ като код на принадлежност, затова тя така изведнъж се превърна в готова за нежност и за подчинение жена.

— В склада за лични вещи ще намериш и женски дрехи. Върви да се облечеш! — заповяда ѝ той, отново успокоен от нейното покорство.

И си помисли, че ще трябва да я обучава или по-скоро — дресираща, както бе дресирал и двете кучета. Каквито и готови знания да са заложени у нея, нямаше да се мине без по-специално обучение, ако

искаше да я превърне в действително полезен член на екипажа, както с наивно самочувствие бе се изразила тая кибернетична кукла.

Тя послушно тръгна към вратата и той едва сега събра кураж да я погледне цялата, в гръб. Тялото ѝ бе изваяно като за участие в конкурс за „Мис Галактика“. Не, оная от филма нямаше такова тяло, едва ли и в живота се срещаха толкова хармонични и красиви пропорции. Във въображението си той бе я виждал по-мургава, а кожата ѝ сияеше бялорозова, като току-що излязла изпод химическия душ, възбудена от парещата струя на сушилния апарат. Бе забравил при програмирането да спомене цвета на кожата, но не заради кожата не изпита желание да докосне това тяло — може би защото бе лишено от пикантността на някоя чаровна диспропорция и предразполагаше повече към съзерцание. За миг усети и такова желание: да я спре с някоя команда, да я разгледа просто като художествено произведение — в края на краищата тя беше и произведение на изкуството, не само на науката. Може би защото и мъжките му рецептори бяха включани от трагичната загуба на другарите. А най-вече защото това там не беше от човешка кожа и човешко месо, и когато го докоснеш, непременно ще те отвори с плитката студенина на изкуствена материя.

— Чакай! — промълви той тихо; като че ли го каза само в мислите си, но тя го чу.

Обърна се с новата си почти автоматизирана готовност за послушание. Сега и предната част на тялото ѝ засия към него с цялата си изложбена красота.

Той още не знаеше как да мотивира заповедта си, но вече не се боеше да я оглежда, защото не я гледаше като мъж. Инстинктивно търсеше роботското у нея, търсеше го като желана опора, не го откри и се усети окончателно отблъснат. По-добре да беше истински робот, а това, един дявол знае какво е! Що ли му трябваше да се захваща с идиотския експеримент, така спокойно си му беше в компанията на кучетата!

Оголила и веселите си вампирски зъбчета, та сякаш всичко да бъде голо у нея, тя чакаше новата команда. Той усети, че е на път да я намуца. Рече, за да изличи опротивялата му вече усмивка:

— Как се казваш?

— О, мили, нима си забравил? Такова хубаво име, Галатея! Но ако не ти харесва, назови ме, както ти желаеш!

Вярно, в инструкцията пишеше, че можеш да ѝ дадеш името по-късно. Никакво име нямаше да ѝ дава, дошла бе и ще си отиде с фабричното си название, иначе би означавало ново отстъпление пред налудничавите идеи на нейните създатели.

Галатея бе изрекла отговора си, без нито за секунда да увреди с нещо на своята усмивка, и Дайлън си рече още: Те ти поръчаната усмивка! Ще си я имаш, докато ти се доповръща! А на глас понечи отново да ѝ заповяда да се облече, но тя тръгна към него. Той се насили да не побегне за трети път, да види все пак какво я е накарала да предприеме програмата в компютъра ѝ.

Тя властно залюля бедра, просташки предизвикателно раздруса гърдите си, а пламъчетата в екранно сините ѝ очи сякаш бяха си вече нейни и можеха да минат за страст. Промърка глезено:

— Дайлън, мили Дайлън, не искаш ли да се любиш с мен?

Той стисна зъби да не изкрещи за трети път. Стисна за миг и клепачи, та отваряйки ги, да може да се надсмее на нейното замислено да прелъстява кълчене и го обхвана една жестока веселост: „На ти и поръчаното шеговито излияние на чувствата!“ Излезе от убежището си зад щурманския пулт, сграбчи я за ръката и с безпаметен гняв я помъкна подире си.

Спря се чак пред гигантския куб на хомосинтезатора, отвори вратата му, заповяда:

— Влизай!

Галатея, очарователно покорна и очарователно усмихната, се вмъкна през тясната врата, изправи се в полумрака на кабинката и я освети с една нова закачливост, която бликна не само от лицето ѝ, от цялото ѝ поприведено, сякаш дебнещо го тяло. Не, не разбираше какво я очаква! Нима тоя неин уж съвършен компютър погрешно бе преценил, че това е игра? Че може би ще е дори някаква любовна игра? Или реагираше единствено с бездушно автоматичното доверие на машината към човека?

Той побърза да затръшне вратата, да я херметизира със специалните ръчки. И едва когато ги пусна, усети, че преди бе стискал нещо меко, топло, гъвкаво. Ръката на Галатея бе приличала на всяка нормална човешка ръка. Но, по дяволите, топлината е най-лесното, което са могли да измислят ония супергениални идиоти, нейните създатели! Тия атомни или кой Знае какви там генератори в нея...

Въпреки това продължи да вижда нейната по детски дебнеща закачливост и зад затворената врата продължи да усеща ръката ѝ. И не посегна към бутона, който отново щеше да я превърне в безформената биопластонна маса, от която бе се родила, както според легендата се била родила от морската пяна оная богиня на любовта Афродита. Кого щеше да убие? Глупости! Не кого, какво — трябва да се каже! Но сигурно и създателите ѝ още не го знаеха, иначе нямаше толкова настойчиво от него да чакат отговора.

Той разхерметизира вратата и Галатея изскочи навън, като играло си на криеница дете, триумфиращо засмяна, разперила ръце за прегръдка.

— Дайлън, мили, не искаш ли да се любиш с мен? Той я пресрещна с една плесница, неотмерено силна, която изплющя съвсем като върху човешка буза. Но сигурно бе си го въобразил, защото от дете не бе удрял никого, и сам се вкамени от тази плесница. Галатея дори не залитна. Яка бяха я направили, устойчива и понасяща, съвсем по програмата за Ева. Дори усмивката ѝ не се изкриви от удара, което допълнително го порази. Попита плахо, а защо трябваше да се чувства виновен?

— Не те ли обижда това?

Тя отвърна игриво, с откровено влюбени очи:

— Защо да ме обижда, мили? Ти си ме галиш, ти си ме биеш. Само че не разбрах за какво ме наказваш сега.

Кошмар, рече си той, истински кошмар! Но вече бе го обзела предишната тръпна развеселеност, а в нея нямаше нищо жестоко само човъркащи остатъци от чувството му за вина. Рече:

— Та да престанеш да се усмихваш. Нали имаш усет за времето? Не може да нямаш в себе си часовников механизъм — наблегна той, за да ѝ подсказе, че самата тя е механизъм. — Ще ми се усмихваш на всеки трети, да кажем, на всеки втори час. Ясно ли е! Хайде, върви да се облечеш!

И дори съзнателно си позволи да докосне рамото ѝ при отпращането, да се доубеди в топлината на тая бяло-розова, сякаш на току-що изкъпано бебе плът.

— Дайлън, мили, нека после слезем на планетата! — примоли се тя, съвсем като любяща съпруга. — На кораба няма достатъчно работа за мен, а аз трябва нещо да работя.

— Върви да се облечеш, ти казах! — повтори той с попресилена, но я усети и като бащинска строгост.

Галатея изхвъркна от лабораторията, пъргава, лека на босите си нозе и видимо щастлива, че изпълняваше най-последно негово желание. А Дайлън със същото претръпнало съзнание, с което бе я поръчвал, си помисли подире ѝ, че всъщност експериментът едва сега започваше. И че ще си има все пак някакво там занимание с тая космическа раса през трите години, докато чакаше спасението. И си помисли още, по-скоро като весела закана, че никак няма да е леко това занимание — да се направи от нея нещо, което да прилича на човек. Впрочем защо после да не слязат и на планетата? Двама души с две кучета, вече си е — без малко щеше да каже „семејство“, — вече си е цял изследователски екип, цяла колония!...

КОГАТО РИБАТА НЕ КЪЛВЕ

Понякога рибата не кълве, без да може да си го обясни дори такъв дългогодишен и наблюдателен въдичар като него. Атмосферното налягане беше нормално — преди да тръгне, бе погледнал барометъра, вятрецът гъделичкаше повърхността на водата, колкото да възбуди апетита на обитателите ѝ, небето, лъснато и ведро като току-що измитото лице на невинно момиче, не криеше в кротките си глъбини никакви коварства, а рибата в тая чудесна река все така си лежеше на дъното на вировете или мързеливо помахваше опашка в прозрачните плитчини.

Без да е особено амбициозен, той бе изловил много риба в живота си, така че още не можеше да се ядоса и заразен от нейната леност, скоро престана да шета по двата бряга, да я предизвиква с чести замятания и различна стръв. Приседна край единия от ръкавите, където водата, усетила се отклонена, сякаш изпадаше в паника и започваше лудо да се бие в камъните. Такава вода повече радваше окото на ония въдичари, които в излетите си търсеха и красотата на природата, а той беше от тях. Затова смени оловното топче с двойно по-голямо, тури прясна стръв на кукичките и ги застопори в долния край на бързея. Сега вече му оставаше да запали първата цигара и да се излегне с очи към реката, за да усети истински своята седмична почивка.

В това именно се съдържаше и сладостта на толкова осмиваното въдичарско търпение: спокойно да чакаш рибата и да се радваш на природата, защото усещаш, че тя също няма нищо против теб, за разлика от оная среда, от която си се измъкнал за няколко часа.

Докато палеше цигарата обаче, очите му, бягайки встрани от кибритения пламък, съзряха току до брега заплетен в коренищата предмет, чийто непомътен от водата стоманен блясък беше не по-малко силен. Той се загледа в него с още недоразпален интерес — какви ли не човешки изделия бе виждал да мъкнат бързеите в тоя консуматорски век, но щом инженерският му поглед установи

аномалията — предметът явно беше метален, а плуваше с лекотата на детско балонче, — той остави цигарата, опъна меките кончове на рибарските си ботуши до над бедрата и нагази.

Приличаше на еднолитров термос, но и в дланите му легна все така смайващо лек. Металът изглеждаше фабрично нов, а трябваше да е доста поочукан, ако бързеят бе го довялякъл отнякъде. Сякаш някой извънредно предпазливо бе го поставил в чатала на яките корени край брега.

Той безрезултатно опита отначало с нокът, после и с могъщия си ловджийски нож да му нанесе драскотина, и го правеше не толкова от специален интерес към странния метал, колкото да възвърне хладнокръвието си. Защото пръстите му бързаха към горната част на чудатия термос, където се очертаваше нещо като широка чаша-капачка с гравирани по нея знаци. Търпението бе нужно и на изследователите, не само на въдичарите, а това тук можеше да представлява някоя модерна бомба.

Остави го изправен в тревата, запали повторно угасналата цигара и се наведе над капачката. Едва ли беше оръжие — снарядите с такъв размер, ако не са газови, разчитаха не толкова на взривната вълна, колкото на метала си, за да нанасят своите поражения. А и за какво ще поставят отгоре им ръководство за отваряне — тези знаци очевидно представляваха нещо като шифър.

Съсредоточеният му поглед откри и линиите, които опасваха цялата капачка, превръщайки я в нещо като двойна шайба. Натисна я безкрайно внимателно с показалеца си и ето че тя веднага се завъртя, сякаш току-що смазана с най-fino масло. Въртеше се и в двете посоки, значи шифърът трябваше да се набере чрез подреждане на знаците и геометричните фигурки. Той отново поразклати край ухото си загадъчния съд, та с осезание и слух да долови има ли нещо в него, не усети никакво движение вътре и успокоен започна да търси системата.

Шифърът излезе прост, дори за инженер с посредствени знания и съобразителност като неговите. Капачката на термоса се разхлаби и той бързо го отдалечи от себе си, залегна, завря нос в тревата да успокои дишането си и да съобрази как да я вдигне от разстояние.

По-далеч трябва да съм, каза си той, и от страната на вятъра, та ако има в него някакъв газ... Но в мига, преди да запълзи към

закрепления на брега все така неподвижен рибарски телескоп, капачката на термоса тихичко изплюока и падна в тревата. От широкото гърло действително заизвира белезникав газ, но по същия загадъчен начин си оставаше в плътна струя, която ветрецът не успяваше да разсее. Струята се извиси на около метър височина, разля се по някакви свои си закони и оформи нещо като облак с очертанията на изправено животно или клекнал човек.

Очевидно този газ нямаше намерение да го трови и той му рече: „Ха, здрасти!“ — спомнил си приказката за злия дух в шишето. Каза го още, за да смачка внезапните си угризения. Бе постъпил като нетърпелив глупак, като дете, избързало да разглоби новата си играчка. А разумното бе да отнесе термоса в някой научен институт, където всичко щеше да бъде изследвано сериозно — и направата, и газообразното му съдържание. И все заради угризенията си продължи в духа на популярната приказка:

— Като те гледам такъв голям, драги ми демоне, сигурно не ще можеш да се побереш обратно в това малко шише, а?

Демонът обаче не се хвана на уловката, с която бяха надхитрили героя на приказката — навярно също беше я чел, и отвърна:

— Привет, разумни брате!

— Ми да! — развесели се въдичарят. — Точно това си и помислих: ти си от някоя друга цивилизация.

— Радвам се, че вече си стигнал в своето развитие до прага на нашата космическа общност и ние ще можем най-после да установим контакт. Щастлив съм, че аз пръв го осъществих. Привет!

— А как разбра, че съм разумен? Ако питаш жена ми например и колегите, ще ти кажат обратното. Тъкмо защото не търпя никакво развитие — ни в службата, ни някъде другаде.

Демонът обаче или нямаше чувство за хумор, или не искаше да помрачава историческия миг с плоски шеги.

— Първо, ти доказва своята интелигентност с бързото отгатване на шифъра. И второ, изпитваш вече потребността да съществуват други цивилизации, да се свържеш с тях.

— Виж, това да! Наистина ми се ще да поживея сред някоя по-свястна цивилизация.

Изрече го и усети студената влага на земята, студената пот в дланите си. Облакът все така стърчеше над термоса като изправено

животно или клекнал човек, не помръдваше и не произнасяше нито звук. Той бе му говорил на глас, а отговорите чуваше в себе си безгласно и безинтонационно и май не беше си ги съчинявал сам. Слушаха се като реч на същество независимо и различно от него, със своя си логика, и своя цел. Забавна история! Ето какво още можело да се случи на самотния въдичар, когато рибата не кълве!

— Значи от друга цивилизация, а? — реши той вече съзнателно да проследи как изглежда това почти шизофренично раздвоение. — Аз също много се радвам. Жалко че си такъв безплътен, та не можем братски да се прегърнем.

— Иначе не изглеждам така — рече чуждата цивилизация. — В истинския си вид не мога да дойда на вашата планета, но то няма да е пречка за ползотворната ни дружба. Важното е сега да установим контакта, а после ще намерим начини и вие да ни посетите, с дружни усилия ще ги намерим.

Съвсем като в научнофантастичен роман, отбеляза въдичарят и се поуплаши от странното си раздвоение.

— Ти обаче още не вярваш на нашата среща — продължи чуждата цивилизация пак така, направо в объркания му мозък. — Трябва да повярваш, защото вече стотици мои събратя загинаха все заради вашата досегашна неподготвеност. Нека не изпускаме този исторически шанс! Моля те, направи нещо, за да узнае веднага цялата планета и да отвори обятията си за нас, както ние отдавна сме ги разтворили за вас.

Тоя дух май бе се нагълтал с клиширания език на научната фантастика, трябваше да го поотрезви. Рече му сопнато, с надеждата, че ще пресече най-последното идиотското си раздвоение:

— Съжалявам, но какво мога да направя аз? Аз съм обикновен човек, на когото и да го кажа — ще ми се изсмее или ще ме обяви за луд. Тук трябва във вестниците да се пише, по телевизията да се съобщи, пък аз съм инженерче някакво, което няма да пуснат дори да припари до тях. А ако им се изправя с твоя термос, ще рекат, че им демонстрирам фокуси.

— Нима вашите събратя не изпитват още потребността да се сдружат с друга цивилизация? — попита сякаш помръкнало гласът в мозъка му.

— Изпитват, разбира се, но работата е доста сложна. Виж, ако пристигнете с голям звездолет или с някоя летяща чиния, ще ви приемат, но с тоя термос... Засега в чинии вярваме, не в термоси. А аз трябва да съм поне президент на академията на науките или на цялата страна, за да повярват, когато им кажа.

— Какво точно означава президент на страната?

— Първият човек в държавата, човекът, който я управлява.

Чуждата цивилизация, изглежда, проумя пред какви трудности е изправена в опитите си да установи контакт с човечеството, защото не каза нищо повече и въдичарят-инженер реши, че раздвоението му е спряло. Но когато се надигна да иде до скрития на сянка в храстите мотоциклет, та да си вземе собствения термос с кафето, гласът се обади с нова решителност:

— Добре, ти ще станеш президент, брате мой, а аз ще вляза отново в предпазния съд, за да можеш да ме вземеш със себе си и да ме запознаеш със своя народ. Шифъра за затваряне вече го знаеш.

— Така може — насмешливо се съгласи инженерът и се отказа от кафето, тръгна да прибира пръчката. Най-умното бе веднага да си върви. Като се качи на мотоциклета, ще не ще, трябва да престане да се раздвоява, ако иска да си пристигне жив у дома.

Бе с лице към реката и ядосано намотаваше влакното на макаратата, когато гласът сякаш го блъсна в гърба, макар да произнесе думите си с плаха любезност:

— Ваше превъзходителство, време е да тръгваме.

Иначе не, ще успеете да се пригответе за приема.

Той погледна светкавично към термоса — облака го нямаше. Захвърли пръчката, притича и завъртя похлупачката, разбърка шифъра й.

— Да ви помогна ли да приберете такъмите? Тоя ден май не кълвеше, а?

Гласът беше друг и принадлежеше на млад, спретнато облечен мъж с интелигентно лице, който бе излязъл иззад върбалака.

— Да, да, прибери всичко! — отвърна той припряно, като стискаше термоса под мишницата си. — Впрочем ти къде беше досега?

— В колата, ваше превъзходителство. И наоколо... Както винаги. Да не ви пречим.

— Ама нито веднъж не клъвна! И аз не знам защо — поиска той да спечели малко време.

— Не се притеснявайте — с нотка на фамилиарност рече младият мъж и на него изведнъж му се стори, че го познава отнякъде. — Ние знаем какъв рибар сте. Аз ще пренеса всичко.

Колата стоеше отвъд храстите, в сянката на едно дърво и си беше истински правителствен автомобил — голям, мощен, навярно и блиндиран, с перденца на задните прозорци. Шофьорът също не си позволи да му се присмее заради липсата на улов и също му се стори смътно познат. Посегна да поеме термоса, та да го закрепел някъде, но той и нему не го даде. А из пътя доста глупаво се изгърва, като запита къде е мотоциклетът. Двамата едновременно се учудиха за какъв мотоциклет става дума.

— Този, с който дойдох.

Шофьорът прихна неловко, взел думите му за неясна шега, а младият мъж с интелигентното лице се обърна и каза още по-фамилиарно:

— Че кой ще ви разреши, ваше превъзходителство, да карате мотоциклет?

— Значи аз нямам правата, които има всеки гражданин в тая държава, така ли?

Термосът студенееше под мишницата му и го призоваваше да осъзнае най-после, че това не е нито раздвоение, нито сън, че наистина е президент, и то не отсега.

— Не става въпрос за права, а за вашата сигурност. Вие не принадлежите на себе си, на народа принадлежите. Ето защо ние нямаме право да ви позволяваме да се излагате на опасност.

Колата бързо излезе на шосето, сякаш познаваше пътя, и новороденият президент остана с впечатлението, че тя неведнъж го е докарвала край тази хубава резерватна река, където бе дошъл за първи път със специално едnodневно разрешително, издействувано му от приятели. Каза:

— А имам ли право да набия сега жена си? Ще ми разрешите ли?

Двамата се изсмяха невъздържано. Изглежда, за пръв път се сблъскваха с представата, че един президент може като обикновените граждани да бие своята съпруга. Той също се сблъскваше за пръв път с тая представа, но въображението му се отклони от веселата ѝ страна,

потърси да види как ли изглежда жена му в ролята си на президентша, та не осъзна веднага въпроса:

— Но защо искате да я биете, ваше превъзходителство?

— Чел съм за едно племе, в което вярват, че когато мъжът не хване никаква риба, значи жената през това време му е изневерявала или е говорила против него. И ако се върне с празни ръце, той здравата я напердашва, та следващия път да си седи вкъщи и да се моли за успеха му.

— Ей, какво ли няма на тоя свят! — възторжено се провикна шофьорът, а момъкът от охраната, изглежда, се видя принуден да брани и семейното спокойствие в президентския дом.

— Ваше превъзходителство, свободата на една президентска съпруга е още по-ограничена. А специално за днес програмата ѝ е достатъчно ясна. Новият тоалет за довечера, няколко часа фризура и козметика... Така че ще трябва да си потърсите друг виновник за кутцузлука.

Той си помисли, че не би трябвало да бъдат толкова фамилиарни с него — прекаленият демократизъм не е полезен, но не можа да си спомни кога ги е разглезил. Не помнеше и какъв прием ще има довечера, а не биваше да пита. Важен прием ще да е, щом ще присъствава президентът заедно със съпругата си. Потърси тона на една блага строгост:

— Хайде да помълчим сега малко, момчета!

И двамата веднага му се извиниха и го оставиха да потъне във важните си държавнически размисли, без да подозират, че те не са нито важни, нито държавнически.

Не бяха дори и мисли, а нещо като възклицания на ума: Та това е чудовищно! Също като в приказките! Но защо, по дяволите, в никоя приказка не ти съобщават какво е преживявал и как се е държал простият овчар, след като с един замах се е превърнал в цар? Добре че поне тия двамата имаха, изглежда, добро отношение към него, щото ако човек и на охраната си не може да разчита...

Президентският дворец му беше познат само отвън, а ето че и в него той се придвижваше като в сграда, в която е пребивавал поне няколко пъти, макар и отдавна. Жена му го посрещна в хола на личния им апартамент и той я позна само по кавгата:

— Ама не ми влизай тука с ботушите! Върви оттатък да те преоблекат! Не разбирам защо трябва да ходиш на риба винаги когато има някой важен прием! И после да си сънлив и неразговорлив или да приказваш само за риба, та хората да си мислят кой знае какво за теб. Хайде, иди пий едно силно кафе и хапни нещо, та да не лапаш там като невидял!

С тия няколко думи тя доста впечатляващо го обрисова и той умърлушено си помисли: Ами така ще да е, какъв президент става от мен! И не посмя да се тръшне в близкото кресло, както бе понечил да направи за потвърждение на авторитета си. А му се искаше и още мъничко да погледа тази жена, която не беше неговата съпруга, въпреки че се държеше така. Тя обаче още веднъж му се сопна:

— Какво ме гледаш? Върви, ти казах!

— Хубава си — виновно отвърна той. Тя се зарадва:

— О, ще ме видиш после в новата рокля!

— И така си хубава! — повтори той убедено, защото тя изглеждаше по-подходяща за президентска съпруга от стеснителната му и простовата женица, която работеше като касиерка в завода. По-представителна беше, сигурно е и по-умна, па и наистина е по-хубава. И си помисли още като как ли ще е с нея в леглото, в широкото президентско легло, което може би е дори с балдахин отгоре.

Тя улови погледа му и омекна, притисна се гальовно в рибарската му винтяга:

— Хайде бягай, звяр такъв! Не бива сега, че после и двамата ще сме скапани. След приема, ако не се нафиркаш, разбира се, като миналия път. Гледай поне тоя номер да не ми направиш!

Държеше се, сякаш го познаваше и като съпруг, а ето че той никак не я помнеше, и себе си не помнеше като „звяр“, та му се прииска да не отлага запознанството, но тя нежно го перна през пръстите и пак го нарече „звяр“, гальовно преувеличавайки мъжките му качества, с което естествено го изплаши.

И той уморено тръгна да го натъкмят за приема с решението не само да си хапне предварително, но и да гаврътне нещо по-силничко за кураж и за съживяване.

Секретарят му сам се яви с готовото изказване и без да го пита, му обясни каква е целта на този прием и какво би трябвало да каже негово превъзходителство в краткия си тост, ако реши да не го чете,

което би било по-правилно. Изглежда, бе свикнал президентът да не знае каква точно работа му предстои, та го инструктираше по навик.

Приемът мина блестящо, а той се държа като образцов президент — според собствената му представа, разбира се. Пожъна голям успех и с разказа си за племето, в което биели жените след неуспешен риболов, като добави, че днес имал намерение да опита същата мярка, но охраната категорично му забранила. Не било разрешено на един президент да бие жена си пак заради неговата, на държавния глава, безопасност. Нали жена му можела да отвърне по същия начин или да хвърли нещо по „държавната глава“.

Президентшата, изглежда, и с кожата си усещаше кога говори за риболов, та отдалеч го прострелваше с напомнящи погледи. После реши и лично да се намеси. Влезе в кръга от министри и посланици около него, които усърдно ѝ сториха място, и с величествено снизхождение запита:

— Разказа ли вече на господата, че не си обикновен въдичар, а цял ихтиозавър?

Той побърза да спаси положението, защото въпреки дипломатическата си опитност, министрите и посланиците не знаеха как да реагират.

— Когато ми е сърдита, че пак съм ходил за риба, жена ми ме нарича ихтиозавър вместо ихтиолог.

Президентшата вероятно не умееше да се ядосва на собствената си глупост и непринудено се разсмя, което също допринесе всички да останат очаровани от духовитостта и демократизма на президентското семейство.

Единствен той си помисли, че няма да му е леко занапред с такава президентша, но оня от чуждата цивилизация в бързината сигурно не бе разполагал с голям избор. Значително по-обезпокояващо обаче бе защо никой на многолюдния прием не забеляза, че от този ден страната имаше нов президент.

На сутринта той се събуди с вкоравен от умората и алкохола врат. След приема президентшата бе настояла да изкупи грешката си, като дълго и страстно го прегръща и му шепна в ухото: „Ихтиозавре мой, мили ми ихтиозавре, изяж ме, цялата ме изяж!...“ Но въпреки предупрежденията ѝ, той бе попреял с вкусните деликатеси на приема, та апетитът му беше доста отслабнал. Поддържаше го донякъде

любопитството, а то, както е известно, бързо се насища. И нещо като другарско съчувствие: горката, и на нея, като всяка жена, вероятно ѝ се ще да кръшне малко, но една президентша винаги е под погледите на всички... А това го накара да осъзнае, че постът държавен глава никак не е лесен и вероятно ще го подлага на още по-големи изпитания.

Измъкна се безшумно от леглото и по пижама отиде в частния си кабинет. Там, в бронирания сейф, наистина чакаше затворената в термоса чужда цивилизация. Позвъни на секретаря, който дотича с бележник в ръка и се опита да му прочете програмата за деня.

— Всичко, което може да се отмени, го отменете! — не го доизслуша президентът. — Днес имам своя програма.

— Но някои неща, ваше превъзходителство, вече много пъти са отлагани.

— Щом са отлагани много пъти, значи може още веднъж — рече той и хареса властния си и плътен глас. — Съберете ми за единадесет часа най-видните наши астрофизици, по-скоро ония, които се занимават с космическите връзки и проблема за чуждите цивилизации.

Пред учените обаче изостави този тон, държа се като обременен от грижи държавник, който се чувства виновен, че едва сега е намерил време да им засвидетелствува своята отдавна лелеяна към тях обич. Трябваше да разсее подозрителността им — за какво така внезапно се е сетил за тях президентът? Записа си проблемите им, нуждите на лаборатории и обсерватории, обеща им щедра финансова подкрепа и чак тогава, уж на шега, ги запита докъде е стигнала науката за контактите с другите цивилизации.

Изложиха му в опростен вид нейното състояние по света и основните хипотези, които звучаха доста обезкуражаващо. Но те го развеселиха, защото той през това време си представяше какво би станало, ако отвореше пред тях термоса. Вместо това обаче им поръча още коняк и подхвърли:

— А вие, като водещи умове на страната в тази област, вие самите готови ли сте да посрещнете представител на чужда цивилизация сега, в момента? Как бихте постъпили с него?

Учените също се развеселиха — може би от коняка, та разговорът се превърна в забавно фантазиране. Само един от по-младите заяви все още сериозно, че било напълно възможно на Земята отдавна да се намират такива представители, но ние не сме в състояние

да ги забележим. Ето нашето слънце е сравнително младо, каза той, а в планетната му система разумът вече навлиза в космическия си стадий на развитие. Какво пречи това да е станало и в някои от по-старите звездни системи? Само един милион години по-рано да се е зародил, разумът им ще е толкова напреднал в еволюцията си, че би било по силите му да разпраща под някаква форма емисари по ония планети из Галактиката, където също има разумни същества. Ние обаче, бидейки с един милион, не, дори само със сто хиляди години по-назад, просто още не сме в състояние нито да ги разпознаем, нито да възприемем призивите им за контакт. Както мравката например не е в състояние да приеме опитите на човека за контакт.

— Добре де — настоя президентът, — а ако аз сега ви доведа един такъв емисар, с когото все пак може да се разговаря?

Учените се засмяха в принудителен отговор на височайшата шега. Оня, от по-младите, който му изложи тази хипотеза, също се поусмихна, а после рече доста хапливо спрямо колегите си:

— Науката не е готова, ваше превъзходителство, единствено фантастиката е готова, защото тя отдавна и много по-сериозно разсъждава над такива срещи.

Другите се нахвърлиха да му възразяват и всеки държеше да се изкара по-умен в очите на държавния глава, но президентът побърза да им благодари за извънредно полезния за него разговор. Той бе решил вече да съкрати бюджета им, вместо да го увеличава. В тая всеобща икономическа криза държавата имаше нужда от средствата си за далеч по-важни цели. А и на тия мъже пред него очевидно не можеше да се разчита, те наистина не бяха готови за срещата с по-висшия разум.

Секретарят съвсем се отчая, когато президентът отмени и следобедната програма, като внезапно поиска да узнае какво е състоянието на бойния флот. Той му предложи да извика на доклад главнокомандувания адмирал, но президентът нареди с новопридобитата си красива властност:

— Не е нужно, само му предайте, че искам в осемнайсет часа да инспектирам някой от крайцерите-ракетоносци.

За разлика от учените, военните са хора, на които човек действително може да се осланя и точно в осемнайсет часа президентският хеликоптер кацна върху палубата на един от флагманските кораби. В разрез с дипломатическия етикет държавният

глава собственоръчно мъкнеше обемиста чанта, която не позволи никому да носи вместо него, макар тя да му придаваше вид на чиновник в командировка. Той понесе церемонията по посрещането с видимо нетърпелива учтивост, обходи набързо крайцера, без да слуша горделивите обяснения на капитана му, след което внезапно го помоли за разговор насаме — нещо, което шашардиса адмирала-главнокомандуващ, та не му остана друго, освен да излезе навън и да си поиграе с моряците на побратимяване.

В каютата президентът каза без всяко предисловие като заповед:

— Надявам се, ще ми демонстрирате и стрелба с ракета по морска цел.

Капитанът пребледня, защото му се налагаше да възрази:

— Не сме предупредени, ваше превъзходителство. То се прави в открито море и трябва предварително да се освободи акватория за попаденията. Морският трафик е много оживен.

Президентът се разколеба.

— А възможно ли е при друг случай да се върже на ракетата някакъв предмет?

— Какъв предмет?

Той извади от неприличната за един държавен глава чанта нещо, което приличаше на нов модел термос.

— Какво е това, ваше превъзходителство?

— Аз ви зададох въпрос! — сръза го президентът. — А това е най-строга държавна тайна. Съветвам ви да не споменавате за случая дори и пред вашите началства!

— Ваше превъзходителство, такъв предмет ще наруши полета на ракетата, може опасно да я отклони. Доколкото разбирам обаче, този предмет просто трябва да бъде ефикасно унищожен, така ли?

— Досетлив сте, капитане. Надявам се, че ще бъдете и достатъчно благоразумен да го извършите в най-дълбока секретност.

— Тогава, ваше величество, ако не възразявате, нека го вържем за някоя мина. По-безопасно е и ще стане още сега. Само ще излезем от пристанището.

Негово превъзходителство се съгласи и след около час на десетина мили от брега в морето изригна гигантски фонтан, предизвикан от демонстрацията на една от най-модерните мини против подводници.

Скупчени около него, офицерите видяха разведряването в лицето на държавния глава, зачакаха и устната похвала, която, кой знае защо, се бавеше. Те погрешно бяха взели облекчението му за одобрение. А той продължи да гледа през бинокъла и дълго след като водата на мястото на взрива бе се успокоила, размишлявайки вече напълно като държавен глава: Не, наистина не можех да поема отговорността! Аз нямам право да тревожа своя народ, особено сега, когато трябва да се справяме с толкова проблеми. Па и за какво ни е дружбата с такава цивилизация, която може от всеки срещнат, дете се вика, от сульо и пульо да направи президент? Та това е вмешателство, най-грубо вмешателство! В края на краищата, то е въпрос и на престиж. Как ще се яви планетата ни в тоя си вид пред своите звездни събратя? Нека първо оправим земните си работи!...

Най-после президентът свали бинокъла, подаде го на близкостоящия и произнесе дългоочакваното „Браво!“, след което добави:

— Мирът е във вашите ръце, господа! Разчитам на вас!

И с енергични крачки се отправи към офицерската каюткомпания, където го чакаше сложената закуска...

Пръчката пред него си стърчеше все така неподвижна, както бе я оставил, само влакното се полюшваше в скокливото течение на бързея. Налагаше се да смени стръвта. Той погледна часовника си — време бе да иде и до мотоциклета за торбичката с яденето.

Това внезапно му припомни несъстоялата се закуска в офицерската столова. Той се тръшна обезсилен край неподвижната пръчка и изпъшка: Уф, какво ли не се случва на самотния въдичар, когато рибата не кълве! Дори неща, които не можеш никому да разкажеш, защото ще ти се смеят!

Поседя така, загледан в неразгадаемия шифър на завихрените около камъните вълнички, после отново стана да постави прясна стръв. И тогава съзря сред коренищата на отсрещния бряг търпеливо да се полюшва над водата нещо, което отдалеч приличаше на нов лъскав термос...

В ЧАКАЛНИЯТА

Вероятно ги събираха на определени групи, защото щом в чакалнията станаха шестима, из една от вътрешните врати излезе при тях дежурният служител. Изглеждаше облечен като за погребение, а ги свикваше да ги „обезсмъртява“. Той ги поздрави с делова усмивка, но не успя да скрие отегчението си от еднообразната работа, която тук вървеше на конвейер.

— Добре дошли, граждани. Едни от вас идват за първи път, други навярно вече са позабравили какво е било, ето защо, позволете ми да ви кажа няколко предварителни думи. За смисъла на вашето присъствие тук едва ли е нужно да говорим, но нека си припомним, че нашата страна е сред първите в света, която преди три десетилетия осъществи това грандиозно начинание, първо го превърна в най-висша изява на демокрацията и равенството на хората. Защото всеки човек, нека подчертаем дебело, всеки има право да остави образа си в паметта на планетата. Дори онези, които по една или друга причина стоят на по-ниските стъпала на социалната стълбица, също носят в себе си картината на своето време и всеки един от нас представлява ценен документ, който ние изпращаме на бъдещето...

— Ама и никакви документи ли трябва? — поизплаши се единственото в групата младо момиче. То и младежът до нея представляваха първия набор на двайсет и пет годишните.

Останалите се ухилиха, но то беше по-скоро от злорадство, загдето прекъсна дежурното патриотарство на чиновника. И за да облекчат собственото си напрежение. Момичето едва ли беше толкова невежо — само бе оглушало от уплаха.

— Предполагам, че в своята самовгълбеност не ме чухте добре — рече служителят с иронично търпение. — Аз казах, че всеки човек, какъвто и да е, представлява ценен документ, чрез който бъдещето може да опознае своето минало. Други документи не са нужни. Вие се намирате в сградата на Районното бюро за социално управление, където лежат всички необходими данни за вас и те автоматично ще

бъдат вложени в запис. Искях само да ви напомня още, че човекът е красив и величав такъв, какъвто е, и не му е нужен никакъв патос и никакъв пиедестал, за да се изтъква специално неговата стойност...

Тоя „документ“ не само е облечен като за погребение, но и говори като на погребение — отбеляза в себе си Лазар Донин. — Вместо да каже направо, че не бива да се превземат и кълчат, и лъжат, той ще им говори за патос и за пиедестали! Но веднага усети, че несправедливата му язвителност извира от неговите напразни опити да си възвърне привичното снизходително превъзходство. Намираше се в плена на общото настроение и не успяваше да се издигне над останалите.

— Затова ви поканваме и така внезапно, чрез случаен подбор, та да ви спестим, доколкото е възможно, терзанията на дългата предварителна подготовка. А тя би била и неуместна, защото всички ние, знаете това, обичаме малко да съчиняваме себе си. — Ето че служителят деликатно изрече онова, което Донин искаше от него; той си позволи за пръв път и нещо като усмивка, но и тя излезе погребално опрошаваща. — Влизате ей там, щом ви извика репродукторът. Държете се съвсем непринудено и разказвате за себе си простичко, по най-естествения начин, какво най-значително сте преживели, кое ви вълнува, кое цените и кое отхвърляте в днешния живот. Можете да отправите и някое кратичко послание към бъдещето, към вашите далечни потомци. Разполагате с дващест минути. Може би ще запитате защо толкова малко? Бих ви отговорил: на мнозина то се струва ужасно много. — Повторна надгробно тъжна усмивка! — А истината е, че това е компютърното изчисление на оптималното време, което можем да отделим. Не забравяйте, че милиони българи още чакат своя ред. Разбира се, тук също ще разполагате с малко време за подготовка и съсредоточаване. Ето там е и тоалетната, ако дамите желаят да проверят и коригират вида си...

— Уж служите на демокрацията, пък само дамите да коригирали вида си! А ние? — вметна шишкото с въздебелото носле и пак отприщи за миг напрежението в групата. Навярно всички си помислиха, че той най-много има нужда да коригира вида си, но е трябвало да започне поне година-две преди този исторически за всеки човек момент.

Служителят не реагира на закачката му, сякаш се опитваше да подражава на колегите си — работи, които вършеха почти всичката административна работа в районните бюра за социално управление.

— Тайната е абсолютна. Автомати правят записа, автомати го запечатват и подреждат в бронирания архив. Човешки поглед не се докосва до вашия образ, човешко ухо не чува думите ви. А вие получавате копие от записа, което можете да завещаете на прякото си потомство. Онези пък, които се явяват за първи път, ще бъдат подложени на малка, безболезнена операцийка, за да им се вземат няколко клетки с пълната генна картина. Те ще бъдат консервирани и приложени към записа, та ако бъдещето някога пожелае, да може и физически да ги възкреси чрез клониране. Това е, което Районното студио за информация на бъдещето има в общи линии да ви каже — приключи той и в очакване на техните въпроси отново им демонстрира изначалната си досада.

Но не само досадата му възпря групата; напрежението в нея, изтъкано от боязън, от нетърпението да се свърши по-бързо, а може би и от неясен срам, потискаше желанието за излишни разговори. Всъщност тази ритуална информация бе отдавна позната на цялото население точно така, както бяха му познати речите на служителите от социалното управление при сватбите, ражданията и погребенията. А и шестимата в чакалнята, навършвайки определената възраст, вече знаеха какъв подарък щеше да им поднесе тяхното районно бюро и все пак се оказаха изненадани с деня и часа. Както обикновено успява да ни изненада и смъртта, колкото и да се смятаме подготвени за нея. Единствен шишкото, който дразнеше с показното си безгрижие, отново се размърда на стола си. Запита с изтънен до момчешки тембър гласец:

— А имало ли е случай някой да бъде възкресен?

Служителят превърна досадата си в недоумение.

— Как така? Кога?

— Там, където ни пращате. В Бъдещето.

Толкова идиотски въпрос сигурно би объркал всекиго, но този служител на народа очевидно притежаваше добра школовка в общуването си с него.

— Виждам, че ви е весело, а това говори добре за вас.

— Значи не ни давате никаква гаранция, така ли? Ами ако бъдещето не ни ще?

— Вижте какво — сръза го служителят. — Подобни провокации или да ги наречем по-меко — шеги, тук са неприемливи. С тях не на мен пакостите, на другарите си пакостите.

Шишкото обаче не се почувствува „срязан“, а победител, доказвайки му, че не е толкова лесно да се общува с народа, колкото той може би си е въобразявал. Ухили се:

— Напротив, помагам им, успокоявам ги. Щом не е сигурно, че ще бъдем възкресени, за какво да се натягаме толкова?

Служителят се изпъна в погребалния си костюм, съобразявайки дали това е протегната за помирение ръка, или нова подигравка, но Лазар Донин не му даде време да го досъобрази.

— Нали имаме право да се откажем?

И сепна всички с въпроса си. Явно за тази възможност никой не бе мислил. Изгледаха го с ококорено недоумение.

Лицето на служителя сякаш се вкамени като при последния поклон пред покойника, но то можеше да е и от нов прилив на досада.

— Разполагате с това право до следващите двайсет и пет години, когато отново ще бъдете извикан по редовния път. Имайте го предвид: чак след двайсет и пет години! И ви моля настоятелно да го обсъждате в себе си и за себе си, не в групата! Ако вземете такова решение, явете се при мен да подпишете декларацията!

Той посочи вратата, откъдето бе излязъл, а с тона и със скръбното си безразличие нанесе доста жесток удар върху себелюбието на суперинтелектуалеца Лазар Донин. Служителят бе загрижен единствено за групата, не за отделния индивид.

— Аз само така, за потвърждение — измърмори почти унижено Донин. — Понеже не го казахте.

— Извинете, пропуснах. Сигурно защото нямаме досега подобни случаи — отвърна служителят и излъга. Донин знаеше няколко случая. — След двайсетина минути ще започнат извикванията. Желая ви успешно представяне.

Донин отмъстително изгледа гърба му, решил още в следващото си излизане по холовизията да вмъкне критична бележка за реда в районните бюра за информация на бъдещето. Защо този наистина исторически момент в живота на човека трябваше да го заварва неподготвен, защо трябваше да му се четат погребални слова с погребални физиономии, имитиращи тържественост? Весел човек

трябваше да се появява при тях, ей като шишкото на отсрещния фотьойл...

Втората жена в групата — също от петдесетгодишните — веднага хукна към тоалетната, боейки се да не я изпреварят. Момичето викна обезпокоено подире ѝ:

— Моля ви, не се бавете! Не знаем реда на извикването.

Донин поиска да се засмее заедно с другите мъже, но внезапно изпита потребност да се види в огледалото. Жените му казваха, че е красив мъж, той също обикновено си се харесваше и един поглед в огледалото може би щеше да му вдъхне същата увереност, както в гримьорната на холовизията. Странното бе, че имаше нужда от кураж. А защо? Та нали всяка седмица се явяваше на живо с триизмерния си образ пред целия народ! И знаеше отлично кой го гледа, и знаеше, общо взето, как го възприемат! Двайсет и петгодишен, бе се явил в същото това студио като храбър участник в една забавна игра, а ето че на петдесет, на върха на мъдростта и известността си, бе го обзело непривично му безпокойство!

Той стана да се поразтъпче, огледа чакалните. Някога тя, още в началото на акцията, бе обзаведена импровизирано, бедничко. Сега крещеше с лукса си, навярно за да внушава могъществото на бюрата за социално управление. Той отиде до вграденото в стената барче, набра кода на кафето и само след миг лентовият транспортър избута на подставката чаша кафе, което също крещеше с всичките си аромати.

— Извъртете и на мен едно кафе, наборе — фамилиарно се обади шишкото. — Вие сериозно ли мислите да се отказвате?

Донин му подаде своето кафе, повторно набра кода.

— Казах вече; запитях го само защото изпусна това положение от правилника. Ще ми говори за равенство и свобода, пък изпуска най-важното!

Служителят може и да не бе го изпуснал нарочно. В края на краищата едва ли съществуваше човек на Земята, който да не знаеше, че всеки гражданин има право три пъти в живота си — на двайсет и пет, на петдесет и на седемдесет и пет години да му бъде направен холографски филмов запис — нещо като цялостен и в развитие физически и духовен портрет, който, заснет в голям колкото зарче за игра кристал и запечатан в оловно патронче, да бъде съхранен за бъдещето. Имаше правото, не и задължението. Друг бе въпросът дали

на бъдещето наистина ще са му необходими тия записи, или чрез тях настоящето гъделичкаше единствено собственото си самолюбие.

Навремето преди повече от три десетилетия идеята бе дълго дискутирана и приета чрез всенародно допитване, но главно заради огромните средства, които щеше да струва това самогъделичкане. Иначе противниците ѝ бяха малцина. Като повечето съдбоносни идеи в живота на човечеството, тя бе се зародила много по-отдавна и като че ли бе чакала само цялото общество да узрее за нея.

Отначало предприемчиви полутърговци-полуучени бяха започнали да вземат за настоящи и бъдещи експерименти сперматозоиди и яйцеклетки от лауреатите и лауреатките на Нобеловата премия. После с развитието на генното инженерство и криотехниката започнаха да вземат от тях за съхранение и живи клетки за евентуалното бъдещо възпроизвеждане на гениите на човечеството чрез клониране — бъдещо, защото днешните закони разрешаваха клонирането само в животновъдството. Но ето че в тази работа се намесиха и политиците. Може би защото от тях никой не искаше ни полови клетки, ни клетки за клониране, та занасъскваха народите си с упреци и призови: Нима това е демократично, отгдето накъде само гениите в науката и изкуството? Ако ще правим истинска демокрация, всеки човек трябва да има правото да остави себе си и така нататък. А щом планетата понахрани гладните си, идеята да се създаде нещо като жива библиотека на човечеството, в което бъдещето да си се рови колкото си ще и да прави с нея каквото си ще, бързо узря, а всеки данъкоплатец внесе своята лепта за нейното осъществяване. И Лазар Донин бе един от първите, който с хлапашки възторг отиде да се самозавещае на бъдещето.

— Лесно ви е на вас да се откажете — каза възрастният мъж в малко старомоден официален костюм, който обаче му стоеше добре. Придаваше му вида на добродушен професор в някоя от хуманитарните науки. Той бе и единственият седемдесет и пет годишен в групата. — Нали вие сте от холовизията? Много пъти съм слушал беседите ви.

— Защо за мен ще е лесно, а за вас не? — предпазливо запита Донин; външността на стареца респектиреше. — Понеже работя в холовизията и там ме записват ли? То е съвсем друго. Но нека не го обсъждаме, за да не ви повлияя с нещо! Предупредиха ни!

— Ха, ще ни повлияете! — подхвърли с презрение момъкът, чиято непонятна омраза Донин още в началото бе съзрял в очите му. — Да не сме дечурлига! Аз смятам, че този въпрос изобщо не подлежи на обсъждане. Ние нямаме право да саботираме едно такова велико начинание. Обществото пръска за него толкова пари, а ние ще се глезим!

— Браво, юнак! — подкрепи го шишкото, но май че беше иронично. — А пък аз на вашите години се уплаших и не се явих.

Донин спря разходката си пред вратата на тоалетната. Още го влечеше към огледалото, но оная петдесетгодишна кокона здраво бе закиснала вътре. Отпи глътка от кафето си — с хубаво кафе черпеха бюрата за социално управление своите граждани, но не успя да преглътне раздразнението си.

— Вие, както гледам, горите от нетърпение да забавлявате бъдещето с физиономията си.

— Щом не ни е дадено като на вас да забавляваме съвременниците си — сполучливо му върна младежът удара и окончателно се издаде като един от неговите зрители-врагове.

— Моля ви! — скокна от мястото си момичето, готово да се разплаче. — Всички сме напрегнати. Имаме нужда от спокойствие. А вие, другарю Донин, по-добре ни кажете как да се държим, какво да кажем, вие имате голям опит. Уф, ще се пукна от страх! Никак, ама никак не съм подготвена! — И тя изглежда с безпокойство тоалетната врата.

Хубаво беше момичето, а знаеше и името му, и това затрогна Лазар Донин. Той обхвана тесните му раменца с нежността на опитен прелъстител, въобразявайки си обаче, че го прави бащински.

— Сценична треска, а? Аз всяка седмица се явявам на екрана и пак не мога да я преодоля, мила. Главното е да забравите, че ви снимат. Доколкото знам, камерите са скрити. Просто седате или се разхождате из стаята и си представяте, че разказвате за себе си на близък човек, на някого, когото може би обичате или сте на път да обикнете...

— И значи веднага да почне да лъже — с ревнива злоба го прекъсна младежът. — Нали когато уж се изповядваме пред любимия си, все гледаме да му се докараме!

Донин отказа да участвува в новата свата. Притисна галъвно раменцата на момичето и го поведе из чакалнята.

— Нашата приятелка не умее да лъже, затова се и плаши. Тя най-простичко ще разкаже коя е, как е живяла досега, каква мъдрост е извлякла от краткия си живот, за какво мечтае и какви цели си поставя...

— Нейната е лесна — намеси се в утешението му и шишкото. Не е нужно да разказва каквото и да било. Достатъчно е да се поразсъблече, да направи ей така няколко танцови стъпки, да каже: Ето ме, потомци! Вижте каква хубава прабаба сте имали!

Той дори скокна от фотьойла и демонстрира препоръчваните стъпки. Мъжете се разсмяха, а момичето, решило, че му се подиграват, кипна:

— Това вие го направете!

— Точно затова съм и дошъл — лъсна още по-силно бузестото му лице, сякаш напомнимано с жизнерадост. — Е, не съм решил още дали да им танцувам, но ще им река: Мили потомци, както ме гледате, вярвам, че няма да ви бъда интересен, защото аз самият не съм си интересен. Това изчерпва нещата, нали? Довиждане до следващия път!

Седемдесет и пет годишният се засмя с тъжния опит на възрастта си.

— И се надявате през следващите двайсет и пет години да станете по-интересен ли?

— Ами! Просто ще си отбия номера.

Момичето се измъкна от прегръдката на Донин, отиде до вратата на тоалетната и енергично почука. Останал с празни ръце, той се върна във фотьойла си, сякаш и с опразнена душа. Да, наистина бе се превърнало вече в нещо като празничен ритуал. Но ритуал, който най-много приличаше на погребение. Нали този твой жив, подвижен, триизмерен холографски образ бива погребан в миниатюрна урничка? И го погребват още в безкрайните редици при другите урни, както е на гробищата! Нима колкото пъти си бил на гробищата, си изпитвал някога желанието да съживиш някого или поне да отвориш някое от красивите шкафчета с урните? Но, дявол да ни вземе, колко сме еднакви иначе в суетата си! Та снощи той самият каза нещо подобно на Диана, когато служебният робот прекъсна любовното им уединение. Или не, май тя го каза...

Роботът така упорито звъня на вратата, че го принуди да отвори. Съобщението било важно и срочно, трябвало да се предаде срещу саморъчен подпис. Донин наруга и робота, и ония, които го прашаха по никое време, а Диана се забавляваше с гнева му, защото не бе го виждала гневен.

— Хей, та ти ако не се явиш, кой ще покаже на далечното бъдеще какви бляскави мъже е имало днес?

И цялата ѝ разкошна голота се смееше — едно още не навършило двацет и четири и незапечатвано в холографски кристал тяло! Сигурно и затова тази призовка бе извадила Донин толкова грубо от равновесието на един задоволен от всички посоки делник, напомняйки му пред Диана за навършените негови петдесет. Рече ѝ смутено:

— Като ти дойде редът, ще видиш!

— Ама какво толкова страшно има? Особено пък за теб — изтегна се Диана в леглото с очарователно безсрамие.

Лесно ѝ беше на нея — дори само да се изплезеше на бъдещето, то сигурно пак щеше да ѝ се зарадва.

— Добре де, ти какво би казала, ако сега те повикат?

Диана изобрази замислена муцунка, а то не ѝ се удаваше лесно.

— Здравейте, мили деца, ще им кажа. Аз... — и лудо зарита във въздуха с изящните си крачета. — Все ще измисля нещо дотогава.

Винаги засмяното ѝ безгрижие, в което бе влюбен, защото изпитваше и потребност от него, сега подчерта още по-силно възрастовата им разлика, ядоса го.

— Ще им кажеш ли, че живееш с един мъж, два пъти по-стар от теб, и че вероятно търсиш в него своя загинал край Плутон баща? Или пък от чистата суетност да се показваш из заведенията с един популярен коментатор на холовизията?

Женският усет за неговите състояния — тя и друг път бе го доказвала — ѝ попречи да се обиди. Хвърли се с пружинен скок на врата му, опари го с горещия си издих.

— Това ти е вече професионално заболяване, мили. Все да анализираш, все да коментираш! Аз съм при теб, защото си красив мъж, защото си умен, защото си нежен и добър. И заради всичко това, и още куп други неща аз те обичам и съм безумно щастлива с теб. И

точно това ще им кажа след две години, ако дотогава не си ме прогонил, разбира се. Но пак ще им го кажа, макар и в минало време.

Тя се откъсна от него и весело затанцува, илюстрирайки щастието си.

— И знаеш ли какво още ще им кажа? Ще се съблека и ще им кажа: Хей, потомци, ето ме! Ако ме одобрявате, ще ви родя, ако не, може и да не ви родя, така че — мислете му!

Би трябвало също да бъде щастлив — тя умееше да го ощастливява и наистина искаше, щом завърши образованието си, да има деца от него. И той ѝ се радваше, любуваше ѝ се и може би беше щастлив, но над всичко вибрираше нещо, което приличаше на завист или неприязън. Да, лесно ѝ беше на нея! А на двайсет и пет години той ентусиазирано изстреля към бъдещето всичките си мечти и планове, в които изобщо не фигурираше коментаторското му място в холовизията. Как ще го обясни сега на потомците си? Защото на петдесет години и той самият, и онези, които, за проклетия, може пък да попаднат някога на неговите записи, би трябвало да направят нещо като равностметка. Няма ли да си рекат: Добре бе, деденце, разбрахме, умен си бил, популярен си бил, щастлив си бил — това не всекиму се удава, за нас обаче какво направи, за нас? Е, поучавал си хората за разни неща и те може би са ти били благодарни, но сигурно ли е, че си им говорил истини или си и послъгвал — било за да угодиш някому, било от липса на кураж или от умствена леност?...

— Ама моля ви! — стресна го плачливият вик на неговата връстница.

Мястото ѝ в тоалетната бе заело момичето, а тя, завряла се в най-отдалечения ъгъл на чакалнята, трескаво мърдаше устни над някакво листче. Навярно това бе правила и в тоалетната, за да не я видят, а шишкото се опитваше сега да ѝ го вземе.

— Дайте и аз да надникна, все ще науча нещичко!

— Нали чухте, тайна е. За всички!

— А за тоя, дето ви го е написал? Жената силно се изчерви.

— Никой не ми го е писал! И не ми пречете, че ще се оплача!

Шишкото се прибра в креслото си с шеговито самоутешение.

— Кой знае колко лъжи сте нагъчкали там!

— Това не ви засяга!

— Засяга ме, защото ще лъжете и моето потомство, не само вашето.

Тя не приличаше на тия рядко срещани жени, които трудно намират какво да отвърнат в подобни случаи, но предпочете да не си губи времето и обърнала гръб на чакалнята, продължи да зубри своето изказване.

Шишкото, необикновено подвижен въпреки килограмите си, отново се завъртя в луксозния фотьойл.

— Абе това не ви ли прилича на комедия? Все едно всеки сам да си пише некролога и... дайте сега да се надлъгваме!

— Може и да ви прилича на надлъгване — викна младежът, насочил непомръкващия си обществен фанатизъм към Лазар Донин. — Ама да се откажеш, е малодушие и ще прилича лък на самоубийство.

— Хей, забраниха ни и патоса, не чухте ли? — възкликна шишкото. — Ало, коментаторе, вие какво ще кажете по този въпрос?

— Наистина не е зле да ни оставите на мира! — рече Донин.

Закачката на шишкото към жената бе го накарала да се усъмни в повечето от това, което нощес бе си наумявал да произнесе. Не беше ли и то само опит за по-ефектна измама? Като коментарите му по холовизията, където не бяха толкова важни самите истини, колкото ефектното им режисиране? Но в кой ли миг от историята човечеството е започнало да прави търговия и със словото си, с тази своя най-висша и свята придобивка? И защо, по дяволите, от каква необходимост? Та лъжата винаги е била по-затруднителна, винаги изисква по-големи и по-специални усилия!...

Шишкото обаче се оказа достатъчно нахален или пък еуфорията му, резултат на същото напрежение, бе просто необуздаема.

— Най-смешното, коментаторе, е, че сякаш не сме дошли тук да ни увековечават, а да ни искат сметка. Седим като в чакалнята на свети Петър и се чудим как да го надхитрим, та да ни пусне в рая. И ни е страх, страх, страх!

Седемдесет и пет годишният погледна виновно гърба на зубрещата своето слово жена и деликатно снижи глас:

— Простете, но асоциацията с християнската религия, която направи другарят ни по съдба, пък и вие май се казвахте Лазар... Искам да кажа, имаше една такава легенда, ако си я спомням добре. Умрял там някой си Лазар. Роднините му го били вече оплакали,

погребали, но ето че случайно минал Исус Христос. Накарал ги да отместят камъка, с който била затисната гробницата, рекъл: Излез, Лазаре! И Лазар взел, че наистина възкръснал. Друг път не съм си мислил за тая легенда, но сега като ми щукна в ума... Питам се: кому е било нужно това възкресение? Роднините вече се били простили със своя Лазар, пък и той е бил незначителен човечец. Може дори да са го презирали, да са го мразели или пък да е бил напълно безполезен. И какво Излиза? Че възкресяването му е било нужно единствено на Христос, за да се изфука пред публиката, да затвърди реномето, си на син божи.

— Ей, ей, професоре! — викна засмян шишкото, а Донин се изненада, че и нему старецът бе заприличал на професор. Неприятно го изненада, потвърждавайки предишния му горчив извод: колко сме еднакви! — Какво искате да кажете? Че нашите управници устройват тоя спектакъл само заради себе си ли?

— Не съм професор — отвърна старецът. — И аз съм един такъв беден и безличен Лазар. Но си мисля, че в своята история човечеството е правило много такива грандиозни безсмислици само защото се е сдобивало със средствата да ги постигне. Вземете пирамидите например!

Уязвен допълнително, загдето намесиха и името му, Лазар Донин избухна:

— Защо тогава сте дошли да участвувате в тая безсмислица? А и вие, както се изразихте, наборе, не се ли готвите също да лъжете, да подвеждате? Щели сте да кажете, че сам не сте си интересен. В най-безобидния случай това е кокетиране. Кокетиране, под което криете надеждата си, че ако някой някога ви изслуша, ще си рече: Виж ти, тоя предшественик не е случаен човек, щом може така да се издигне над себе си, сигурно е бил много интересен мъж. Я дайте да го възпроизведем!

— Чакайте, аз несправедливо хвърлих вината изцяло на Христос — побърза да се намеси старецът с явното желание да предотврати спречкването. — Сега си спомням. Пишеше, че Христос го бил направил с болка на душата, понеже хората непрекъснато искали от него чудеса, та да му повярват. Така че и фараоните не са единствените виновници за пирамидите. Хората открай време настояват да им се правят чудеса.

— Ама вие сте невъзможни с вашето дърдорене! — проплака жената. — Ще взема и аз да се откажа.

Шишкото, който, сякаш изстрелян от предишния упрек на Донин, бе се озовал край тоалетната, запита:

— Защо и вие? Кой друг ще се отказва? — И огледа всички с подличка усмивка. После изтропа силно по вратата. — Хей, моме, ще се напикаем от вашите тоалети!

— Да, бе, да! Невъзможни са тия жени! — присъедини се към него младежът с прежния си ентусиазъм.

На останалите двама също им се влизаше в тоалетната, не за да се срещат. Вълнението отдавна измъчваше и отделителната им система.

Жената, навярно докачена от обвинението на младежа, гневно накъса листчето си.

— Все едно, не мога да го науча, а вътре не дават да се чете.

— Сигурно беше хубаво слово, защо така? — благо я укори седемдесет и пет годишният.

— Хубаво беше, ама като не мога нищо да запомня!

— Не съжалявайте, миличка! Вие сте хубава и умна жена, натрупали сте опит, деца сте възпитали, дали сте на света най-хубавото, което може да му се даде, и няма от какво да се срамувате, няма от какво да се боите. Потомците ще ви разберат. Та те не може да не бъдат по-умни от нас.

Отначало изпълнена с недоверие, жената разцъфтя под благите му утешения, а мъжете се вторачиха в него като в устата на пророк.

— Знаете ли колко малко е онова, което си заслужава да бъде пренесено в бъдещето? И то съвсем по друг начин се пренася. Да си бил правдив в мисленето, да си бил почтен към хората, да си се старал да не им нанасяш вреда заради собствената изгода, да си отгледал едно-две деца, които да са научили от теб тия правила. Дори не, и да ги спазват, само да ги помнят! Щото малцина го могат и малцина са ония, които наистина ще се поучат от тях, но то е като щафетното бягане. На пистата са неколцина човека, а по трибуните — хиляди. Главното обаче е да се предаде щафетата на следващия пост. Толкова се иска от нас, нищо повече. Останалото всяко време си го прави по своя си вкус...

— Вие така ли сте живели? — язвително го прекъсна Донин.

Старецът се засмя.

— Ами! И аз бях от зяпачите на трибуната. Но нали това не пречи на човека да си го мисли? А мислите... те се съдържат в щафетата, те са, които не бива да умират! Иначе човекът е длъжен да си отиде, след като е изтърчал определената му отсечка на пистата.

— Абе вие да не сте физкултурен деятел? — пресилено се изкиска шишкото край тоалетната врата.

— Всякакъв съм бил. И спортист съм бил — кротко си призна старецът.

— Но въпреки тая философия ще влезете сега вътре, нали? — продължи да се заяжда Донин.

Старецът и този път не се засегна.

— Ще вляза, сине. И всички ще влезем. Защото, глупав или не, този наш копнеж за вечен живот, дето се съдържа във всичките ни предания и фантазии, и мечти, също май трябва да си остане вечен. Иначе нето ще се отнеме от човека, нещо съществено ще му се отнеме. Не е ли така?

Изглежда, старецът на бърза ръка отрепетира прел тях онова, което се канеше да каже на бъдещето, и Донин гневно си рече: Аз пък няма да вляза!

Щеше да си рече още нещо за самооправдание, но в този миг вратата на тоалетната най-сетне се отвори и шишкото нахлу в нея, едва несъборил излизащото момиче.

То сигурно бе слагало памучни тампони с гореща вода на очите си, както правят жените, когато искат да се разхубавят, и те още блестяха влажни, с разширени зеници. Корените на сресаните му коси тъмнееха от влагата, а лицето му така сияеше в своята млада и прохладна хубост, че всички му се усмихнаха като на възкръснала надежда.

— Да не би да са ме извикали вече? — уплаши се момичето, неразбрало погледите им.

— Не, не, спокойно! — отново ги изпревари седемдесет и пет годишният утешител.

А холовизионният коментатор Лазар Донин окончателно реши, че ето това момиче единствено сред тях има какво още да казва на бъдещето, поне чрез бъдещите си деца. С горчивина си го помисли и с болка си го помисли, но въпреки това не тръгна към оная врата, зад

която с клетвена декларация човек можеше да се откаже от илюзията си за безсмъртие.

Издание:

Любен Дилов. Ние и другите. Фантастични новели

Издателство „Христо Г. Данов“, Пловдив, 1990

Редактор: Бистра Сакъова

Художник: Текла Алексиева

Художник-редактор: Веселин Христов

Технически редактор: Ирина Йовчева

Коректори: Жанета Желязкова, Надя Костуркова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.